

Ειδικά Επιμορφωτικά Προγράμματα σε Θέματα Καταπολέμησης της Διαφθοράς

ΕΠΠΕΛΟ II

ΣΥΜΒΑΣΗ ΕΡΓΟΥ ΜΕΤΑΞΥ ΕΚΔΔΑ ΚΑΙ HAUS ΤΗΣ ΦΙΝΛΑΝΔΙΑΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

**«ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΕΝΟΡΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ
ΕΞΕΤΑΣΗΣ (Ε.Δ.Ε.) ΚΑΙ ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΗΣ ΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΟΥ
ΥΠΑΛΛΗΛΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ (Υ.Κ.).»**

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Κωδικός Πιστοποίησης Προγράμματος: 587

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

**«ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΕΝΟΡΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ
ΕΞΕΤΑΣΗΣ (Ε.Δ.Ε.) ΚΑΙ ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΗΣ ΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΟΥ
ΥΠΑΛΛΗΛΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ (Υ.Κ.).»**

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Μέλη Ομάδας

Συντονιστής

Σιδέρης Ζήσης, Υπεύθυνος Προγραμμάτων ΙΝ.ΕΠ./Ε.Κ.Δ.Δ.Α.

Συντάκτες

Χρήστος Κουκάκης, Ειδικός Επιθεωρητής Γ.Ε.Δ.Δ.

Γεώργιος Μανιάτης, Προϊστάμενος Επιθεωρητής Σ.Ε.Ε.Δ.Δ.

Αλεξάνδρα Ρογκάκου, Ειδικός Επιθεωρητής Γ.Ε.Δ.Δ.

Στυλιανή-Βασιλική Χαρίτου, Στέλεχος Υπουργείου Εσωτερικών

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	7
ΠΡΟΚΑΤΑΡΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ.....	7
1.1. Έννοια	7
1.2. Ειδικά θέματα προκαταρκτικής εξέτασης.....	8
1.3. Νομικό πλαίσιο	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	15
ΕΝΟΡΚΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ.....	15
2.1. Έννοια	15
2.2. Νομικό πλαίσιο	16
2.3. Ποιος διενεργεί την Ένορκη Διοικητική Εξέταση.....	17
2.4. Οργανωτική δομή – Τρόπος διενέργειας ΕΔΕ.....	18
2.4.1. Πως ξεκινάει η ΕΔΕ.....	18
2.4.2. Ενέργειες μετά την εντολή διενέργειας Ε.Δ.Ε.	21
2.4.3. Ανακριτικές πράξεις.....	21
ΕΚΘΕΣΗ ΑΥΤΟΨΙΑΣ	23
Για τούτο.....	25
Θ Ε Μ Α : Κλήση για εξέταση μάρτυρα.....	33
2.4.4. Χορήγηση εγγράφων όσο διαρκεί η Ε.Δ.Ε.	44
2.4.5. Αποδεικτική διαδικασία	46
2.5. Πορισματικές Εκθέσεις – Πόρισμα Ένορκης Διοικητικής Εξέτασης.....	48
2.5.1.Απαραίτητα στοιχεία για τον χαρακτηρισμό ορισμένων Πειθαρχικών παραπτωμάτων	51
2.5.2. Υποβολή και ανακοίνωση Πορισματικών Εκθέσεων.	58
Κεφάλαιο 3	61
Βασικές Έννοιες Πειθαρχικής Ανάκρισης.....	61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	64
Αρχές και τεχνικές διεξαγωγής Ε.Δ.Ε. και Προκαταρκτικής Εξέτασης του Υ.Κ. -	
Ανακριτικές τεχνικές και τεχνικές εκμείευσης πληροφορίας	64
4.1. Η Standard Interview Strategy (S.I.S) ως ανακριτική τεχνική	64
4.1.2. Σκοπός και Φάσεις της μεθόδου SIS	65
4.1.3. Φάση 1 ^η Προετοιμασία	66
4. «Χτίσιμο» του <i>evidence matrix</i>	70
5. Αναφορά στις τακτικές ενδείξεις και στις πηγές	70
4.1.4. Συλλογή, ανάλυση και αξιολόγηση πληροφοριών αναφορικά με τον ύποπτο.....	74
4.1.5. Φάση 2: Η πρόσωπο-κεντρική ανάκριση	75
4.1.6. Φάση 3: Η ανάκριση που επικεντρώνεται στην υπόθεση	79
1. Η εκπόνηση του ανακριτικού πλάνου	79
5. Αντιμετώπιση του εξεταζομένου αναφορικά με το θέμα.	84
6. Σώρευση αντιπαραθέσεων	86
7.	88
4.2. Πρακτικές συμβουλές αναφορικά με τη διενέργεια της ΕΔΕ	88
4.3. Προσόντα του ανακριτή σύμφωνα με την επιστήμη της Ανακριτικής	91
4.3.1 Απαιτούμενα προσόντα	91
4.3.2. Προϋποθέσεις επιτυχούς ανακριτικής διαδικασίας (ΕΔΕ ή Προκαταρκτικής) οφειλόμενες στην προσωπικότητα του διενεργούντος	92
4.4. Μεταχείριση των μαρτύρων	93
4.4.1. Η επισήμανση των ουσιωδών μαρτύρων.	93
4.4.2. Η μεταχείριση των μαρτύρων που θέλουν αλλά φοβούνται να καταθέσουν.	94
4.4.3. Η μεταχείριση των απρόθυμων μαρτύρων	94
4.4.4. Οργάνωση της εξέτασης μαρτύρων.....	95
4.5. Γενικοί κανόνες ενέργειας του ανακριτή	96

4.6. Δικαστική Ψυχολογία.....	98
4.6.1. Η σημασία της Πρώτης Εντύπωσης και η σχέση της με την απατηλή συμπεριφορά.....	98
4.6.2. Η κατά REID ανακριτική τεχνική –Ψυχολογικός χειρισμός ανακρινομένου	99
4.7.Ειδικές Ανακριτικές Τεχνικές –“Black Arts” (ή 16 «προσεγγίσεις»).....	100
4.8. Ανακριτική τεχνική-Εκμείευση Πληροφοριών από Πρόσωπα	102
4.9. Ενδείξεις Ψεύδους - Παραπλάνησης του ανακριτή	104
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	105
Σχέση Πειθαρχικής Διαδικασίας με Ποινική Δίκη	105
5.1. Άρθρο 114 Ν. 4057/2012.....	105
5.2. Δέσμευση του πειθαρχικού δικαστή ως προς τα αποδειχθέντα πραγματικά περιστατικά.....	106

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η μεταβολή του θεσμικού και νομοθετικού πλαισίου στο πεδίο της καταπολέμησης της διαφθοράς τα τελευταία χρόνια καθιστά αναγκαία την ενημέρωση των στελεχών της δημόσιας διοίκησης με τις εν λόγω μεταβολές.

Είναι απαραίτητο για τα στελέχη των Σωμάτων Επιθεώρησης και Ελέγχου να εμβαθύνουν τις γνώσεις τους αναφορικά με το νομικό πλαίσιο και την ορθή διαδικασία διενέργειας της Ένορκης Διοικητικής Εξέτασης και της Προκαταρκτικής Εξέτασης.

Έχει παρατηρηθεί σε πολλές περιπτώσεις, η μη τήρηση, από τους διενεργούντες την προκαταρκτικής εξέταση και Ε.Δ.Ε., των ορθών και νόμιμων διαδικασιών διερεύνησης των υποθέσεων καθώς και η έλλειψη πληρότητας στην τελική Πορισματική Έκθεση.

Το πρόβλημα εντοπίζεται ιδιαίτερα στην διερεύνηση σημαντικών υποθέσεων που σχετίζονται με ζητήματα οικονομικής διαφθοράς.

Σημαντικό πρόβλημα αποτελεί και η έλλειψη ενός ολοκληρωμένου και εξειδικευμένου συγγράμματος αναφορικά με το νομικό πλαίσιο και την ορθή διαδικασία διενέργειας των Ε.Δ.Ε.

Δια του παρόντος Προγράμματος γίνεται προσπάθεια να καλυφθεί το κενό της τυποποίησης και μεθοδολογικής προσέγγισης της έννοιας της Ε.Δ.Ε. και της Προκαταρκτικής Εξέτασης, μέσω και της πλαισίωσης της εν λόγω γνώσης με επιλεγμένες πραγματικές περιπτώσεις διενέργειας Ε.Δ.Ε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΠΡΟΚΑΤΑΡΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

1.1. Έννοια

Προκαταρτική εξέταση είναι η άτυπη συλλογή και καταγραφή στοιχείων για να διαπιστωθεί η τέλεση πειθαρχικού παραπτώματος και οι συνθήκες τέλεσης του.

Η διαδικασία είναι άτυπη διότι δεν απαιτείται η τήρηση συγκεκριμένων τύπων και προϋποθέσεων, όπως προβλέπεται για άλλες δικαστικές πράξεις (ανάκριση, μάρτυρες κ.λ.π.). Η συλλογή των στοιχείων, πρέπει να γίνει σύντομα, όσο το δυνατό χρονικά εγγύτερα στην τέλεση του πειθαρχικού παραπτώματος.

Περαιτέρω, η όσο το δυνατό πληρέστερη συλλογή και καταγραφή των στοιχείων οδηγεί σε ορθότερη εκτίμηση των γεγονότων και ορθότερο χαρακτηρισμό του παραπτώματος. Το στάδιο αυτό συνδέεται σαφώς με το τεκμήριο αθωότητας, καθόσον δεν έχει διαπιστωθεί η τέλεση του πειθαρχικού παραπτώματος καθώς διεξάγεται έρευνα και διερευνάται η υπόθεση.

Προκαταρκτική εξέταση μπορεί να ενεργήσει ή να διατάξει κάθε πειθαρχικώς προϊστάμενος του υπαλλήλου ή όποιος διαταχθεί από τον πειθαρχικώς προϊστάμενο να προβεί στην εξέταση αυτή.

Η προκαταρκτική εξέταση περατώνεται εντός μηνός από την ημερομηνία κατά την οποία ο πειθαρχικώς προϊστάμενος έλαβε γνώση των περιστατικών, που πιθανόν συνιστούν πειθαρχικό παράπτωμα ή, αν η προκαταρκτική εξέταση διεξάγεται από υπάλληλο ύστερα από εντολή του πειθαρχικώς προϊσταμένου, από την ημερομηνία που κοινοποιήθηκε στον υπάλληλο η απόφαση της ανάθεσής της.

Η προκαταρκτική εξέταση ολοκληρώνεται: α) Είτε με κρίση ότι δεν συντρέχει περίπτωση πειθαρχικής δίωξης β) Είτε με κλήση σε απολογία.

Αν αυτός που ενεργεί προκαταρκτική εξέταση κρίνει, με βάση τα στοιχεία που έχουν συγκεντρωθεί, ότι δεν συντρέχει περίπτωση πειθαρχικής δίωξης, περατώνει την εξέταση με αιτιολογημένη έκθεσή του.

Απαιτείται κρίση του μονομελούς πειθαρχικού οργάνου και αιτιολογημένη έκθεσή του.

Η σύνταξη της έκθεσης αυτής, είναι υποχρεωτική και αποτελεί ουσιώδη τύπο της διαδικασίας.

Στη συνέχεια περατώνεται η προκαταρκτική εξέταση και η υπόθεση αρχειοθετείται ή παρεμβαίνει ο ανώτερος πειθαρχικός προϊστάμενος, ο οποίος συνεχίζει την προκαταρκτική εξέταση ή διατάσσει νέα. Στην περίπτωση συνέχισης ή νέας προκαταρκτικής εξέτασης, θα πρέπει να τηρείται η προθεσμία του ενός (1) μηνός, σε κάθε δε περίπτωση δεν θα πρέπει η προκαταρκτική εξέταση να υπερβαίνει τον εύλογο χρόνο.

Αν, αντιθέτως, αυτός που ενεργεί προκαταρκτική εξέταση κρίνει ότι έχει διαπραχθεί πειθαρχικό παράπτωμα, το οποίο τιμωρείται με ποινή της αρμοδιότητάς του, καλεί τον υπάλληλο σε απολογία σύμφωνα με το άρθρο 134 και επόμενα του Ν.3528/2007. Αν κρίνει, είτε πριν από την κλήση του υπαλλήλου σε απολογία είτε μετά την απολογία του, ότι δικαιολογείται η επιβολή βαρύτερης ποινής, ενεργεί σύμφωνα με όσα ορίζονται στην παράγραφο 6 του άρθρου 118 του Ν.3528/2007.¹

Αν, τέλος, κρίνει το πειθαρχικό όργανο ότι τα συγκεντρωθέντα στοιχεία καθιστούν αρκετά πιθανή τη διάπραξη πειθαρχικού παραπτώματος, πλην όμως τα παραπτώματα αυτά δεν είναι ικανά να θεμελιώσουν τα αντικειμενικά και υποκειμενικά στοιχεία, τότε οφείλει το πειθαρχικό όργανο να προχωρήσει σε Ένορκη Διοικητική Εξέταση.

1.2. Ειδικά θέματα προκαταρκτικής εξέτασης.

1. (ΝΣΚ 216/2016) Κατά τη διατύπωση της παραγράφου 3 του άρθρου 125 του Ν.3528/2007, αυτός που ενεργεί την «προκαταρκτική εξέταση» νοείται πρόσωπο που έχει την ιδιότητα του πειθαρχικώς προϊσταμένου του εμπλεκόμενου υπαλλήλου. Τούτο προκύπτει από τα εδάφια γ' και ε' που κάνουν λόγο τόσο για ποινές της αρμοδιότητάς αυτού που ενεργεί όσο και για την δυνατότητα αυτού να διατάξει Ε.Δ.Ε., ή να καλέσει υπάλληλο σε απολογία, εκκινώντας έτσι πειθαρχική δίωξη, αρμοδιότητες που ανήκουν μόνο σε πειθαρχικώς προϊστάμενα όργανα, κατ' άρθρα 118, 126 παρ. 2 και 122 παρ. 1 του ίδιου νόμου.

¹ 118 παρ. 6. Ν.3528/2007 Αν ο πειθαρχικώς προϊστάμενος, ο οποίος έχει επιληφθεί, κρίνει ότι το παράπτωμα επισύρει ποινή ανώτερη της αρμοδιότητάς του, παραπέμπει την υπόθεση σε οποιονδήποτε ανώτερο αυτού πειθαρχικώς προϊστάμενο μέχρι και τον Υπουργό ή και το διοικητικό συμβούλιο του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου, αν πρόκειται για υπάλληλο του νομικού προσώπου. Αν και ο Υπουργός ή το διοικητικό συμβούλιο νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου κρίνει ότι η προσήκουσα ποινή είναι ανώτερη και της δικής του αρμοδιότητας, παραπέμπει το θέμα στο πειθαρχικό συμβούλιο. Στην περίπτωση της παραγράφου 4 του άρθρου 117 του παρόντος η παραπομπή γίνεται στο πειθαρχικό συμβούλιο του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης.

Στη θέση αυτή εξάλλου συνηγορεί και το β' εδάφιο, σύμφωνα με το οποίο, αν η Προκαταρτική Εξέταση περατωθεί με αιτιολογημένη έκθεση αυτού που την ενεργεί, δεν αποκλείεται η ενέργεια νέας Προκαταρτικής Εξέτασης από ανωτέρω του διενεργήσαντος πειθαρχικώς προϊστάμενο.

Από το εδάφιο β' της παραγράφου 2 του ίδιου άρθρου, συνάγεται ότι ο πειθαρχικός προϊστάμενος έχει την ευχέρεια είτε να διενεργήσει ο ίδιος την προκαταρτική εξέταση είτε να την αναθέσει σε άλλο υπάλληλο.

Ενόψει των εκτεθέντων επιβάλλεται στην περίπτωση ανάθεσης της σχετικής διεξαγωγής, η εξής διάκριση:

Αν μεν ο υπάλληλος, στον οποίο ο διατάξας πειθαρχικώς προϊστάμενος ανέθεσε τη διεξαγωγή της προκαταρτικής εξέτασης, έχει και αυτός την ιδιότητα του πειθαρχικώς προϊσταμένου του ερευνώμενου υπαλλήλου, τότε έχει και τις δυνατότητες της παρ.3, ήτοι μπορεί να περατώσει με αιτιολογημένη έκθεση του την προκαταρτική εξέταση, ή να διατάξει Ε.Δ.Ε. ή να καλέσει τον ερευνώμενο υπάλληλο σε απολογία ή να παραπέμψει την υπόθεση σε ανώτερο αυτού πειθαρχικώς προϊστάμενο όργανο.

Αν όμως ο εντολοδόχος υπάλληλος δεν έχει την ιδιότητα του πειθαρχικώς προϊσταμένου του ερευνώμενου υπαλλήλου, τότε οι προαναφερθείσες αρμοδιότητες ανήκουν μόνο στον διατάξαντα την προκαταρτική εξέταση πειθαρχικώς προϊστάμενο, διότι αυτός «ενεργεί» την προκαταρτική εξέταση, στον δε υπάλληλο έχει ανατεθεί απλώς η διεξαγωγή της για λόγους επιτάχυνσης της πειθαρχικής διαδικασίας. Στην περίπτωση αυτή, η έκθεση του διενεργήσαντος υπαλλήλου συνιστά καταγραφή των στοιχείων της έρευνας που διεξήγαγε, τα δε συμπεράσματα αυτής νοούνται ως εισήγηση-πρόταση προς τον διατάξαντα την προκαταρτική εξέταση πειθαρχικώς προϊστάμενο. Ο τελευταίος ουδόλως δεσμεύεται από τις εν λόγω εκτιμήσεις και πορίσματα, δυνάμενος να διατάξει και συμπληρωματική προκαταρτική εξέταση, προκειμένου τελικά ο ίδιος να αποφασίσει αιτιολογημένα είτε ότι δεν συντρέχει περίπτωση πειθαρχικής ευθύνης είτε ότι απαιτείται να διαταχθεί Ε.Δ.Ε. ή ότι έχει διαπραχθεί το πειθαρχικό αδίκημα. Στην περίπτωση που κρίνει ότι δεν συντρέχει περίπτωση πειθαρχικής δίωξης, οφείλει να εκδώσει σχετική αιτιολογημένη έκθεση περατώνοντας έτσι την προκαταρτική εξέταση, κατ' άρθρο 152 παρ. 3 εδ. α, ενώ δεν αποκλείεται άλλος ανώτερος πειθαρχικός προϊστάμενος να ενεργήσει ή να διατάξει νέα προκαταρτική εξέταση, κατά τη ρητή ρύθμιση του β' εδαφίου της διάταξης.

2. Η διεξαγωγή έρευνας προς διαπίστωση των συνιστώντων γενικώς κάποιο πειθαρχικό παράπτωμα περιστατικών και των συνθηκών τελέσεως αυτού (π.χ. άτυπη προανάκριση), όλως αόριστη και χωρίς επίκληση εγγράφων, μη συγκεντρώνουσα ούτε την « καταγραφή πληροφοριών και στοιχείων» που απαιτεί η προκαταρκτική εξέταση **(ΣΕ 2787, 2788/92, 6389/95)** δεν εμποδίζεται από οποιαδήποτε διάταξη **(ΣΕ 835/79)**, δυναμένη να χωρίσει σε κάθε περίπτωση στο πλαίσιο των κατά το σύνταγμα δραστηριοτήτων της εκτελεστικής εξουσίας και να διενεργηθεί από υπηρεσιακώς νεώτερο υπάλληλο **(ΣΕ 2327/95)**, συμφώνως προς συναφή οργανωτική αρχή, απορρέουσα από την ιεραρχική οργάνωση της εκτελεστικής εξουσίας.
3. Η προκαταρκτική εξέταση δεν συνδέεται ουδέ καν με την έναρξη της πειθαρχικής διώξεως, αφού αυτή εξ' ορισμού αποτελεί άτυπη συλλογή πληροφοριών και υλικού περί ενδεχομένωςπραχθέντος ή πιθανολογούμενου πειθαρχικού αδικήματος **(ΣΕ 2901/86, 1889/92, 984/96)**. Για αυτούς τους λόγους, ουδεμία συνέπεια για τον υπάλληλο δημιουργεί.
4. Η προκαταρκτική εξέταση δεν υπόκειται στις διατυπώσεις που διέπουν την ανάκριση και κατ' ακολουθία την εξέταση (ιδίως την ένορκη) μαρτύρων **(ΣΕ 1219/61, 2925/80, 106/85, 115/88, 2866/91, 2327/95, 1683/99)** ή ακόμα την εξέταση εκείνου κατά του οποίου αργότερα θα κατευθυνθεί η ανάκριση **(ΣΕ 2281/85)**, ο οποίος δεν απαιτείται να κληθεί σε απολογία **(ΣΕ 241/34)**.
5. Είναι νόμιμη η εξέταση των μαρτύρων ανωμοτί **(ΣΕ 1219/61, 106, 2565/85)**, των οποίων βέβαια οι καταθέσεις δεν αποτελούν ανακριτικές πράξεις **(ΣΕ 1475/88)**.
6. Γενικώς ο ενεργών την προκαταρκτική εξέταση δεν υπόκειται σε περιορισμούς ως προς το είδος, την επιλογή και την εκτίμηση των κατά την κρίση του αποδεικτικών στοιχείων (π.χ. αξιολόγηση υπευθύνου γραπτής δηλώσεως μάρτυρος, **ΣΕ 2866/91**), δυνάμενος ακόμα να εξετάσει ή να μην εξετάσει μάρτυρες, έστω και αν προτείνονται από τον υπάλληλο.
7. Προκαταρκτική εξέταση μπορεί να διενεργηθεί και εξ αφορμής ανωνύμου καταγγελίας **(ΣΕ 336/89)**.
8. Η συλλογή δια της προανακρίσεως αποδεικτικού υλικού (για την εξακρίβωση της υπάρξεως και σημασίας του πειθαρχικού παραπτώματος και προς προσδιορισμό του

υπευθύνου) δεν είναι καταρχήν υποχρεωτική για την πρόοδο της πειθαρχικής διαδικασίας.

Οσάκις όμως λόγω της φύσεως των αποδιδόμενων παραβάσεων και των συνθηκών της περιπτώσεως τα υπάρχοντα στοιχεία δεν προσδιορίζουν τοπικώς και χρονικώς τα διαπραχθέντα παραπτώματα και τη συνδέουσα αυτά με τον πειθαρχικά διωκόμενο σχέση επιβάλλεται η διενέργεια άτυπου προανακρίσεως, ακόμα και ανακρίσεως προς περαιτέρω διερεύνηση της υποθέσεως (**ΣΕ 2201/70, 2128/90**). Αντιθέτως, εφόσον τα συνιστώντα ορισμένο πειθαρχικό παράπτωμα περιστατικά προκύπτουν ευθέως από τα στοιχεία του φακέλου, μη αμφισβητούμενα καταρχήν από τον διωκόμενο (π.χ. τα δελτία παρουσίας προσωπικού επί κατ' εξακολούθηση βραδεία προσέλευση στην υπηρεσία, **ΣΕ 4303/83, 997/96**), δεν είναι αναγκαία η διενέργεια προανακρίσεως, αφού αυτά δεν χρήζουν περαιτέρω εξακριβώσεως.

9. Περαιτωθείσης της προκαταρκτικής εξέτασης, δεν αποκλείεται η διενέργεια νέας από ανώτερο πειθαρχικό προϊστάμενο. Τρία είναι τα δυνατά αποτελέσματα που μπορεί να οδηγήσει η έρευνα κάθε πειθαρχικώς προϊσταμένου αλλά και η προηγηθείσα προανάκριση επί διαπραχθέντος κατά τρόπο βέβαιο και αναμφισβήτητο πειθαρχικού παραπτώματος:

α) Εάν ο προϊστάμενος ή ο ενεργήσας την προανάκριση κρίνει ότι δεν προέκυψαν ενοχοποιητικά στοιχεία και γενικώς δεν συντρέχει περίπτωση πειθαρχικής διώξεως τερματίζει την προανάκριση ή την ενώπιον του τηρουμένη διαδικασία συντάσσει αιτιολογημένη έκθεση (**ΣΕ 2128/90, 3665/95**) και τίθεται ο φάκελος στο αρχείο, χωρίς βεβαίως τούτο να εμποδίζει άλλο προϊστάμενο να ενεργήσει νέα προανάκριση, β) Εάν κρίνει ότι υφίσταται πειθαρχικό αδίκημα δυνάμενο να τιμωρηθεί με την ποινή που διαγράφει η αρμοδιότητά του προχωρεί στη διενέργεια αυτεπαγγέλτου διώξεως καλών τον υπάλληλο σε απολογία κατ' άρθρο 135 ΥΚ, χωρίς να απαιτείται στην πειθαρχική του απόφαση διαβεβαίωση περί επάρκειας της διεξαχθείσης προανακρίσεως (**ΣΕ 461/96**) κατά τα ισχύοντα επί ανακρίσεως ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου. Επί αδικήματος πιθανολογούντος βαρυτέρα ποινή πριν την κλήση σε απολογία ή μετά την απολογία του διωκόμενου παραπέμπει την υπόθεση στον υπουργό ή σε ανώτερο πειθαρχικό προϊστάμενο για τα περαιτέρω (**ΣΕ 3665/95**) και τελικώς στο πειθαρχικό συμβούλιο,

γ) Εάν κρίνει ότι η υπόθεση χρήζει περαιτέρω διευκρίνησεως διατάσσεται Ε.Δ.Ε. (**ΣΕ 78/1999**) ή προχωρεί σε ανάκριση, η οποία όμως δεν είναι πλέον άτυπη αλλά υπόκειται

στους διαδικαστικούς αυτής τύπους και στις εγγυήσεις υπέρ του διωκομένου που διεξάγει, αν πρόκειται για μονομελή διαδικασία, ο ίδιος ο πειθαρχικός προϊστάμενος που επελήφθη της υποθέσεως ή άλλος υπάλληλος παρ' αυτού οριζόμενος. Ανακριτικές δε πράξεις έχει δικαίωμα να ενεργήσει κάθε προϊστάμενος (**ΣΕ 2962/85**).

10. (ΝΣΚ 216/2016). Σε περίπτωση που η προκαταρκτική εξέταση διεξάγεται κατόπιν εντολής του διατάξαντος πειθαρχικώς προϊσταμένου οργάνου, από υπάλληλο, που δεν είναι και ο ίδιος πειθαρχικός προϊστάμενος του ερευνώμενου υπαλλήλου, δεν επιτρέπεται η χορήγηση αντιγράφων του φακέλου της προκαταρκτικής εξέτασης (και συνεπώς ούτε της εισήγησης του εντολοδόχου υπαλλήλου), πριν την έκδοση της αιτιολογημένης έκθεσης του πειθαρχικώς προϊσταμένου οργάνου.

Και τούτο διότι, μόνο τότε έχει ολοκληρωθεί η σχετική διαδικασία, έχει διαμορφωθεί η θέση της υπηρεσίας, με χρήση συγκεκριμένων εγγράφων του φακέλου και δεν υφίσταται πλέον κίνδυνος δυσχέρασης της διοικητικής έρευνας, αφού τυχόν διενέργεια άλλης προκαταρκτικής εξέτασης από άλλον ανώτερο πειθαρχικώς προϊστάμενο εκκινεί αυτοτελή διαδικασία νέας προκαταρκτικής εξέτασης.

Εξάλλου, σε περίπτωση που το πειθαρχικώς προϊστάμενο όργανο, εκτιμώντας τα στοιχεία του φακέλου της προκαταρκτικής εξέτασης, κινήσει την πειθαρχική δίωξη, τα στοιχεία του φακέλου θα χορηγηθούν προς τον, πλέον, πειθαρχικώς διωκόμενο υπάλληλο μόνο πριν την κλήση του σε απολογία, κατά τη ρητή διάταξη της παραγράφου 3 του άρθρου 135 Ν.3528/2007.

11. Κατά την προκαταρκτική εξέταση που ενεργείται για υποθέσεις σχετικές με τις αξιόποινες πράξεις των άρθρων 159, 159Α, 235, 236, 237 και 237Α του Ποινικού Κώδικα, προστατεύεται πλήρως η ανωνυμία των υπαλλήλων, οι οποίοι, χωρίς να εμπλέκονται καθ' οιονδήποτε τρόπο στην τέλεση των ως άνω πράξεων ή να αποβλέπουν σε ίδιον όφελος, συμβάλλουν ουσιωδώς, με τις πληροφορίες που παρέχουν, στην αποκάλυψη και δίωξή τους, ακόμα και αν αυτοί δεν έχουν χαρακτηριστεί ως μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος κατά το άρθρο 45Β του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Μετά το πέρας της προκαταρκτικής εξετάσεως η ανωνυμία του υπαλλήλου προστατεύεται εφόσον αυτός υπάγεται στο καθεστώς της παραγράφου 7 του άρθρου 9 του ν. 2928/2001.» Το άρθρ. 125 αντικαταστάθηκε ως άνω από το άρθρο δεύτερο Νομ. 4057/14-14 Μαρτ. 2012 (ΦΕΚ Α'54), κατά το αριθ. 226, με το οποίο είχε αρχικά αντικατασταθεί το Μέρος Ε' του παρόντος στο σύνολό του. Η παρ. 4

προστέθηκε με την υπό περίπτωση γ' της περίπτ. 6 της Υποπαρ. ΙΕ.17 της Παρ. ΙΕ άρθρου πρώτου Νομ. 4254/7-7 Απρ. 2014 (ΦΕΚ Α' 85), Τομ. 25, Κεφ. Β, Θέμα αα, σελ. 108, αριθ. 4.

1.3. Νομικό πλαίσιο

Με τον Ν.4057/2012 «Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων πολιτικών υπαλλήλων και υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ.» (ΦΕΚ 54/Α'/14-3-2012) αντικαταστάθηκε το Κεφάλαιο ΣΤ του μέρους Δ και το Μέρος Ε' του Υπαλληλικού Κώδικα (Ν.3528/2007). Οι σχετικές διατάξεις που αναφέρονται στα θέματα της προκαταρκτικής εξέτασης ανευρίσκονται στο άρθρο 125 του Ν.3528/2007 όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο δεύτερο του Ν.4057/2012.

Ειδικότερα:

«Άρθρο 125

Προκαταρκτική εξέταση

- 1. Προκαταρκτική εξέταση είναι η άτυπη συλλογή και καταγραφή στοιχείων για να διαπιστωθεί η τέλεση πειθαρχικού παραπτώματος και οι συνθήκες τέλεσής του.*
- 2. Προκαταρκτική εξέταση μπορεί να ενεργήσει ή να διατάζει κάθε πειθαρχικώς προϊστάμενος του υπαλλήλου. Η προκαταρκτική εξέταση περατώνεται εντός μηνός από την ημερομηνία κατά την οποία ο πειθαρχικώς προϊστάμενος έλαβε γνώση των περιστατικών, που πιθανόν συνιστούν πειθαρχικό παράπτωμα ή, αν η προκαταρκτική εξέταση διεξάγεται από υπάλληλο ύστερα από εντολή του πειθαρχικώς προϊσταμένου, από την ημερομηνία που κοινοποιήθηκε στον υπάλληλο η απόφαση της ανάθεσής της.*
- 3. Αν αυτός που ενεργεί προκαταρκτική εξέταση κρίνει, με βάση τα στοιχεία που έχουν συγκεντρωθεί, ότι δεν συντρέχει περίπτωση πειθαρχικής δίωξης, περατώνει την εξέταση με αιτιολογημένη έκθεσή του. Στην περίπτωση αυτή δεν αποκλείεται η ενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης από ανώτερο πειθαρχικώς προϊστάμενο. Αν, αντιθέτως, αυτός που ενεργεί προκαταρκτική εξέταση κρίνει ότι έχει διαπραχθεί πειθαρχικό παράπτωμα, το οποίο τιμωρείται με ποινή της αρμοδιότητάς του, καλεί τον υπάλληλο σε απολογία σύμφωνα με το άρθρο 134 του παρόντος. Αν κρίνει, είτε πριν από την κλήση του υπαλλήλου σε απολογία είτε μετά την απολογία του, ότι δικαιολογείται η επιβολή βαρύτερης ποινής, ενεργεί σύμφωνα με όσα ορίζονται στην παράγραφο 6 του άρθρου 118 του παρόντος. Αν, τέλος, κρίνει ότι το πειθαρχικό παράπτωμα χρειάζεται περαιτέρω διερεύνηση, διατάσσει την ενέργεια ένορκης διοικητικής εξέτασης».*

Ιδιαίτερα πρέπει να δίνεται προσοχή στο ότι με τα άρθρα πέντε και οκτώ του Ν.4057/12 οι διατάξεις του ανωτέρω νόμου εφαρμόζονται αναλογικά και για το μόνιμο προσωπικό των δήμων και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου αυτών.

Ειδικότερα:

Σύμφωνα με το **άρθρο πέμπτο**:

«1. Οι διατάξεις του παρόντος νόμου, που αναφέρονται σε θέματα αργιών, καθώς και εκείνες με τις οποίες προβλέπονται πειθαρχικά παραπτώματα και πειθαρχικές ποινές και οι διαδικαστικές φύσεως διατάξεις, εφαρμόζονται αναλόγως για το μόνιμο προσωπικό των δήμων και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου αυτών.

2. Οι διατάξεις του παρόντος νόμου, που αναφέρονται σε θέματα αργιών, καθώς και εκείνες με τις οποίες προβλέπονται πειθαρχικά παραπτώματα και πειθαρχικές ποινές, εφαρμόζονται αναλόγως για το προσωπικό με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου των δήμων και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου αυτών.»

Επίσης σύμφωνα με το **άρθρο όγδοο**:

«1. Καταργείται κάθε διάταξη των νόμων 3528/2007, 3584/2007, καθώς και του π.δ. 410/1988 που αντίκειται στις ρυθμίσεις του παρόντος νόμου ή ρυθμίζει διαφορετικά τα θέματα που διέπονται από αυτόν. Επίσης καταργείται κάθε διάταξη που αντίκειται στις ρυθμίσεις του άρθρου έκτου του παρόντος ή ρυθμίζει διαφορετικά τα θέματα που ρυθμίζονται από αυτό.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΝΟΡΚΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ.

2.1. Έννοια

Ένορκη Διοικητική Εξέταση είναι το σύνολο των ενεργειών που αποσκοπούν στη συλλογή και αξιολόγηση στοιχείων για την διαπίστωση της τέλεσης Πειθαρχικού παραπτώματος, τον προσδιορισμό των προσώπων που τυχόν ευθύνονται, καθώς και στη διερεύνηση των συνθηκών κάτω από τις οποίες αυτό έχει τελεστεί.

Διενεργείται κάθε φορά που η υπηρεσία έχει σοβαρές υπόνοιες ή σαφείς ενδείξεις για τη διάπραξη Πειθαρχικού παραπτώματος. Ακόμα διενεργείται και εάν έχει προηγηθεί προκαταρκτική έρευνα για κάποιο γεγονός και προέκυψαν στοιχεία που χρήζουν περαιτέρω έρευνας. Η εξέταση αυτή αποσκοπεί στη συλλογή στοιχείων για τη διαπίστωση της τέλεσης πειθαρχικού παραπτώματος και τον προσδιορισμό των προσώπων που τυχόν ευθύνονται, καθώς και στη διερεύνηση των συνθηκών κάτω από τις οποίες έχει τελεστεί.

Η ΕΔΕ δεν αποτελεί έναρξη της πειθαρχικής δίωξης. Επίσης δεν αποτελεί υποχρεωτικό στάδιο της πειθαρχικής διαδικασίας. Εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια (κρίση) του πειθαρχικώς προϊσταμένου, εάν θα διεξαχθεί ή όχι.

Η ένορκη διοικητική εξέταση περατώνεται εντός δύο (2) μηνών από την ημερομηνία που κοινοποιήθηκε στον υπάλληλο η απόφαση ανάθεσης διεξαγωγής της. Ο υπάλληλος ο οποίος διεξάγει την ένορκη διοικητική εξέταση, μπορεί να ζητήσει, με πλήρως αιτιολογημένη αίτησή του, παράταση της προθεσμίας αυτής έως ένα μήνα.

Η ένορκη διοικητική εξέταση ολοκληρώνεται με την υποβολή αιτιολογημένης έκθεσης του υπαλλήλου που την ενεργεί. Η έκθεση αυτή υποβάλλεται, με όλα τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν, στον πειθαρχικώς προϊστάμενο ο οποίος διέταξε τη διενέργεια της εξέτασης.

Εφόσον με την έκθεση διαπιστώνεται η διάπραξη πειθαρχικού παραπτώματος από συγκεκριμένο υπάλληλο, ο πειθαρχικός προϊστάμενος υποχρεούται να ασκήσει πειθαρχική δίωξη.

Διατάξεις που προβλέπουν τη διενέργεια ένορκων διοικητικών εξετάσεων οποιασδήποτε μορφής από ειδικά όργανα δεν θίγονται.

Κατά την εξέταση του υπαλλήλου στον οποίο αποδίδεται η διάπραξη πειθαρχικού παραπτώματος, εφαρμόζονται ανάλογα οι διατάξεις των άρθρων 130 παρ. 3 και 132 του Ν. 3528/2007.

Οι διατάξεις των παραγράφων 5, 7 και 8 του άρθρου 127, καθώς και οι διατάξεις των άρθρων 129 και 131 του ν.3528/2007, εφαρμόζονται αναλόγως.

2.2. Νομικό πλαίσιο

Με τον Ν.4057/2012 «Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων πολιτικών υπαλλήλων και υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ.» (ΦΕΚ 54/Α΄/14-3-2012) αντικαταστάθηκε το Κεφάλαιο ΣΤ του μέρους Δ και το Μέρος Ε΄ του Υπαλληλικού Κώδικα (Ν.3528/2007). Οι σχετικές διατάξεις που αναφέρονται στα θέματα της Ένορκης Διοικητικής Εξέτασης ανευρίσκονται στο άρθρο 126 του Ν.3528/2007 όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο δεύτερο του Ν.4057/2012.

Ειδικότερα:

«Άρθρο 126

Ένορκη διοικητική εξέταση

- 1. Ένορκη διοικητική εξέταση (Ε.Δ.Ε.) ενεργείται κάθε φορά που η υπηρεσία έχει σοβαρές υπόνοιες ή σαφείς ενδείξεις για τη διάπραξη πειθαρχικού παραπτώματος. Η εξέταση αυτή αποσκοπεί στη συλλογή στοιχείων για τη διαπίστωση της τέλεσης πειθαρχικού παραπτώματος και τον προσδιορισμό των προσώπων που τυχόν ευθύνονται, καθώς και στη διερεύνηση των συνθηκών κάτω από τις οποίες αυτό έχει τελεστεί. Η ένορκη διοικητική εξέταση δεν συνιστά έναρξη πειθαρχικής δίωξης.*
- 2. Η ένορκη διοικητική εξέταση διατάσσεται από οποιονδήποτε πειθαρχικώς προϊστάμενο και ενεργείται από μόνιμο υπάλληλο με βαθμό τουλάχιστον Γ΄ του ίδιου Υπουργείου ή νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου και σε καμία περίπτωση κατώτερου βαθμού εκείνου στον οποίο αποδίδεται η πράξη. Η ενέργεια της ένορκης διοικητικής εξέτασης μπορεί να ανατίθεται και σε μόνιμο δημόσιο υπάλληλο τουλάχιστον με βαθμό Γ΄ άλλου Υπουργείου ή, προκειμένου για νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, του Υπουργείου που το εποπτεύει. Η ένορκη διοικητική εξέταση περατώνεται εντός δύο (2) μηνών από την ημερομηνία που κοινοποιήθηκε στον υπάλληλο η απόφαση ανάθεσης διεξαγωγής της. Ο υπάλληλος, ο οποίος διεξάγει την ένορκη διοικητική εξέταση, μπορεί να ζητήσει, με πλήρως αιτιολογημένη αίτησή του, παράταση της προθεσμίας αυτής έως ένα μήνα.*

Αν ο υπάλληλος, στον οποίο αποδίδεται η διάπραξη του πειθαρχικού παραπτώματος, είναι προϊστάμενος οργανικής μονάδας οποιουδήποτε επιπέδου, η εντολή για διενέργεια ένορκης διοικητικής εξέτασης ανατίθεται σε προϊστάμενο τουλάχιστον ίδιου επιπέδου οργανικής μονάδας.

3. Κατά την εξέταση του υπαλλήλου, στον οποίο αποδίδεται η διάπραξη πειθαρχικού παραπτώματος, εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις των άρθρων 130 παράγραφος 3 και 132 του παρόντος.

4. Η ένορκη διοικητική εξέταση ολοκληρώνεται με την υποβολή αιτιολογημένης έκθεσης του υπαλλήλου που την ενεργεί. Η έκθεση αυτή υποβάλλεται, με όλα τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν, στον πειθαρχικώς προϊστάμενο ο οποίος διέταξε τη διενέργεια της εξέτασης. Εφόσον με την έκθεση διαπιστώνεται η διάπραξη πειθαρχικού παραπτώματος από συγκεκριμένο υπάλληλο, ο πειθαρχικώς προϊστάμενος υποχρεούται να ασκήσει πειθαρχική δίωξη.

5. Διατάξεις που προβλέπουν τη διενέργεια ένορκων διοικητικών εξετάσεων οποιασδήποτε μορφής από ειδικά όργανα δεν θίγονται.

6. Οι διατάξεις των παραγράφων 5, 7 και 8 του άρθρου 127, καθώς και οι διατάξεις των άρθρων 129 και 131 του παρόντος, εφαρμόζονται αναλόγως.»

Ιδιαίτερα πρέπει να δίνεται προσοχή στο ότι με τα άρθρα πέντε και οκτώ του Ν.4057/12 οι διατάξεις του ανωτέρω νόμου εφαρμόζονται αναλογικά και για το μόνιμο προσωπικό των δήμων και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου αυτών.

2.3. Ποιος διενεργεί την Ένορκη Διοικητική Εξέταση.

Η ένορκη διοικητική εξέταση διατάσσεται από οποιονδήποτε πειθαρχικώς προϊστάμενο και ενεργείται από μόνιμο υπάλληλο με βαθμό τουλάχιστον Γ' του ίδιου Υπουργείου ή νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου και σε καμία περίπτωση κατώτερου βαθμού εκείνου στον οποίο αποδίδεται η πράξη. Η ενέργεια της ένορκης διοικητικής εξέτασης μπορεί να ανατίθεται και σε μόνιμο δημόσιο υπάλληλο τουλάχιστον με βαθμό Γ' άλλου Υπουργείου ή, προκειμένου για νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, του Υπουργείου που το εποπτεύει.

Τυχόν ανάθεση διενέργειας Ε.Δ.Ε. σε βαθμολογικώς κατώτερο όργανο προσκρούει και στη συνταγματική έννοια του όρου εκτελεστική εξουσία, καθότι ανατρέπει άρδην την

οργανωτική της ιεραρχική βάση. Παράβαση των ανωτέρω κανόνων και περιορισμών συνεπάγεται παράνομη διενέργεια Ε.Δ.Ε. και κατά συνέπεια ακυρότητα λόγω αναρμοδιότητας του επιληφθέντος οργάνου.

Αν ο υπάλληλος, στον οποίο αποδίδεται η διάπραξη του πειθαρχικού παραπτώματος, είναι προϊστάμενος οργανικής μονάδας οποιουδήποτε επιπέδου, η εντολή για διενέργεια ένορκης διοικητικής εξέτασης ανατίθεται σε προϊστάμενο τουλάχιστον ίδιου επιπέδου οργανικής μονάδας.

Οι εξειδικευμένες γνώσεις που ενδεχομένως θα απαιτούνται για τη διερεύνηση πιθανόν πειθαρχικού παραπτώματος ή συμβάντος (όπως αν είναι θέμα τεχνικής φύσεως ή κάτι άλλο) τις οποίες θα πρέπει να έχει ο ενεργών την Ε.Δ.Ε. θα βοηθήσουν, έτσι ώστε να μορφοποιηθεί μια ασφαλής κρίση περί του πειθαρχικού αδικήματος ή συμβάντος και στο πόρισμα που θα προκύψει θα αποδίδονται επακριβώς τα γεγονότα ή παραλείψεις και θα βοηθήσουν επίσης τον ενεργούντα την Ε.Δ.Ε. στην διερεύνηση και πιθανών άλλων παραμέτρων πέραν της εξεταζόμενης για διάπραξη και άλλων πειθαρχικών αδικημάτων ή ποινικών που θα απορρέουν από το κυρίως πειθαρχικό παράπτωμα,.

2.4. Οργανωτική δομή – Τρόπος διενέργειας ΕΔΕ

2.4.1. Πως ξεκινάει η ΕΔΕ

Ο έχων την Πειθαρχική δικαιοδοσία με έγγραφό του αναθέτει τη διενέργεια Ένορκης Διοικητικής Εξέτασης. Η ανάθεση διενέργειας Ε.Δ.Ε. πρέπει να γίνεται εγγράφως δια του εμπιστευτικού πρωτοκόλλου της υπηρεσίας.

Σχέδια έγγραφης ανάθεσης διενέργειας Ε.Δ.Ε.

α' Παράδειγμα

ΤΙΤΛΟΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ	ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟ Αθήνα, ημερομηνία Αρ.Εμπ. Πρωτ:
	Ονοματεπώνυμο υπαλλήλου
	Τίτλος θέσης
	Κλάδος - Βαθμός
ΘΕΜΑ: Εντολή διενέργειας Ένορκης Διοικητικής Εξέτασης	
Σχετ: (α) Η διάταξη από την οποία προκύπτει η αρμοδιότητα ως Πειθαρχικού Προϊσταμένου αυτού που διατάσσει την ΕΔΕ	
(β) καταγγελία (εάν υφίσταται)	
<p>Σας αναθέτουμε τη διενέργεια Ένορκης Διοικητικής Εξέτασης για την εξακρίβωση τυχόν πειθαρχικών ευθυνών υπαλλήλων αναφορικά με την περίπτωση π.χ. απώλειας υπηρεσιακών οχημάτων του Δήμου Χ.</p> <p>Χρόνος έναρξης της Ένορκης Διοικητικής Εξέτασης ορίζεται η .....2017.</p>	
	Ο Αναθέτων την Ε.Δ.Ε.
	Ονοματεπώνυμο Τίτλος θέσης Κλάδος Βαθμός
<u>Συνημμένα</u> Όλα τα σχετικά έγγραφα που συνοδεύουν (αν υπάρχουν) την έγγραφη παραγγελία όπως π.χ. αναφορές, έγγραφα κ.λ.π.	

β' Παράδειγμα

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟ

Αθήνα, ημερομηνία

ΤΙΤΛΟΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

Αρ. Εμπ πρωτ:

ΘΕΜΑ: Εντολή διενέργειας Ένορκης Διοικητικής Εξέτασης

(α) Η διάταξη από την οποία προκύπτει η αρμοδιότητα ως Πειθαρχικού Προϊσταμένου αυτού που διατάσσει την ΕΔΕ

Παρακαλούμε να διενεργήσετε Ε.Δ.Ε. εντός 5 ημερών (εδώ ορίζεται προθεσμία) για την εξακρίβωση των συνθηκών κάτω από τις οποίες έλαβε χώρα το παρακάτω συμβάν στην Υπηρεσία, από τον υπάλληλο μας ή τους υπαλλήλους μας.

α).....

β).....

και να αποδοθούν οι τυχόν υπάρχουσες Πειθαρχικές ευθύνες.

Περιγραφή συμβάντος.....
.....
.....
.....
.....

Ο αναθέτων την Ε.Δ.Ε.

Ονοματεπώνυμο

Τίτλος θέσης

Κλάδος Βαθμός

Συνημμένα

Όλα τα σχετικά έγγραφα
που συνοδεύουν (αν υπάρχουν)
την έγγραφη παραγγελία όπως
π.χ. αναφορές, έγγραφα κ.λ.π.

2.4.2. Ενέργειες μετά την εντολή διενέργειας Ε.Δ.Ε.

Μετά την λήψη της εντολής διενέργειας, ο διενεργών την Ε.Δ.Ε. υπάλληλος έχει αυτόματα όλα τα στοιχεία του ανακριτικού υπαλλήλου και μπορεί:

- α) να πράξει οτιδήποτε που θα τον οδηγήσει σε ασφαλή κρίση και ορθά συμπεράσματα. Στη διάθεση του έχει όλα τα μέσα που του διαθέτει ο νόμος και μπορεί άνετα να πραγματοποιήσει όλες τις ανακριτικές πράξεις. Κατά την διάρκεια της εξέτασης θα πρέπει να μην παραλείπεται οποιαδήποτε ενέργεια ικανή να οδηγήσει τον διενεργούντα την Ε.Δ.Ε. στην ανακάλυψη και εδραίωση της αλήθειας.
- β) να επιλέξει: 1) Ποιες ανακριτικές πράξεις θα χρησιμοποιήσει, 2) τη μεθοδολογία της εξέτασης, 3) τον χρονικό προσδιορισμό της διενέργειας των επιλεγμένων ανακριτικών πράξεων (όπως π.χ. αυτοψία εγγράφων πριν την εξέταση των μαρτύρων ή το αντίστροφο).

2.4.3. Ανακριτικές πράξεις.

Ο διενεργών την Ε.Δ.Ε. κατά τη διαδικασία της διοικητικής εξέτασης επιβάλλεται να κάνει χρήση όλων των αποδεικτικών μέσων για τη συγκέντρωση των απαραίτητων αποδείξεων που αφορούν την υπόθεση.

Ως ανακριτικές πράξεις αναφέρονται περιοριστικά στο Ν.3528/2007 μόνο τέσσερις (4).

- α) η αυτοψία (άρθρο 129), β) η πραγματογνωμοσύνη (άρθρο 131) γ) η εξέταση μαρτύρων (άρθρο 130), δ) η εξέταση του διωκόμενου (άρθρο 132).

Ο νομοθέτης απαγορεύει να αποτελέσει αντικείμενο ανακριτικής πράξης θέμα που καλύπτεται νομικά α) από το απόρρητο της υπηρεσίας, εκτός αν συμφωνεί η αρμόδια Αρχή, ή β) από το κατά νόμο επαγγελματικό ή άλλο απόρρητο. Η απαγόρευση αυτή πρέπει να στηρίζεται σε συγκεκριμένη διάταξη, με την οποία να απαγορεύεται η δημοσιοποίηση συγκεκριμένων στοιχείων, που αφορούν είτε υπάλληλο είτε στην υπηρεσία.

Εξαίρεση αποτελεί η σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου Υπουργού ή του ΔΣ του ΝΠΔΔ. Για να προκληθεί η σύμφωνη γνώμη, απαιτείται ο διενεργών την Ε.Δ.Ε., να έχει προβεί εγκαίρως και χωρίς καθυστέρηση στις απαραίτητες ενέργειες ενημέρωσης της αρμόδιας αρχής και λήψης αντίστοιχης απόφασης.

Για κάθε ανακριτική πράξη συντάσσεται, υποχρεωτικώς έκθεση, η οποία υπογράφεται από όσους συνέπραξαν. Ειδικά για μάρτυρες που είναι αναλφάβητοι ή αρνούνται να υπογράψουν ή βρίσκονται σε φυσική αδυναμία να υπογράψουν, γίνεται σχετική μνεία στην έκθεση.

α) Αυτοψία

(άρθρο 129 του Ν.3528/2007)

Είναι η πράξη δια της οποίας ο ενεργών την Ε.Δ.Ε. αντιλαμβάνεται με τις ίδιες του τις αισθήσεις κάποιο υλικό αντικείμενο και βεβαιώνει την αποδεικτική του αξία.

Η ανάγκη διενέργειας αυτοψίας ανήκει στην κρίση του ερευνούντος την υπόθεση και πάντοτε μετά το πέρας αυτής συντάσσεται έκθεση για τα προκύψαντα που προσαρτάται στο κυρίως σώμα της Ε.Δ.Ε.

Η διεξαγωγή της αυτοψίας αποτελεί πολλές φορές πολυσύνθετο αποδεικτικό μέσο και είναι δυνατόν να απαιτηθεί η παρουσία ειδικού επιστήμονος ή τεχνικού συμβούλου. Τότε ο ενεργών την Ε.Δ.Ε. μπορεί να ζητήσει την βοήθεια ειδικού πραγματογνώμονα. Με την επιφύλαξη όσων ορίζονται στο δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 4 του άρθρου 127 του παρόντος, η αυτοψία διενεργείται αυτοπροσώπως από εκείνον που διεξάγει την πειθαρχική ανάκριση με την παρουσία γραμματέα.

Από την διατύπωση της διάταξης, συνάγεται ότι η ανάθεση σε άλλο όργανο της διενέργειας αυτοψίας, πρέπει να συμβαίνει στην εξαιρετική περίπτωση, κατά την οποία είναι εντελώς δυσχερής (λόγω απόστασης ή συνθηκών) ή πρόσβαση του διενεργούντα την Ε.Δ.Ε. στο αντικείμενο της απόδειξης.

Η αυτοψία δημόσιων εγγράφων ή εγγράφων ιδιωτικών που έχουν κατατεθεί σε δημόσια αρχή, διενεργείται στο γραφείο όπου φυλάσσονται.

Έγγραφα που κατέχονται από ιδιώτη, παραδίδονται στον ανακριτή και επιστρέφονται υποχρεωτικώς μετά το τέλος της πειθαρχικής διαδικασίας. Ο ανακριτής, ύστερα από αίτηση του ιδιώτη, υποχρεούται να χορηγεί ατελώς απόδειξη παραλαβής και επίσημο αντίγραφο των εγγράφων που παραλήφθηκαν.

Κατ' εξαίρεση η αυτοψία ιδιωτικών εγγράφων, τα οποία είναι απολύτως αναγκαία για τη διεκπεραίωση τρέχουσας υπόθεσης του κατόχου τους ή άλλου προσώπου, διενεργείται από τον ανακριτή στον τόπο όπου βρίσκονται. Πρόκειται για ιδιωτικά έγγραφα, τα οποία δεν μπορούν να παραδοθούν στον ανακριτή, καθόσον είναι απολύτως απαραίτητο για τον κάτοχο τους να συνεχίσουν να βρίσκονται στην κατοχή

του ενόψει διεκπεραίωσης υπόθεσης του (δημόσιας ή ιδιωτικής ή υπόθεσης τρίτου). Στην περίπτωση αυτή ο ενεργών την Ε.Δ.Ε. συντάσσει έκθεση στην οποία βεβαιώνει ότι μετέβη στον συγκεκριμένο τόπο που βρίσκεται το έγγραφο αυτό και παρουσία του κατόχου του, ότι ανέγνωσε το περιεχόμενο του εγγράφου το οποίο αφορά σε συγκεκριμένο ζήτημα.

Παράδειγμα Έκθεσης αυτοψίας

Τίτλος Υπηρεσίας

ΕΚΘΕΣΗ ΑΥΤΟΨΙΑΣ

Στον ..... σήμερα την ..... ημέρα ..... και ώρα
..... ο υπογράφων ..... που διενεργώ
Ένορκη Διοικητική Εξέταση κατόπιν της αρ. απόφασης
του.....
συνοδευόμενος από τον κ. ....
..... γραμματέα επισκεφθήκαμε το
.....
..... όπου έγινε η πράξη ή υπάρχουν στοιχεία που έχουν σχέση
με την Ένορκη Διοικητική Εξέταση που ενεργούμε. Κάναμε αυτοψία και
παρατηρήσαμε ότι :

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Η αυτοψία άρχισε στις ..... και τελείωσε στις .....

Για τούτο συντάχθηκε η έκθεση αυτή και υπογράφεται.

Ο διενεργών την Ε.Δ.Ε.

Ο Γραμματέας

β) Πραγματογνωμοσύνη

Αν ο διενεργών την Ε.Δ.Ε. κρίνει ότι απαιτούνται ειδικές επιστημονικές ή τεχνικές γνώσεις για την βεβαίωση κάποιου γεγονότος και την πληρέστερη κατανόηση του ή εξακρίβωση της γνησιότητας ενός κειμένου ή μίας υπογραφής, τότε μπορεί να προκαλέσει τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης διά κρίσεως ειδικού επιστήμονος, είτε αυτεπάγγελα είτε κατόπιν σχετικής αίτησης του εγκαλουμένου υπαλλήλου.

Τα πρόσωπα από τα οποία θα ορισθεί ο πραγματογνώμονας ορίζονται ρητά από το άρθρο 131 του Ν.3528/2007.

Ως πραγματογνώμονες ορίζονται δημόσιοι υπάλληλοι, υπάλληλοι νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου και Ο.Τ.Α., καθώς και αξιωματικοί των ενόπλων δυνάμεων, των σωμάτων ασφαλείας και του λιμενικού σώματος. Οι πραγματογνώμονες, πριν από τη διενέργεια της πραγματογνωμοσύνης, ορκίζονται σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (άρθρο 194).

Ο πραγματογνώμονας διαφέρει του μάρτυρα, ο οποίος καταθέτει επί των πραγματικών περιστατικών της συγκεκριμένης περίπτωσης, η αντίληψη των οποίων δεν απαιτεί ιδιαίτερες τεχνικές ή επιστημονικές γνώσεις. Αντιθέτως ο πραγματογνώμονας καταθέτει επί πραγμάτων που απαιτούν ιδιαίτερη γνώση, εμπειρία, τέχνη και επιστήμη. Μετά το πέρας της πραγματογνωμοσύνης συντάσσεται έκθεση που υποβάλλεται στον διενεργούντα την Ε.Δ.Ε. ο οποίος και τον διόρισε.

Η έκθεση πραγματογνωμοσύνης όπως και η έκθεση αυτοψίας θεωρούνται «πλήρης απόδειξη» γι' αυτά που βεβαιώνονται και εκτιμώνται ελεύθερα από τον διενεργούντα την Ε.Δ.Ε.

Παράδειγμα διορισμού Πραγματογνώμονα (γραφολόγου).

Αθήνα, Ημερομηνία

ΤΙΤΛΟΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

Αρ. Πρωτ.

Προς

Τον κ.....

Είμαι υπάλληλος του .....και διενεργώ Ένορκη
Διοικητική Εξέταση κατόπιν της με αρ. ....εντολής διενέργειας
σχετικά
με.....

και επειδή για ακριβή διάγνωση και κρίση της πιο πάνω υποθέσεως παρίσταται
ανάγκη πραγματογνωμοσύνης προκειμένου να εξακριβωθεί η γνησιότητα της
υπογραφής του..... επί
των.....

Για τούτο

αφού έλαβα υπόψη τις διατάξεις του Ν. 3528/2007 ΦΕΚ 26 τ. Α΄ Άρθρον 132 ως και
το άρθρον 146 του ιδίου νόμου

σας διορίζουμε

πραγματογνώμονα και παρακαλούμε να προσέλθετε στο γραφείο μας και αφού
ορκισθείτε επί του Ιερού Ευαγγελίου , κατά τις διατάξεις του Ποινικού Κώδικα,
προβείτε σε πραγματογνωμοσύνη και αποφανθείτε στα εξής θέματα:

1.....
.....

2.....
.....

Για τη διεξαγωγή αυτής της πραγματογνωμοσύνης και κατάθεση της πορισματικής
σας έκθεσης θέτουμε προθεσμία 15 ημερών

Ο διενεργών την Ε.Δ.Ε.

Παράδειγμα πρακτικού ορκωμοσίας πραγματογνώμονα

ΕΚΘΕΣΗ ΟΡΚΟΔΟΣΙΑΣ ΠΡΑΓΜΑΤΟΓΝΩΜΟΝΑ

Στον ..... σήμερα την ..... ημέρα ..... και ώρα
..... ενώπιον μου του .....που ενεργώ την Ε.Δ.Ε.
κατόπιν της αρ. .... απόφασης , παρουσία και του γραμματέως .... εμφανίστηκε ο
..... κάτοικος ..... .Ο
οποίος διορίστηκε πραγματογνώμονας με το υπ' αριθμό .....
έγγραφο μας ,για την ανάκριση που διενεργούμε σχετικά με
.....
.....
.....και αφού δήλωσε ότι επιθυμεί πριν
αναλάβει τα καθήκοντα του να δώσει τον όρκο του πραγματογνώμονα, και αφού
έθεσε την δεξιά του στο Ιερό Ευαγγέλιο, παρουσία μας, ορκίστηκε ως εξής:
“Ορκίζομαι να διεξαγάγω την ανατεθείσα σε εμένα Πραγματογνωμοσύνη με κάθε
αμεροληψία και επιμέλεια και με κάθε μυστικότητα, έχοντας σαν μόνο σκοπό την
ανακάλυψη της αλήθειας. Ας είναι σε εμένα ο Θεός βοηθός και το Ιερόν αυτού
Ευαγγέλιον».

Για το σκοπό αυτό συντάχθηκε η παρούσα, η οποία διαβάστηκε παρουσία
των ως άνω αναφερομένων και του ορκισθέντος και υπογράφεται:

Ο Ενεργών την Ε.Δ.Ε.

Ο Ορκισθείς Πραγματογνώμων

Ο Γραμματέας

Αν ο πραγματογνώμονας πιστεύει σε άλλη θρησκεία ή καμία τότε ο όρκος δίνεται ως ακολούθως: «δηλώνω επικαλούμενος την τιμή μου και την συνείδηση μου, ότι θα εκθέσω όλη την αλήθεια και μόνη την αλήθεια, χωρίς να προσθέσω, ούτε να αποκρύψω κάτι».

Παράδειγμα Έκθεσης παράδοσης πραγματογνωμοσύνης.

ΕΚΘΕΣΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΟΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ

Η έκθεση αυτή παραδόθηκε στον κ .....
..... σήμερα την ..... ημέρα ..... και ώρα
....., παρισταμένου και του κ. .... γραμματέα
από εμάς τους ιδίους τους .....
..... που οριστήκαμε πραγματογνώμονες με τα υπ'
αριθμό ..... έγγραφα και τους βεβαιώσαμε και προφορικά για το
περιεχόμενο της.

Για το σκοπό αυτό συντάχθηκε η παρούσα, η οποία διαβάστηκε παρουσία των ως
άνω και υπογράφεται:

Ο ανακριτής

Οι πραγματογνώμονες

Ο Γραμματέας

γ) Μάρτυρες

(άρθρο 130 του Ν.3528/2007)

Μάρτυρες είναι τρίτα πρόσωπα που καλούνται νόμιμα να καταθέσουν πραγματικά
περιστατικά από ιδίαν αντίληψη ή από διηγήσεις άλλων.

Οι μάρτυρες εξετάζονται ενόρκως σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 218 επ. του
Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Η μη εμφάνιση ή η άρνηση κατάθεσης του μάρτυρα χωρίς εύλογη αιτία αποτελεί
πλημμέλημα και αν είναι υπάλληλος και πειθαρχικό παράπτωμα. Δηλαδή, υπάλληλος
που δεν προσέρχεται για κατάθεση ως μάρτυρας αδικαιολόγητα, διώκεται ποινικά και
πειθαρχικά.

Εύλογη αιτία θεωρείται και η συγγένεια του διωκόμενου με το μάρτυρα σε ευθεία γραμμή ή έως και το δεύτερο βαθμό σε πλάγια γραμμή. Άλλες περιπτώσεις εύλογης αιτίας μπορεί να είναι: α) η βαριά ασθένεια, β) η φυλάκιση, γ) η απουσία από τον τόπο κατοικίας ή διαμονής, δ) η επιστράτευση ή κάποιο γεγονός που προέρχεται από ανώτερη βία.

Η μη εξέταση ουσιωδών μαρτύρων από αυτόν που ενεργεί την Ένορκη Διοικητική Εξέταση, αποτελεί μονομερή και ατελή ενέργεια αυτής και συνιστά δια τον ενεργούντα το πειθαρχικό αδίκημα της ατελούς εκπλήρωσης των υπηρεσιακών του καθηκόντων.

Δικονομικό δικαίωμα του πειθαρχικώς διωκόμενου κατά τη διάρκεια της ένορκης διοικητικής εξέτασης και μέχρι το τέλος της εξέτασής του να ζητήσει εγγράφως την εξέταση μαρτύρων. Το αίτημα για εξέταση των προτεινόμενων μαρτύρων, μπορεί να υποβληθεί μέχρι πριν το τέλος της εξέτασης, δηλαδή, μέχρι πριν την εξέταση του ίδιου του πειθαρχικώς διωκόμενου. Ο ανακριτής υποχρεούται να εξετάσει πέντε τουλάχιστον από τους προτεινόμενους μάρτυρες. Η παράλειψη εξέτασης προταθέντος μάρτυρα, αποτελεί παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας.

Με τις διατάξεις αυτές καθιερώνεται δικαίωμα του διωκόμενου υπαλλήλου να προτείνει μέχρι πέντε μάρτυρες και αντίστοιχη υποχρέωση του ενεργούντος την Ε.Δ.Ε. να εξετάσει τουλάχιστον αυτούς, αδιαφόρως αν, κατά την κρίση του, οι προταθέντες μάρτυρες είναι άσχετοι με την οικεία πειθαρχική υπόθεση ή η εξέταση τους είναι απρόσφορη. Όμως, η εν λόγω πρόταση προς εξέταση μαρτύρων πρέπει να γίνει μέχρι το τέλος της Ε.Δ.Ε. ή, το αργότερο, μέχρι το χρόνο της απολογίας του πειθαρχικώς διωκόμενου, εφόσον, όμως, στην τελευταία αυτή περίπτωση, δεν είχε δοθεί σε αυτόν η ευχέρεια πρότασης μαρτύρων κατά το στάδιο της Ε.Δ.Ε. (ΣτΕ 505/2010, 2005/2001, 2786/1999, 708/1999).

Όταν η εντολή για διενέργεια Ε.Δ.Ε. δεν στρέφεται κατά συγκεκριμένου προσώπου, αλλά είναι γενική και αφορά στη διερεύνηση συγκεκριμένου συμβάντος, τότε ο υπάλληλος που εξετάζεται καταθέτει ενόρκως, καθόσον δεν υφίσταται κίνδυνος οτιδήποτε καταθέσει να χρησιμοποιηθεί εναντίον της.

Εάν τελικώς στην δεύτερη αυτή περίπτωση, η Ε.Δ.Ε. καταλήξει ότι πρέπει να ελεγχθεί πειθαρχικά ο υπάλληλος αυτός, τότε όταν η υπόθεση διαβιβασθεί στο πειθαρχικό συμβούλιο, αυτό υποχρεούται να διενεργήσει συμπληρωματική ανάκριση, προκειμένου να παρασχεθεί η δυνατότητα στον διωκόμενο πλέον υπάλληλο, να εξετασθεί ανωμοτί ή και να προτείνει την εξέταση μαρτύρων, εκτός εάν αυτός δηλώσει

ενώπιον του συμβουλίου ότι δεν επιθυμεί να εξετασθεί ανωμοτί ή να προτείνει την εξέταση μαρτύρων.

Με την παρ. 4 του άρθρου 130 Ν.3528/2007 προστατεύεται η πειθαρχική διαδικασία από ακυρότητα που προαναγγέλλει η ίδια η διάταξη, στην περίπτωση μη ανωμοτί εξέτασης υπαλλήλου κατά την διάρκεια Ε.Δ.Ε., σε βάρος του οποίου αυτή διεξάγεται.

Κλήτευση των μαρτύρων

Οι μάρτυρες κλητεύονται εγγράφως σε ορισμένη ημέρα και ώρα. Η κλήση υπογράφεται από τον διενεργούντα την Ε.Δ.Ε. που καλεί και από το γραμματέα, και φέρει την επίσημη σφραγίδα της υπηρεσίας, επίσης πρέπει να περιέχει συνοπτική ένδειξη της υπόθεσης για την οποία πρόκειται να εξεταστεί ο μάρτυρας, να μνημονεύει την αρχή στην οποία αυτός καλείται και να αναγράφει περιληπτικά τις συνέπειες που προβλέπονται αν ο μάρτυρας δεν εμφανιστεί. Η κλήση επιδίδεται στο μάρτυρα, σύμφωνα , είκοσι τέσσερις ώρες τουλάχιστον πριν από την ημέρα για την οποία καλείται.

Στο στάδιο της διενέργειας της Ε.Δ.Ε. μπορεί και αυθόρμητα να προσέλθει κάποιος για να εξεταστεί ως μάρτυρας. Το γεγονός όμως αυτό πρέπει να μνημονεύεται στην έκθεση της εξέτασης του. Η προς εμφάνιση υποχρέωση περιλαμβάνει όχι μόνο την έγκαιρη εμφάνιση του μάρτυρα αλλά και την παραμονή του μέχρι το τέλος της διαδικασίας ή της απαλλαγής του από την υποχρέωση αυτή.

Με ειδικές διατάξεις ρυθμίζεται η εξαίρεση ορισμένων προσώπων ή και απαλλάσσονται από την υποχρέωση εμφανίσεως. Αν και τα άτομα αυτά δεν εμπλέκονται στις συνήθεις περιπτώσεις που εξετάζονται, τις αναφέρουμε με αντιστοίχιση των άρθρων που παρέχουν την απαλλαγή.

- α) Ο Πρόεδρος και οι αντιπρόεδροι της Βουλής, Υπουργοί και Αρχιερείς (άρθρο 215)
- β) Πρεσβευτές και διπλωματικοί υπάλληλοι άλλου κράτους (άρθρο 216 & 1 ΚΠΔ).

Υπόδειγμα κλήσης μάρτυρα

ΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΕΞΕΤΑΣΗ ΜΑΡΤΥΡΑ

Ημερομηνία

Προς τον κ.

Καλείσθε να προσέλθετε
στο.....

την...(ημερομηνία)..... και ώρα..... για να εξετασθείτε ως κύριος
μάρτυρας, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 130 του Ν. 3528/2007 όπως ισχύει
έχοντας μαζί σας το δελτίο της Αστυνομικής ταυτότητας, για να εξεταστείτε ως
κύριος μάρτυρας με αντικείμενο τη διαπίστωση τέλεσης τυχόν πειθαρχικών
παραπτωμάτων, όσον αφορά στις ενέργειες υπαλλήλου
του.....

Σε περίπτωση μη προσέλευσής σας θα εφαρμοσθούν οι σχετικές Ποινικές και
Πειθαρχικές κυρώσεις.

Ο Ενεργών την Ε.Δ.Ε.

Βαθμός

Τίτλος Θέσης

Υπόδειγμα εγγράφου προς υπηρεσία για επίδοση κλήσης μάρτυρα

ΤΙΤΛΟΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

Ημερομηνία

Αρ. πρωτ:

Θ Ε Μ Α : Κλήση για εξέταση μάρτυρα

Ενεργώντας Ένορκη Διοικητική Εξέταση ύστερα από την υπ' αρ..... εντολή του ....., παρακαλούμε σε εφαρμογή των διατάξεων του Κ.Π.Δ. να επιδώσετε την /τις επισυναπτόμενες κλήσεις για εξέταση μάρτυρα στους:

α)

β)

γ)

η επίδοση αυτή πρέπει να γίνει τουλάχιστον 24 ώρες πριν από την ημέρα για την οποία καλούνται

Σε περίπτωση που η επίδοση αυτή δεν είναι δυνατή, παρακαλούμε για την άμεση ενημέρωση μας.

Το/τα απόκομμα/τα της απόδειξης παραλαβής της κλήσεως παρακαλούμε να μας τα επιστρέψετε έγκαιρα και σε κάθε περίπτωση πριν από την ώρα για την οποία καλούνται οι μάρτυρες.

Αυτός που ενεργεί

Ο Γραμματέας

την Ε.Δ.Ε.

.....

.....

.....

Απόδειξη παραλαβής κλήσης μάρτυρα

ΑΠΟΔΕΙΞΗ ΠΑΡΑΛΑΒΗΣ ΚΛΗΣΗΣ ΜΑΡΤΥΡΑ

Ο υπογεγραμμένος ..... παρέλαβα την από.....
.....κλήση του ..... με την οποία
καλούμαι να εξετασθώ ως μάρτυρας την .....και
ώρα .....

Ημερομηνία επίδοσης.....

Αυτός που επέδωσε την κλήση

Αυτός που παρέλαβε την κλήση

Υπογραφή

Υπογραφή

Ονοματεπώνυμο

Ονοματεπώνυμο

Εξέταση του μάρτυρα

Ο ενεργών την Ε.Δ.Ε. μετά την κλήτευση του μάρτυρα και πριν την κατάθεση του, του ζητά να δηλώσει τα πλήρη στοιχεία της ταυτότητας του.

Ερωτάται για το όνομά, το επίθετο του, τον τόπο γεννήσεώς του, την διεύθυνση κατοικίας του, την ηλικία του, την θρησκεία του. Επίσης ερωτάται για τυχόν συγγένεια με τον κατηγορούμενο ή τον αδικηθέντα και εν ανάγκη για κάθε περιστατικό που

μπορεί να διαφωτίσει τον διενεργούντα την Ε.Δ.Ε. για τις σχέσεις του με τους εγκαλούμενους και τον βαθμό εμπιστοσύνης που θα μπορούσε να προσδοθεί στην μαρτυρία του. (άρθρο 217 ΚΠΔ).

Κάθε μάρτυρας οφείλει, πριν εξετασθεί να ορκισθεί θέτοντας το δεξί του χέρι στο Ιερό Ευαγγέλιο τον εξής όρκο: «Ορκίζομαι στο Θεό να πω με ευσυνειδησία όλη την αλήθεια και μόνο την αλήθεια, χωρίς να προσθέσω ή να αποκρύψω τίποτε». Αν δεν τηρηθεί η διάταξη του άρθρου 218 του ΚΠΔ, η διαδικασία είναι άκυρη.

Ο άλαλος μάρτυρας που γνωρίζει να γράφει ορκίζεται γράφοντας και υπογράφοντας τον όρκο και ύστερα θέτει το δεξί του χέρι στο Ιερό Ευαγγέλιο. Αν δεν ξέρει να γράφει ορκίζεται με τη βοήθεια διερμηνέα.

Οι κληρικοί ή οι ιερωμένοι που η θρησκεία τους απαγορεύει τον όρκο δεν ορκίζονται. Αντί γι' αυτό, δίνουν διαβεβαίωση στην ιεροσύνη τους και σύμφωνα με τους κανονισμούς από τους οποίους διέπονται.

Αν ο μάρτυρας πιστεύει σε θρησκεία αναγνωρισμένη ή απλώς ανεκτή από το Κράτος και σε αυτή υπάρχει γνωστός τύπος όρκου, ο τύπος αυτός είναι έγκυρος.

Αν ο μάρτυρας πιστεύει σε θρησκεία που δεν επιτρέπει τον όρκο ή δεν πιστεύει σε καμία θρησκεία, ο όρκος που δίνεται είναι ο ακόλουθος: «Δηλώνω επικαλούμενος την τιμή μου και την συνείδηση μου, ότι θα πω όλη την αλήθεια και μόνο την αλήθεια, χωρίς να προσθέσω ούτε να αποκρύψω τίποτε».

Δεν εξετάζονται, όταν κληθούν ως μάρτυρες: α) κληρικοί σχετικά με όσα έμαθαν από την εξομολόγηση, β) οι συνήγοροι, οι τεχνικοί σύμβουλοι και οι συμβολαιογράφοι σχετικά με όσα τους εμπιστεύτηκαν οι πελάτες τους. Οι συνήγοροι και οι τεχνικοί σύμβουλοι κρίνουν σύμφωνα με τη συνείδησή τους αν και σε ποιο μέτρο πρέπει να καταθέσουν όσα άλλα έμαθαν με αφορμή την άσκηση του λειτουργήματός τους, γ) οι γιατροί, οι φαρμακοποιοί και οι βοηθοί τους, καθώς και οι μαίες σχετικά με όσα εμπιστευτικά πληροφορήθηκαν κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους, εκτός όπου ειδικός νόμος τους υποχρεώνει να τα αναγγείλουν στην αρχή και δ) οι δημόσιοι υπάλληλοι, όταν πρόκειται για στρατιωτικό ή διπλωματικό μυστικό ή μυστικό που αφορά την ασφάλεια του κράτους, εκτός αν ο αρμόδιος υπουργός με αίτηση της δικαστικής αρχής ή κάποιου από τους διαδίκους ή και αυτεπαγγέλτως τους εξουσιοδοτήσει σχετικά.

Η απαγόρευση στις περιπτώσεις α', β' και γ' ισχύει, ακόμη και αν τα πρόσωπα στα οποία αναφέρεται απαλλάχθηκαν από την υποχρέωση να τηρήσουν το επαγγελματικό απόρρητο από μέρους εκείνου που τους το εμπιστεύτηκε.

Όλοι οι παραπάνω μάρτυρες έχουν υποχρέωση να δηλώσουν ενόρκως σ' αυτόν που εξετάζει ότι, αν κατέθεταν, θα παραβίαζαν τα απόρρητα που μνημονεύονται ανωτέρω. Ψευδής δήλωση τιμωρείται με τις ποινές που ο ποινικός κώδικας προβλέπει για την ψευδορκία.

Ο μάρτυρας αφού εμφανισθεί και ορκισθεί, τότε έχει υποχρέωση να καταθέσει τα πραγματικά περιστατικά που έχουν υποπέσει στην αντίληψη του.

Ο μάρτυρας είναι ελεύθερος να καταθέσει ότι γνωρίζει.

Αν προκύπτουν ερωτηματικά ή διευκρινήσεις, τότε ο ενεργών την Ε.Δ.Ε. μπορεί και πρέπει να παρεμβαίνει έτσι ώστε να μην καταλείπεται καμία αμφιβολία. Απαγορεύεται ή υποβολή παραπειστικών ερωτήσεων στον μάρτυρα.

Κάθε μάρτυρας εξετάζεται ξεχωριστά.

Στον μάρτυρα δεν απευθύνονται ερωτήσεις για προσωπικές κρίσεις παρά μόνο όταν αυτές συνδέονται αναπόσπαστα με τα γεγονότα που καταθέτει.

Όταν ο μάρτυρας καταθέτοντας δεν απομακρύνεται από το θέμα, δεν πρέπει να διακόπτεται.

Ο μάρτυρας δεν είναι υποχρεωμένος να καταθέσει περιστατικά από τα οποία θα μπορούσε να προκύψει ενοχή του για αξιόποινη πράξη.

Ο μάρτυρας πρέπει να αποκαλύπτει πώς έμαθε όσα καταθέτει. Αν πρόκειται για γεγονότα που άκουσε από άλλους, πρέπει σε κάθε περίπτωση να κατονομάζει ταυτόχρονα και εκείνους από τους οποίους τα άκουσε.

Αν ο μάρτυρας δεν κατονομάζει την πηγή των πληροφοριών του, η κατάθεση του δεν λαμβάνεται υπόψη"

Οι μάρτυρες έχουν δικαίωμα να υπαγορεύουν στην ανάκριση της καταθέσεις τους, αν κατά την κρίση εκείνου που εξετάζει δεν υπάρχουν λόγοι που να επιβάλλουν το αντίθετο. Στην έκθεση πρέπει να γίνεται μνεία της υπαγόρευσης και, αν δεν γίνει υπαγόρευση, όσα κατατέθηκαν θα πρέπει να αναγραφούν, αν είναι δυνατό, κατά λέξη.

Ο εξεταζόμενος δεν μπορεί να χρησιμοποιεί σημειώσεις, εκτός αν πρόκειται για λογιστικά ζητήματα ή αν αυτός που διεξάγει την ανάκριση ή το δικαστήριο το επιτρέπει για ειδικούς λόγους.

Αν ο μάρτυρας είναι κάτω των δεκαοκτώ ετών, εκείνος που τον ανακρίνει καταγράφει κατά λέξη στην έκθεση και τις ερωτήσεις που του απευθύνει..

Αν παραστεί ανάγκη επιτρέπεται να εξετάζονται μάρτυρες κατ' αντιπαράσταση αν αυτό κριθεί από τον ενεργούντα την Ε.Δ.Ε. ότι θα προαχθεί η διαδικασία και θα τον οδηγήσει σε ασφαλέστερη κρίση.

Η κατάθεση γίνεται εγγράφως ενώπιον του ενεργούντος την Ε.Δ.Ε. με την βοήθεια του ορισθέντος γραμματέα.

Αφού τελειώσει η κατάθεση τότε διαβάζεται ολόκληρη και αν τελικά συμφωνεί ο μάρτυρας τότε τυπώνεται, επιβεβαιώνεται και υπογράφεται από τον μάρτυρα, από τον ενεργούντα την Ε.Δ.Ε. και τον γραμματέα.

Αν η κατάθεση είναι πολλές σελίδες τότε κάθε σελίδα μονογράφεται από τον ενεργούντα την Ε.Δ.Ε. και τον μάρτυρα.

Η ψευδή κατάθεση ενώπιον του ενεργούντος Ένορκη Διοικητική Εξέταση συνιστά ψευδορκία του άρθρου 242.2 του Π.Κ.

Αν αυτός που διενεργεί την Ε.Δ.Ε. δεν εξετάσει χωρίς να υπάρχει νόμιμος λόγος, τον μάρτυρα ή τον κατηγορούμενο που κλήτευσε και αυτός εμφανίστηκε την ημέρα και ώρα που είχε οριστεί, τιμωρείται πειθαρχικά.

Υπόδειγμα έκθεσης ένορκης εξέτασης Μάρτυρα.

ΤΙΤΛΟΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

Αριθμ.

Ονοματεπώνυμο Ενεργούντος την Ε.Δ.Ε.

Βαθμός

Τίτλος Θέσης

ΕΚΘΕΣΗ ΕΝΟΡΚΗΣ ΕΞΕΤΑΣΗΣ ΜΑΡΤΥΡΑ

Σχετ.: αρ.πρωτ: εντολής διενέργειας Ε.Δ.Ε.)

Μάρτυρας

ΕΠΩΝΥΜΟ:

ΟΝΟΜΑ:

ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ:

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ:

ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ:

ΑΡ. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ:

ΤΗΛΕΦΩΝΟ:

ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ:

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΞΕΤΑΣΗΣ:

Δεν υφίσταται κώλυμα συγγένειας, φιλίας, επαγγελματικού απόρρητου ή κώλυμα από άλλο καθήκον κ.λ.π. να εξετασθεί ως μάρτυρας.

Ορκίσθηκε κατά τα άρθρα 218 και 219 του Κ.Π.Δ. (αν δηλώσει Χ.Ο. ή άλλη θρησκεία) ή δεν ορκίσθηκε σε περίπτωση που δηλώνει άθρησκος.

ΚΑΤΕΘΕΣΕ ΩΣ ΑΚΟΛΟΥΘΩΣ

.....

.....

.....

.....
.....
ΕΡΩΤΗΣΗ 1:

ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

ΕΡΩΤΗΣΗ : Έχετε κάτι άλλο να καταθέσετε σχετικά με το αντικείμενο της Ένορκης Διοικητικής Εξέτασης ; (Αυτή είναι η τελευταία ερώτηση).

ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

Τυπώθηκε, διαβάστηκε, επιβεβαιώθηκε και μονογράφηκε κάθε σελίδα της κατάθεσης και υπογράφεται ως ακολούθως.

Η εξέταση αυτή και η σύνταξη της έκθεσης άρχισε στις ..... και ολοκληρώθηκε στις ....., αποτελείται από ..... σελίδες και αφού διαβάστηκε και βεβαιώθηκε, μονογράφηκε κάθε σελίδα της κατάθεσης υπογράφεται κατά την ακόλουθη σειρά:

Ο μάρτυρας

Ο διενεργών την Ε.Δ.Ε.

Ο Γραμματέας

δ) Εξέταση διωκομένου

(άρθρο 132 του Ν.3528/2007)

Κατά την Ένορκη Διοικητική Εξέταση καλείται οπωσδήποτε για εξέταση ο υπάλληλος στον οποίο αποδίδεται η διάπραξη πειθαρχικού αδικήματος. Ο υπάλληλος εξετάζεται

ανωμοτί και μπορεί να παρίσταται μετά δικηγόρου. Η μη προσέλευση του ή η άρνηση του να εξετασθεί δεν εμποδίζει την πρόοδο της εξέτασης.

Η κλήση του υπαλλήλου στον οποίο αποδίδεται η διάπραξη πειθαρχικού αδικήματος αποτελεί υποχρέωση του διενεργούντος την Ε.Δ.Ε. Η μη προσέλευση του ή η άρνηση του να εξετασθεί, δεν εμποδίζει την πρόοδο της Ένορκης Διοικητικής Εξέτασης.

Η κλήση πρέπει να είναι: α) έγγραφη, β) να περιλαμβάνει τα αναγκαία στοιχεία (τόπο και χρόνο εξέτασης) και γ) όλα τα στοιχεία που διαπιστώθηκαν από την εξέταση της υπόθεσης καθώς και τις διατάξεις Νόμων, Διαταγμάτων κ.λ.π. κατά παράβαση των οποίων ενήργησε ο εγκαλούμενος.

Ο υπάλληλος εξετάζεται ανωμοτί, δεν ορκίζεται για να μην χρησιμοποιηθεί εναντίον του οτιδήποτε πει, αλλά κυρίως για να μπορεί στο πλαίσιο του δικαιώματος άμυνας του, να ανασκευάσει χωρίς να δεσμεύεται από όσα προηγουμένως κατέθεσε.

Δίδεται η δυνατότητα να παρίσταται με δικηγόρο χωρίς να επηρεάζεται η μυστικότητα της εξέτασης (άρθρο 127 παρ.5).

Τέλος το γεγονός ότι υπάλληλος αν και κλήθηκε δεν προσήλθε να καταθέσει δεν επηρεάζει την πρόοδο της Ε.Δ.Ε. εάν έχει καλυφθεί ο ουσιώδης τύπος της προηγούμενης κλήσης του.

Περαιτέρω, η μη προσέλευση του υπαλλήλου σε εξέταση, δεν μπορεί και δεν πρέπει να ληφθεί υπόψη ως αρνητικό και επιβαρυντικό στοιχείο σε βάρος του υπαλλήλου. Όμως, διαδικαστικά, η άρνηση να καταγραφεί στο πόρισμα – έκθεση.

Η ανωμοτί εξέταση διενεργείται από τον ενεργούντα της Ε.Δ.Ε., ο δε ανωμοτί εξεταζόμενος πρέπει να περιορίζεται στα ερωτήματα που τίθενται σε αυτόν και να μην εκτρέπεται σε κρίσεις και σχόλια σε βάρος των προϊσταμένων του ή άλλες προσβλητικές εκφράσεις ή να αναφέρεται σε άσχετα με το παράπτωμα του θέματα. Επίσης έχει το δικαίωμα να προτείνει μάρτυρες για εξέταση.

Αντί της ανωμοτί εξέτασης του, μπορεί ο εγκαλούμενος να παραδώσει στον διενεργούντα την Ε.Δ.Ε. έγγραφο υπόμνημα, το περιεχόμενο του οποίου βεβαιώνει και προφορικά ως αληθές.

Κλήση εγκαλούμενου για εξέταση – αποδεικτικό παραλαβής

ΤΙΤΛΟΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

Ημερομηνία

Αρ.πρωτ:

ΚΛΗΣΗ ΕΓΚΑΛΟΥΜΕΝΟΥ ΓΙΑ ΕΞΕΤΑΣΗ

Έχοντας υπόψη τις διατάξεις του άρθρου 132 του Υπαλληλικού Κώδικα (Ν. 3528/2007 ΦΕΚ 26 τ. Α΄), και ενεργώντας Ένορκη Διοικητική Εξέταση, ύστερα από την υπ' αριθμό Δ.Ε. ....έγγραφη διαταγή του ....., σας καλούμε να προσέλθετε στο .....(Οδός .....)
την.....ημέρα.....και ώρα ....., προκειμένου να εξεταστείτε χωρίς όρκο σε Ένορκη Διοικητική Εξέταση που διενεργείται προς διακρίβωση των .....

Παρακαλούμε να προσκομίσετε απαραίτητα και το Δελτίο της Αστυνομικής σας Ταυτότητας ή οποιοδήποτε άλλο αποδεικτικό της ταυτότητας σας.

Η εξέτασή σας θα γίνει κατά τις διατάξεις του άρθρου 132 του Ν 3528/2007, σύμφωνα με τις οποίες επιτρέπεται να παραστείτε στην εξέταση με συνήγορο.

Θέλουμε να σας αναφέρουμε ότι, η μη προσέλευση σας ή η άρνηση προς εξέτασιν δεν κωλύει την πρόοδο της ανακρίσεως. (Άρθρο 133 §1 του Νόμου 3528/2007 ΦΕΚ 26 τ. Α΄).

Αυτός που ενεργεί την ΕΔΕ

Ο Γραμματέας

ΑΠΟΔΕΙΞΗ ΠΑΡΑΛΑΒΗΣ ΚΛΗΣΕΩΣ

Ο Υπογραφόμενος ..... δηλώνω ότι
έλαβα την από ..... κλήση του ..... με την οποία
καλούμε να εξετασθώ ως εγκαλούμενος την ..... ημέρα .....
και ώρα.....

Ημερομηνία .....

Αυτός που έκανε την επίδοση

Αυτός που παρέλαβε

Υπόδειγμα έκθεσης ανωμοτί εξέτασης.

ΤΙΤΛΟΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

Αριθμ.

Ονοματεπώνυμο Ενεργούντος την Ε.Δ.Ε.

Βαθμός

Τίτλος Θέσης

ΕΚΘΕΣΗ ΑΝΩΜΟΤΙ ΕΞΕΤΑΣΗΣ

Σχετ.: αρ.πρωτ: εντολής διενέργειας Ε.Δ.Ε.)

Σήμερα, την ..... του μήνα ..... του έτους ....., ημέρα ..... και
ώρα ..... στο κτίριο του..... οδός ενώπιον του.....
, σε εκτέλεση της με αρ. πρωτ:..... εντολής ΕΔΕ του .....,
παρουσιάστηκε η πιο κάτω εξεταζόμενη για να καταθέσει ανωμοτί σε Ένορκη
Διοικητική Εξέταση με αντικείμενο τη διαπίστωση τέλεσης τυχόν πειθαρχικών
παραπτωμάτων και επιμερισμού ευθυνών, όσον αφορά
.....

Η εξεταζόμενη σε ερώτηση για τα στοιχεία της ταυτότητάς της απάντησε:

«Ονομάζομαι .....του ..... και της
....., γεννήθηκα το έτος ..... στη
....., κατοικώ στην
....., το επάγγελμά μου είναι
.....

Τα ανωτέρω στοιχεία ταυτότητας προκύπτουν από το δελτίο αστυνομικής
ταυτότητας που μας επέδειξε και φέρει αρ..... και ημερομηνία
έκδοσης ..... από το ΤΑ .....

Στο σημείο αυτό γνωστοποιήσαμε στην ανωτέρω το περιεχόμενο της ΕΔΕ και ότι η
παρούσα εξέταση διενεργείται για τυχόν διάπραξη εκ μέρους της πειθαρχικών
παραπτωμάτων και της εξηγήσαμε σαφώς τα δικαιώματά της σύμφωνα με το άρθρο
132 του Ν.3528/2007, ότι αυτή έχει δικαίωμα να παράσχει προφορικές εξηγήσεις
εξεταζόμενη ανωμοτί, να παραστεί με συνήγορο, να αρνηθεί εν όλω ή εν μέρει την
παροχή εξηγήσεων,

Στη συνέχεια, η εξεταζόμενη ερωτήθηκε αν επιθυμεί να κάνει χρήση των ως άνω δικαιωμάτων αλλά απάντησε αρνητικά και ζήτησε να καταθέσει αμέσως με παρουσία της δικηγόρου .....με Α.Μ..... και αρ. δελτίου Ταυτότητας .....

Κατόπιν τούτου, τέθηκαν στη μάρτυρα οι εξής ερωτήσεις :

Ερώτηση: Τι έχετε να καταθέσετε για την εξεταζόμενη υπόθεση;

Απάντηση:

Ερώτηση (Τελική): Επειδή κατά νόμο έχετε το δικαίωμα να προτείνεται μάρτυρες προς εξέταση , παρακαλούμε να μας ορίσετε ποίους και με ποία σειρά επιθυμείται να εξετάσουμε. Ταυτόχρονα δε, σας υπενθυμίζουμε ότι η εξέταση πέντε μαρτύρων που προτείνετε είναι για μας υποχρεωτική αλλά έχουμε το δικαίωμα να εξετάσουμε και τους άλλους κατά την κρίση μας.

Απάντηση:

Η εξέταση αυτή και η σύνταξη της έκθεσης άρχισε στις ..... και ολοκληρώθηκε στις ....., αποτελείται από ..... σελίδες και αφού διαβάστηκε και βεβαιώθηκε, υπογράφεται κατά την ακόλουθη σειρά:

Ο εγκαλούμενος

Ο ανακριτής

Ο Γραμματέας

2.4.4. Χορήγηση εγγράφων όσο διαρκεί η Ε.Δ.Ε.

Η Ένορκη Διοικητική Εξέταση είναι μυστική. Τούτο προκύπτει από την διατύπωση της παρ. 3 του άρθρου 126 σύμφωνα με το οποία οι διατάξεις των παραγράφων 5, 7 και 8 του άρθρου 127, καθώς και οι διατάξεις των άρθρων 129 και 131 του παρόντος,

εφαρμόζονται αναλόγως. Στην παρ.5 του άρθρου 127 αναφέρεται ότι η πειθαρχική ανάκριση είναι μυστική. Εδώ ο νομοθέτης αποβλέπει στη διασφάλιση του κύρους της Ε.Δ.Ε. και του διωκόμενου υπαλλήλου μέχρι, το πέρας της εξέτασης.

Πρόσβαση στα έγγραφα της Ε.Δ.Ε. έχει ο διωκόμενος υπάλληλος, μετά την ολοκλήρωση της Ε.Δ.Ε. και πριν την εξέταση του. Κανείς άλλος ενδιαφερόμενος δεν επιτρέπεται να έχει γνώση των διοικητικών εγγράφων και των μαρτυρικών καταθέσεων της Ε.Δ.Ε. αφού η όλη διαδικασία χαρακτηρίζεται ως απόρρητη και εμπίπτει στις διατάξεις του αρ. 5 του Ν.2690/99.

Η διοίκηση έχει υποχρέωση να χορηγεί αντίγραφα μαρτυρικών καταθέσεων στον αιτούντα μετά το τέλος της Ε.Δ.Ε. εφόσον δεν ασκήθηκε πειθαρχική δίωξη.

Η εναρμόνιση των διατάξεων του πειθαρχικού δικαίου με το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων μετά την αναθεώρηση του 2001 κατοχυρώνεται συνταγματικά και όπως αυτό ερμηνεύεται και στο άρθρο 5 Ν. 2690/1999 (ΚΔΔ).

Ωστόσο, δεν επιτρέπεται η χορήγηση εφόσον εξακολουθεί ακόμη η πειθαρχική διαδικασία. Έντονο προβληματισμό τόσο στη θεωρία όσο και στη νομολογία προκάλεσε το ερώτημα κατά πόσο δύναται η διοίκηση να χορηγήσει αντίγραφα στις περιπτώσεις κατά τις οποίες βρίσκεται εν εξελίξει ή στο στάδιο της αξιολόγησης προκειμένου να αποφασιστεί η άσκηση πειθαρχικής δίωξης τότε η αρχή της ελεύθερης πρόσβασης κάμπτεται και δεν επιτρέπεται η χορήγηση αντιγράφων εκ μέρους των αρμοδίων οργάνων της διοίκησης. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η αρχή της μυστικότητας της ανάκρισης, αποσκοπεί στην προστασία των συμφερόντων του διωκόμενου αλλά και στη διαφύλαξη του δημοσίου συμφέροντος και στην αποφυγή δυσχέρανσης ουσιωδώς του έργου των ανακριτικών αρχών.

Σχετική νομολογία

{ΓΝΜΔ ΝΣΚ 452/2000: Δεν είναι επιτρεπτή η χορήγηση εκ μέρους της Διοίκησης αντιγράφων των στοιχείων του φακέλου στα πλαίσια Ε.Δ.Ε., εφόσον ο νόμος με ρητή ειδική διάταξη θεσπίζει την μυστικότητα της Ε.Δ.Ε. όταν αυτή βρίσκεται σε εξέλιξη. Συμπερασματικά αν μετά το πέρας της ΕΔΕ δεν ασκήθηκε πειθαρχική δίωξη η απάντηση είναι καταφατική, αρνητική δε απάντηση, εφόσον μετά το πέρας της Ε.Δ.Ε. εξακολουθεί η πειθαρχική διαδικασία με την άσκηση ποινικής δίωξης οπότε δικαίωμα

γνώση του φακέλου έχει ο διωκόμενος με τις προϋποθέσεις βέβαια των σχετικών διατάξεων}.

Η ΕΔΕ είναι μυστική (άρθρο 126 ν. 3528/07, προφανώς για να διασφαλισθεί το κύρος της αλλά και το κύρος του διωκόμενου υπαλλήλου μέχρι την περάτωσή της.

(Ατομική Γνωμοδότηση του ΝΣΚ 144/2013: Κατά το ενδιαμέσο διάστημα, που οριοθετείται μεταξύ της υποβολής της αιτιολογημένης έκθεσης της ΕΔΕ, με όλα τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν, από τον υπάλληλο που τη διενήργησε, στον πειθαρχικώς προϊστάμενο που τη διέταξε, του διαστήματος που σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση απαιτείται για την αναγκαία μελέτη των στοιχείων της ΕΔΕ από τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα, μέχρι την τυχόν άσκηση πειθαρχικής δίωξης ή τη θέση της υπόθεσης στο αρχείο, **διατηρείται η απόλυτη μυστικότητα της ΕΔΕ. Συνακόλουθα δεν είναι κατά νόμο επιτρεπτή, ούτε στο διωκόμενο, ούτε σε τρίτο, και η πρόσβαση στην ΕΔΕ και στα συγκεντρωθέντα στοιχεία, κατά το ενδιαμέσο αυτό διάστημα, (πρβλ. Γνωμ. ΝΣΚ 610/1999, 178/2000, 221/2007, 501/2007).....**

Γίνεται επίσης δεκτό ότι τα εμπεριεχόμενα στο πόρισμα της ΕΔΕ στοιχεία αποτελούν ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα και απαγορεύεται η καθοιονδήποτε τρόπο ανακοίνωσή τους σε τρίτους.

Έχει τέλος, γίνει δεκτό ότι δεν παρέχεται νομική δυνατότητα πρόσβασης τρίτου σε στοιχεία φακέλου εκκρεμούσης πειθαρχικής υπόθεσης (Γνωμ. ΝΣΚ 221/2007)).

Επομένως, το πόρισμα της Ε.Δ.Ε. καθώς και τα έγγραφα που χρησιμοποιήθηκαν για τη διαμόρφωση απόφασης μπορούν να περιέλθουν σε γνώση των ενδιαφερομένων μετά την ολοκλήρωση της Ε.Δ.Ε. και εφόσον δεν ασκηθεί τελικά πειθαρχική δίωξη, καθώς πλέον δεν υφίσταται το στοιχείο της μυστικότητας, εφόσον βέβαια δεν συντρέχει κάποιος λόγος αποκλεισμού του δικαιώματος με βάση το άρθρο 5 παρ.3 του Ν. 2690/1999.

2.4.5. Αποδεικτική διαδικασία

Όλα τα παραπάνω αποδεικτικά μέσα δηλαδή α) η αυτοψία, β) η πραγματογνωμοσύνη, γ) η εξέταση μαρτύρων, δ) τα έγγραφα και κατ' επέκταση οι ενδείξεις και η ομολογία του υπόπτου διάπραξης πειθαρχικού αδικήματος και όχι μόνο, είναι στοιχεία τα οποία

κατάλληλα αξιοποιούμενα καθένα ξεχωριστά ή σε συνδυασμό, από τον διενεργούντα την Ε.Δ.Ε. που οδηγούν ασφαλώς στην διατύπωση του τελικού πορίσματος.

Άρα η διαδικασία αξιολόγησης και αξιοποίησης των αποδεικτικών μέσων που έχει στη διάθεσή του ο ενεργών την Ε.Δ.Ε. για την επίτευξη του αντικειμενικού σκοπού ως απόδειξη, ονομάζεται αποδεικτική διαδικασία.

Απόδειξη είναι το αποτέλεσμα το οποίο προκύπτει από την αποδεικτική διαδικασία με την χρησιμοποίηση κάποιου αποδεικτικού μέσου ή με συνδυασμό κάποιων από τα αποδεικτικά μέσα

Σκοπός της αποδεικτικής διαδικασίας κατά τη διενέργεια Ε.Δ.Ε. είναι η διαπίστωση όλων των απαραίτητων στοιχείων δια των οποίων επιδιώκεται ο σχηματισμός της πεποίθησης του ενεργούντος την Ε.Δ.Ε. περί των πραγματικών γεγονότων ή μη και την υπαιτιότητα ή μη καθώς και τον βαθμό ενοχής του διωκόμενου υπαλλήλου για την διατύπωση του τελικού πορίσματος και την απόδοση ή μη των ευθυνών.

Διακρίσεις Αποδείξεων

Κύρια απόδειξη

Είναι αυτή που οδηγεί ασφαλώς στην διαπίστωση του υπό διαλεύκανση γεγονότος ή συμβάντος.

Απόδειξη κατηγορίας.

Είναι αυτή που οδηγεί στην θεμελίωση και την απόδοση διάπραξης πειθαρχικού ή ποινικού αδικήματος.

Γενική Απόδειξη

Αφορά το πειθαρχικό παράπτωμα ή την αξιόποινη πράξη.

Ειδική Απόδειξη

Αφορά το πρόσωπο του υπόπτου υπαλλήλου.

Άμεση Απόδειξη

Αποδεικνύει ευθέως το υπό έρευνα γεγονός ή συμβάν.

Έμμεση απόδειξη

Αποδεικνύει διά των ενδείξεων κατά έμμεσο τρόπο το υπό έρευνα γεγονός ή συμβάν.

Ενδειξη

Είναι το αποδεικτικό μέσο που πιθανολογεί για την υπαιτιότητα του διωκόμενου υπαλλήλου καθόσον δεν αποδεικνύει ευθέως το πειθαρχικό ή ποινικό αδίκημα, αλλά κάποιο περιστατικό ή συμβάν που μπορεί να χρησιμοποιηθεί σαν βάση για την μέσω

συλλογισμού εξαγωγή κάποιου συμπεράσματος που να αφορά πραγματικά περιστατικά τα οποία οδηγούν σε πειθαρχικό αδίκημα ή αξιόποινη πράξη.

Τεκμήρια

Το τεκμήριο είναι έμμεση απόδειξη και επιδέχεται ανταπόδειξη.

Επισφαλή τεκμήρια ή αμφιβολίες θα πρέπει να αποκλείονται κατά την διαδικασία της Ε.Δ.Ε. για το συμφέρον της υπηρεσίας αλλά και για τον υπάλληλο που ελέγχεται.

Ο ενεργών την Ε.Δ.Ε. ως αποβλέπων στην ανεύρεση της αντικειμενικής αλήθειας χρησιμοποιεί τα αποδεικτικά μέσα κατά την κρίση του και τα εκτιμά ελεύθερα. Η ελευθερία της εκτίμησης των αποδεικτικών στοιχείων συνίσταται στον ουσιαστικό έλεγχο και με την αξιολόγηση αυτών στην εξαγωγή νομίμων και αληθινών συμπερασμάτων περί του αδικήματος και περί της ενοχής ή της ευθύνης του ελεγχόμενου υπαλλήλου.

Θα πρέπει συνεπώς να υπάρχουν αποδείξεις για τα πραγματικά περιστατικά του πειθαρχικού ή ποινικού αδικήματος και περί της ενοχής του ελεγχόμενου έτσι ώστε ελευθέρως να οδηγηθεί, ο ενεργών την Ε.Δ.Ε., στην απόδοση διά του πορίσματος της Ε.Δ.Ε. των ευθυνών που προκύπτουν.

Αρχή της εγγράφου αποδείξεως

Η από επίσημα στοιχεία προκύπτουσα απόδειξη.

Τέτοια επίσημα στοιχεία είναι εκείνα που προκύπτουν από βιβλία, ή άλλα επίσημα έγγραφα που συντάσσονται από τις Δημόσιες Αρχές κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς τους και των οποίων κατά την ελεύθερη κρίση του ενεργούντος την Ε.Δ.Ε. μπορεί να γίνει χρήση για την διαμόρφωση ασφαλούς πεποίθησης.

2.5. Πορισματικές Εκθέσεις – Πόρισμα Ένορκης Διοικητικής Εξέτασης.

Μετά την ολοκλήρωση της Διοικητικής έρευνας και την συγκέντρωση του απαραίτητου αποδεικτικού υλικού, ο ενεργών την Ε.Δ.Ε. προβαίνει στην κατάρτιση της πορισματικής έκθεσης που σε αυτήν εκτίθενται οι ενέργειες της διοικητικής ανάκρισης με τα αποδεικτικά μέσα που χρησιμοποίησε για την πληρέστερη αποτύπωση των ενεργειών καθώς και των συμπερασμάτων και τελικών προτάσεων.

Στις πορισματικές Εκθέσεις πρέπει να αναφέρονται όλες οι ενέργειες του ενεργήσαντος την διοικητική ανάκριση. Τα σε αυτές διατυπωμένα συμπεράσματα πρέπει να

προκύπτουν λογικά και αβίαστα και να στηρίζονται στην επεξεργασία του αποδεικτικού υλικού.

Έχει καθιερωθεί οι πορισματικές εκθέσεις να περιλαμβάνουν απαραίτητα τα παρακάτω κεφάλαια:

ΙΣΤΟΡΙΚΟ: Στο κεφάλαιο αυτό εκτίθεται το ιστορικό της υπόθεσης περιλαμβανομένης της παραγγελίας του διατάξαντος την Ε.Δ.Ε. καθώς και αναφορά των συνοδευτικών εγγράφων της υπόθεσης που ερευνάται.

ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ή ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ: Το κεφάλαιο αυτό πρέπει να περιλαμβάνει τις κατά περίπτωση ανακριτικές πράξεις και ενέργειες του ενεργούντος την Ε.Δ.Ε., περιγραφή δηλαδή των ενεργειών του. (π.χ. αυτοψία, πραγματογνωμοσύνη, λήψη μαρτυρικών καταθέσεων, χρήση εγγράφων κ.λ.π.).

Για κάθε ανακριτικό μέσο γίνεται μία ειδική περιγραφή των ενεργειών και ορίζεται η χρησιμότητα των συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων στην πορεία της έρευνας.

ΕΞΕΤΑΣΗ ΜΑΡΤΥΡΩΝ: Αναγράφονται με την σειρά κατάθεσης τους οι μαρτυρικές καταθέσεις με τη σημείωση της ιδιότητας του κάθε μάρτυρα. (π.χ. Διευθυντής, Προϊστάμενος Τμήματος, υπάλληλος της Διεύθυνσης Χ, Ιδιώτης κ.λ.π.).

ΕΓΓΡΑΦΑ: Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται λεπτομερή αναφορά των εγγράφων που συνοδεύουν την υπόθεση καθώς και των εγγράφων εκείνων που κατατέθηκαν από μάρτυρες. Επίσης αναφέρονται και τα έγγραφα τα οποία ζήτησε και έλαβε ο ενεργών την Ε.Δ.Ε. από διάφορες Υπηρεσίες και Ιδιώτες και που αποτελούν ανακριτικό υλικό. Ανακριτικό υλικό αποτελούν και απλά Υπηρεσιακά σημειώματα μεταξύ Υπηρεσιών που έχουν σχέση με την ερευνώμενη υπόθεση.

ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ: Στο κεφάλαιο αυτό αναφέρονται οι Νόμοι, Προεδρικά Διατάγματα, Υπουργικές Αποφάσεις, Εγκύκλιοι που σχετίζονται άμεσα με την ερευνώμενη υπόθεση.

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ: Το Κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει α) την ακριβή εκτίμηση των ληφθεισών μαρτυρικών καταθέσεων χωρίς να γίνεται αντιγραφή του περιεχομένου τους, β) την ακριβή εκτίμηση των εγγράφων και όλου του συγκεντρωθέντος κατά την πορεία της Ε.Δ.Ε. ανακριτικού υλικού, γ) το συσχετισμό των όλων στοιχείων που συνέλεξε ο ενεργών την Ε.Δ.Ε.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ: Τα εκ του συνόλου των αποδεικτικών στοιχείων προκύψαντα συμπεράσματα πρέπει να αναγράφονται σε από το κεφάλαιο ευθέως και σαφώς και να βασίζονται αποκλειστικά στις διαπιστώσεις του ενεργήσαντος την Ένορκη διοικητική εξέταση.

Δηλαδή ουσιαστικά τα συμπεράσματα αποτελούν α) τον σχολιασμό των διαπιστώσεων με σκοπό την εξαγωγή λογικά και ουσιαστικά του τελικού συμπεράσματος και β) την διαβεβαίωση αν υπήρξε δόλος ή βαριά αμέλεια πέραν των άλλων ευθυνών.

Τα συμπεράσματα πρέπει να αναφέρονται και στην πλευρά της Διοίκησης και στην πλευρά του ελεγχόμενου υπαλλήλου ή υπαλλήλων. Είναι απαραίτητο να λαμβάνονται υπόψη στην διατύπωση των διαπιστώσεων και των συμπερασμάτων οι εξωγενείς ατέλειες και αδυναμίες στην λειτουργία της Υπηρεσίας, ώστε να γίνεται κατανοητό εάν ωθούν τους υπαλλήλους ηθελημένα ή όχι στη διάπραξη πειθαρχικών και όχι μόνο, αδικημάτων ή παραλείψεων, ή τέλος πάντων αφήνουν αρκετά περιθώρια.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ: Οι προτάσεις του ενεργήσαντος την Ε.Δ.Ε. πρέπει να αναφέρονται: α) στα κατά την κρίση του μέτρα που πρέπει να λάβει η Διοίκηση προς θεραπεία των τυχόν διαπιστωθεισών ελλείψεων, παραλείψεων, παραβάσεων.

β) στην διατύπωση προτάσεων για την απλοποίηση των διαδικασιών όπου χρειάζεται, γ) στην επισήμανση αδυναμιών και κενών που αφορούν τον καθορισμό του Νομικού και καταστατικού οργανωτικού πλαισίου της υπηρεσίας με παράλληλες προτάσεις για τον εκσυγχρονισμό του.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΩΝ ΑΔΙΚΗΜΑΤΩΝ: Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται ακριβής χαρακτηρισμός των πράξεων ή παραλείψεων των υποπεσάντων σε πειθαρχικό αδίκημα υπαλλήλων χωρίς να διατυπώνεται γνώμη για την πιθανή ποινή που πρέπει να επιβληθεί γιατί η σχετική κρίση ανήκει στον πειθαρχικά προϊστάμενο που διέταξε την Ε.Δ.Ε. ή τους πειθαρχικούς δικαστές.

Άλλωστε η πορισματική έκθεση έχει μόνο συμβουλευτική δύναμη και δεν δεσμεύει τον πειθαρχικό προϊστάμενο ή τον πειθαρχικό δικαστή.

2.5.1. Απαραίτητα στοιχεία για τον χαρακτηρισμό ορισμένων Πειθαρχικών παραπτώματων

Πράξεις με τις οποίες εκδηλώνεται άρνηση αναγνώρισης του Συντάγματος ή έλλειψη αφοσίωσης στην Πατρίδα και τη Δημοκρατία.

Ειδικότερα ο υπάλληλος τελεί πειθαρχικό παράπτωμα όταν με πράξεις και παραλείψεις αρνείται την αναγνώριση του Συντάγματος β) την Πατρίδα, ως Κράτος αρνούμενος συνολικά την έννομη τάξη, γ) την υπαλληλική του δράση υπέρ του Κράτους, δ) τη Δημοκρατία ως Πολίτευμα.

Κάθε παράβαση υπαλληλικού καθήκοντος που προσδιορίζεται από τις υποχρεώσεις που επιβάλλουν στον υπάλληλο οι κείμενες διατάξεις, εντολές και οδηγίες. Το υπαλληλικό καθήκον σε καμία περίπτωση δεν επιβάλλει στον υπάλληλο πράξη ή παράλειψη που να αντίκειται προς τις διατάξεις του Συντάγματος και των νόμων, υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 25 του παρόντος, Το υπαλληλικό καθήκον προσδιορίζεται από τις υποχρεώσεις, που επιβάλλουν στον υπάλληλο οι κείμενες διατάξεις, εγκύκλιοι και οδηγίες. Τα υπηρεσιακά καθήκοντα πρέπει να εκτελούνται: α) πλήρως, β) εγκαίρως, γ) επιμελώς.

Η παράβαση καθήκοντος κατά τον Ποινικό Κώδικα ή άλλους ειδικούς ποινικούς νόμους,

Προκειμένου για την επιβολή πειθαρχικής ποινής, για το πειθαρχικό παράπτωμα της παράβασης καθήκοντος κατά τον Ποινικό Κώδικα θα πρέπει να συντρέχει στο πρόσωπο του πειθαρχικώς διωκόμενου υπαλλήλου, πρόθεση αποκόμισης παράνομου οφέλους ή πρόκλησης βλάβης στο κράτος ή σε άλλον με πράξη που είναι αντικειμενικά πρόσφορη προκειμένου για την επίτευξη του σκοπού αυτού. Εάν δεν αποδεικνύεται από τα πραγματικά περιστατικά ο ειδικός αυτός δόλος, δε στοιχειοθετείται το παράπτωμα της παράβασης καθήκοντος κατά τον ποινικό Κώδικα και δεν μπορεί να επιβληθεί πειθαρχική ποινή.

Η απόκτηση οικονομικού οφέλους ή ανταλλάγματος προς όφελος του ιδίου του υπαλλήλου ή τρίτου προσώπου, κατά την άσκηση των καθηκόντων του ή εξ αφορμής αυτών,

Η πρόβλεψη του εν λόγω παραπτώματος αποβλέπει στην αντιμετώπιση της διαφθοράς και επιδιώκεται η τιμωρία πράξεων ή παραλείψεων του υπαλλήλου που συνδέονται με φαινόμενα διαφθοράς. Το όφελος πρέπει να είναι οικονομικό, ενώ το αντάλλαγμα μπορεί να είναι υλικό ή μη υλικό, περιλαμβάνοντας και την έννοια της «εύνοιας». Βασική προϋπόθεση είναι η απόκτηση να έχει πραγματοποιηθεί κατά την άσκηση των υπαλληλικών καθηκόντων ή εξ αφορμής αυτών.

Η αναξιοπρεπής ή ανάρμοστη ή ανάξια για υπάλληλο συμπεριφορά εντός ή εκτός υπηρεσίας. Ειδική περίπτωση παρόμοιας συμπεριφοράς αποτελεί οποιαδήποτε πράξη κατά της γενετήσιας ελευθερίας ή οποιαδήποτε πράξη οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, στην οποία ενέχεται εκπαιδευτικός ή υπάλληλος που υπηρετεί σε σχολείο,

Ο δημόσιος υπάλληλος στον οποίο έχει ανατεθεί η διαχείριση συμφερόντων των πολιτών πρέπει να τυγχάνει της εμπιστοσύνης και της εκτίμησης αυτών, καθόσον στο πρόσωπο του αντικατοπτρίζεται το σύνολο της δημόσιας υπηρεσίας και του «Δημοσίου» εν γένει.

Η παραβίαση της αρχής της αμεροληψίας,

Ο υπάλληλος διαπράττει πειθαρχικό παράπτωμα όταν δεν αυτοεξαιρείται από την εκτέλεση συγκεκριμένης αρμοδιότητας ή συγκεκριμένου καθήκοντος, αλλά αντιθέτως εν γνώσει του, συμμετέχει στην έκδοση διοικητικής πράξης ή ως μέλος συλλογικού οργάνου ασκεί διοίκηση – ακόμα και πειθαρχική αρμοδιότητα- έχοντας ιδιαίτερη συγγενική ή προσωπική σχέση με το ενδιαφερόμενο πρόσωπο – διοικούμενο.

Η παραβίαση της αρχής της ισότητας, των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία που ενσωμάτωσε την Οδηγία 2006/54/EK στην ελληνική έννομη τάξη,

Οι προαναφερόμενες διατάξεις ανακηρύσσουν την ισότητα ανδρών και γυναικών ως καθήκον και στόχο της Ε.Ε. και επιβάλλουν θετική υποχρέωση προαγωγής της στο πλαίσιο όλων των δραστηριοτήτων αυτών. Η διαπίστωση παράβασης της ανωτέρω διάταξης γίνεται είτε αυτεπαγγέλτως, είτε κατόπιν αναφοράς του ίδιου του υπαλλήλου.

Η παραβίαση της υποχρέωσης εχεμύθειας, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 26 του παρόντος,

Η υποχρέωση εχεμύθειας αποτελεί μία από τις βασικές υποχρεώσεις του δημοσίου υπαλλήλου. Ο δημόσιος υπάλληλος υποχρεούται να τηρεί εχεμύθεια για θέματα που χαρακτηρίζονται απόρρητα από τις κείμενες διατάξεις. Περαιτέρω απαγορεύεται σε κάθε περίπτωση, όταν αυτό επιβάλλεται από την κοινή πείρα και λογική, ή με κάθε τρόπο ανακοίνωση από τον υπάλληλο, των γεγονότων και πληροφοριών τα οποία λαμβάνει γνώση κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του ή επ' ευκαιρία αυτών.

Η σοβαρή απείθεια,

Ο νόμος απαιτεί να είναι σοβαρή: α) είτε να αφορά σε σοβαρό υπηρεσιακό καθήκον, το θέμα του οποίου ο υπάλληλος αρνείται να εκτελέσει, β) είτε ο υπάλληλος να εμμένει στην άρνηση του.

Η αδικαιολόγητη αποχή από την εκτέλεση των καθηκόντων,

Για την διαπίστωση της αδικαιολόγητης αποχής απαιτείται, η ύπαρξη των στοιχείων καταγραφής εισόδου και εξόδου των υπαλλήλων από την υπηρεσία.

Η παραβίαση των υποχρεώσεων του άρθρου 27 του παρόντος, καθώς και η αδικαιολόγητη προτίμηση νεότερων υποθέσεων με παραμέληση παλαιότερων,

Η προτίμηση νεότερης υπόθεσης υποκρύπτει αδικαιολόγητη διάκριση σε βάρος συγκεκριμένου πολίτη – διοικούμενου. Όταν η προτίμηση είναι δικαιολογημένη δεν υποκρύπτει πειθαρχικό παράπτωμα. Τέτοιος δικαιολογητικός λόγος θα μπορούσε να είναι η εντολή προϊσταμένου, είτε η υποβολή αιτήματος εκείνου του οποίου η υπόθεση θα ήθελε να προταχθεί, για συγκεκριμένο λόγο, που συνδέεται είτε με την διεκπεραίωση άλλης διοικητικής υπόθεσης, ή την εξάρτηση της διοικητικής ενέργειας από συγκεκριμένη προθεσμία.

Η άρνηση παροχής πληροφόρησης στους πολίτες και τις αρχές,

Το δικαίωμα αυτό δεν υφίσταται στις περιπτώσεις που το έγγραφο αφορά την ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή τρίτου, ή αν παραβιάζεται απόρρητο το οποίο προβλέπεται από ειδικές διατάξεις.

Η προδήλως αδικαιολόγητη μη εξυπηρέτηση των πολιτών και η υπαίτια μη έγκαιρη διεκπεραίωση των υποθέσεων τους, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις,
Για να στοιχειοθετηθεί το πειθαρχικό παράπτωμα απαιτείται: α) να υφίσταται πρόδηλα αδικαιολόγητη μη εξυπηρέτηση, ή β) να υφίσταται υπαίτια μη έγκαιρη διεκπεραίωση των υποθέσεων τους, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.

Η χρησιμοποίηση της δημοσιοϋπαλληλικής ιδιότητας ή πληροφοριών που κατέχει ο υπάλληλος λόγω της υπηρεσίας ή της θέσης του, για εξυπηρέτηση ιδιωτικών συμφερόντων του ίδιου ή τρίτων προσώπων,

Πρόκειται για την εκμετάλλευση της δυνατότητας που παρέχει η δημοσιοϋπαλληλική ιδιότητα στην απρόσκοπτη πρόσβαση σε πληροφορίες που κατέχει ο ίδιος ή υφιστάμενος του. Η επέμβαση ή ανάμειξη του υπαλλήλου, δεν είναι αναγκαίο να είναι άμεση, μπορεί να είναι και έμμεση.

Η αδικαιολόγητη άρνηση προσέλευσης για ιατρική εξέταση,

Δεν στοιχειοθετείται άρνηση, όταν για πρώτη φορά, ο υπάλληλος δεν προσέρχεται σε εξέταση. Απαιτείται να έχει κληθεί επανειλημμένως προς εξέταση και να έχει αρνηθεί.

Η κακόβουλη άσκηση κριτικής των πράξεων της προϊσταμένης αρχής που γίνεται δημοσίως, γραπτώς ή προφορικώς, με σκόπιμη χρήση εν γνώσει εκδήλως ανακριβών στοιχείων ή με χαρακτηριστικά απρεπείς εκφράσεις,

Η κριτική είναι ανεκτή εφόσον αυτή γίνεται χωρίς την χρήση χαρακτηριστικά απρεπών εκφράσεων, που θίγουν την υπηρεσία γενικά, τα πρόσωπά της και τον τρόπο άσκησης διοίκησης. Η κακόβουλη κριτική πρέπει να στηρίζεται σε ανακριβή στοιχεία, την ανακρίβεια των οποίων γνωρίζει ο υπάλληλος. Απαιτείται απόδειξη ύπαρξης δόλου καθώς και της χρήσης των ανακριβών στοιχείων.

Η άρνηση ή παρέγκυση εκτέλεσης υπηρεσίας,

Η άρνηση, του υπαλλήλου για την εκτέλεση συγκεκριμένου υπηρεσιακού καθήκοντος, εκδηλώνεται ρητά ενώπιον του προϊσταμένου του. Μορφή έμμεσης άρνησης είναι η παρέγκυση υπηρεσίας.

Ο φόρτος εργασίας, η έλλειψη προσωπικού, ή η ανάθεση πολλαπλών καθηκόντων, μπορούν να αποτελέσουν δικαιολογητικό λόγο, εφόσον οι συνθήκες αυτές αποδειχθούν

εκ μέρους του υπαλλήλου, ότι αυτός έχει αναφερθεί στους προϊσταμένους του, για τυχόν ελλείψεις σε προσωπικό και τις συνθήκες που επικρατούν στην υπηρεσία.

Η χρησιμοποίηση τρίτων προσώπων για την απόκτηση υπηρεσιακής εδñoιας ή την πρόκληση ή ματαίωση εντολής της υπηρεσίας,

Η συμμετοχή ή μη του υπαλλήλου αποτελεί αντικείμενο αντικειμενικής απόδειξης. Σε ποιο βαθμό δηλαδή, ο υπάλληλος συμμετείχε ή παρότρυνε τρίτο να εμπλακεί υπέρ του.

Η σύναψη στενών κοινωνικών σχέσεων με πρόσωπα, με αφορμή το χειρισμό θεμάτων αρμοδιότητας του υπαλλήλου από την αντιμετώπιση των οποίων εξαρτώνται ουσιώδη συμφέροντα των προσώπων αυτών,

Η διάταξη απαιτεί από τη συμπεριφορά του υπαλλήλου να εξαρτώνται ουσιώδη, πολύ σοβαρά συμφέροντα των προσώπων τα οποία εξυπηρετεί.

Η στοιχειοθέτηση του πειθαρχικού αυτού παραπτώματος είναι ιδιαίτερα δύσκολη, ενώ δυσαπόδεικτη καθίσταται η σύναψη των στενών κοινωνικών σχέσεων με τα εξυπηρετούμενα πρόσωπα.

Η άσκηση εργασίας ή έργου με αμοιβή χωρίς προηγούμενη άδεια της υπηρεσίας,

Για την άσκηση εργασίας ιδιωτικού έργου απαιτείται η λήψη, κατόπιν υποβολής σχετικής αίτησης άδειας. Για την χορήγηση της άδειας αυτής ο νόμος (άρθρο 31 Υ.Κ.) θέτει ως προϋπόθεση την σύμφωνη γνώμη του υπηρεσιακού συμβουλίου (άρθρο 31 παρ. 2).

Η απλή απείθεια,

Η απλή απείθεια, διακρίνεται ως προς την βαρύτητα της, από το πειθαρχικό παράπτωμα της περ. θ της σοβαρής απείθειας. Πρόκειται για την περίπτωση της απλής άρνησης ανάληψης ή τέλεσης του υπαλληλικού καθήκοντος, η οποία, όμως δεν δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στην υπηρεσία, διότι το συγκεκριμένο καθήκον ανατέθηκε τελικά σε άλλον υπάλληλο. Εάν δε, η άρνηση αυτή καμφθεί, δεν συντρέχει πειθαρχικό παράπτωμα.

Η αμέλεια ή ατελής εκπλήρωση του υπηρεσιακού καθήκοντος,

Πρόκειται για απλή παράβαση του υπαλληλικού καθήκοντος. Από την αμελή συμπεριφορά του υπαλλήλου πρέπει να υπάρχει βλάβη της υπηρεσίας. Δεν πρόκειται για απλό σφάλμα, για το οποίο ο υπάλληλος δεν έχει υπαιτιότητα.

Υπόδειγμα Πορισματικής Έκθεσης

ΕΠΕΙΓΟΝ

Τίτλος Υπηρεσίας

Αρ. Εμπ. Πρωτ:

Ονοματεπώνυμο Ενεργούντος την Ε.Δ.Ε.

Βαθμός

Τίτλος Θέσης

ΠΡΟΣ: Τον διατάξαντα την Ε.Δ.Ε.

ΕΚΘΕΣΗ ΕΝΟΡΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΕΞΕΤΑΣΗΣ

1.

Ιστορικό.....

.....

.....

2.

Ενέργειες

(Μεθοδολογία

Έρευνας).....

.....

.....

3.

Εξέταση

Μαρτύρων.....

.....

....

4.Εγγραφα.....

...

.....

....

5. Νομικό

Πλαίσιο.....

.....

....

6.

Διαπιστώσεις.....

.....

...

7.

Συμπεράσματα.....

.....

....

8.

Προτάσεις.....

.....

....

9. Χαρακτηρισμός Πειθαρχικών

αδικημάτων.....

.....

....

10.	Υποβολή	Πορισματικής
Έκθεσης.....		
11.	Ανακοίνωση Πορισματικής Έκθεσης.....	

2.5.2. Υποβολή και ανακοίνωση Πορισματικών Εκθέσεων.

Οι συντασσόμενες πορισματικές εκθέσεις αφού σφραγισθούν και μονογραφηθούν σε κάθε σελίδα και υπογραφούν από τον διενεργήσαντα την Ε.Δ.Ε., παραδίδονται σε κλειστό φάκελο μέσω του εμπιστευτικού πρωτοκόλλου μαζί με όλα τα έγγραφα και τις μαρτυρικές καταθέσεις που τις συνοδεύουν στον διατάξαντα την Ε.Δ.Ε. για τις περαιτέρω ενέργειες του.

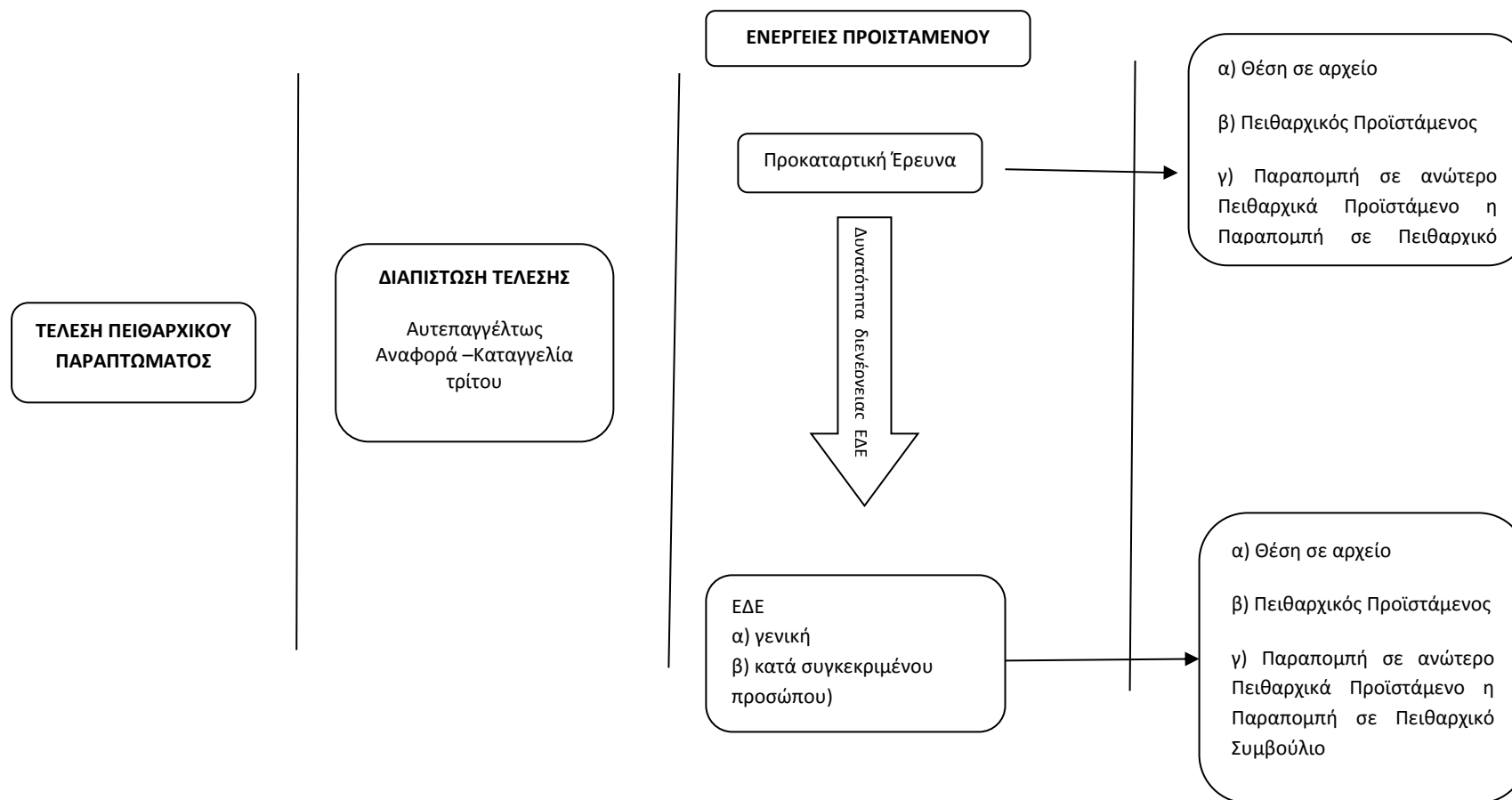
Οι πορισματικές εκθέσεις είναι έγγραφα που φέρουν την ένδειξη «εμπιστευτικό» ως κριτήριο διαβάθμισης.

Από άποψη προτεραιότητας το έγγραφο αυτό χαρακτηρίζεται και «επείγον» για την εκκίνηση των απαραίτητων υπηρεσιακών ενεργειών. Αυτό γίνεται για να μην καθυστερούν σκόπιμα οι περαιτέρω υπηρεσιακές ενέργειες που πρέπει να γίνουν μετά την υποβολή της πορισματικής έκθεσης.

Στην περίπτωση που από την διοικητική έρευνα διαπιστωθεί η τέλεση αξιόποινων πράξεων, τότε οι πορισματικές εκθέσεις πρέπει να ανακοινώνονται από αυτόν που ενήργησε τη διοικητική ανάκριση μαζί με τα συγκεντρωθέντα στοιχεία στην αρμόδια Εισαγγελική Αρχή σύμφωνα με το άρθρο 37 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για την Ποινική αξιολόγηση των πράξεων αυτών.

ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΕΛΕΣΗΣ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟΥ ΠΑΡΑΠΤΩΜΑΤΟΣ

Κεφάλαιο 3

Βασικές Έννοιες Πειθαρχικής Ανάκρισης

Άρθρο 127 Ν. 4057/2012

Η ανάγκη εξακρίβωσης της κατηγορίας που αποδίδεται στον υπάλληλο καθιστά απαραίτητη τη διενέργεια της πειθαρχικής ανάκρισης, διαφορετικά θα υπήρχε ο κίνδυνος να τίθεται αναίτια ο υπάλληλος σε απροσδόκητη περιπέτεια και οδυνηρή δοκιμασία και να περιπίπτει αυτόματα σε θέση κατηγορουμένου.

Η πειθαρχική ανάκριση είναι μια τυπική διαδικασία, η οποία αποσκοπεί στην πλήρη και λεπτομερή εξακρίβωση των πραγματικών περιστατικών που συνδέονται με την τέλεση ορισμένου πειθαρχικού παραπτώματος, των δραστών, των συνθηκών τέλεσής του, του βαθμού ενοχής του πειθαρχικώς διωκόμενου και των υπολοίπων υποκειμενικών και αντικειμενικών στοιχείων που αφορούν τη συγκεκριμένη υπόθεση. Η διενέργειά της είναι υποχρεωτική.

{**ΣτΕ 1468/06** Υποχρεωτική η διεξαγωγή πειθαρχική ανάκρισης. Ο προσφεύγων δεν ομολόγησε τα αποδοθέντα σε αυτόν πειθαρχικά παραπτώματα ούτε από τη διενεργηθείσα ΕΔΕ διαπιστώθηκε η διάπραξη τους από αυτόν και το πειθαρχικό συμβούλιο αποφάσισε την κλήση του προσφεύγοντος σε απολογία χωρίς προηγουμένως να διεξαγάγει ανάκριση και επέβαλε εντέλει την πειθαρχική ποινή της οριστικής παύσεως, παρόλο ότι η γραφολογική εξέταση δεν ήγαγε σε ασφαλές και βέβαιο συμπέρασμα περί της ενοχής. Οφείλει, προ της λήψεως της προσβαλλόμενης αποφάσεώς του να διατάξει τη διεξαγωγή ανάκρισης.}

Πραγματοποιείται κατά κανόνα ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου, το οποίο καταρχήν υποχρεούται να διατάξει τη διενέργεια ανάκρισης, εκτός αν έχει ήδη διενεργηθεί Ε.Δ.Ε., η οποία έχει κριθεί επαρκής από αυτό. Στην περίπτωση κατά την οποία το πειθαρχικό συμβούλιο δε διέταξε ανάκριση αλλά και ούτε βεβαίωσε ότι η ήδη προηγηθείσα Ε.Δ.Ε. θεωρήθηκε επαρκής, η απόφαση που θα εκδοθεί θα είναι ακυρώσιμη για παράβαση ουσιώδους τύπου.

Και η ΕΔΕ ή άλλη έρευνα υπό διαφορετικό τίτλο, είναι δυνατόν να χαρακτηριστεί ως ανάκριση, υπό τους όρους του άρθρου 127. «ΣτΕ 3355/95».

Κατ' εξαίρεση, η διεξαγωγή ανάκρισης είναι δυνατή όταν συντρέχουν οι προϋποθέσεις που ορίζονται περιοριστικά στα στοιχεία α'-ε' της παρ.1 του άρθρου 127 του Ν.4057/2012 και συγκεκριμένα:

α) όταν τα πραγματικά περιστατικά που συνιστούν την αντικειμενική υπόσταση του πειθαρχικού παραπτώματος προκύπτουν από το φάκελο κατά τρόπο αναμφισβήτητο, β) όταν ο υπάλληλος ομολογεί με την απολογία του κατά τρόπο μη επιδεχόμενο αμφισβήτηση ότι διέπραξε το πειθαρχικό παράπτωμα, γ) όταν ο υπάλληλος συλλαμβάνεται επ' αυτοφώρω κατά τη διάπραξη ποινικού αδικήματος που αποτελεί συγχρόνως και πειθαρχικό παράπτωμα, δ) όταν έχει προηγηθεί ανάκριση ή προανάκριση συμφώνως με τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για ποινικό αδίκημα που αποτελεί και πειθαρχικό παράπτωμα, ε) όταν έχει διενεργηθεί, πριν την έκδοση του παραπεμπτηρίου εγγράφου, Ε.Δ.Ε. ή άλλη ένορκη εξέταση κατά την οποία διαπιστώθηκε διάπραξη πειθαρχικού παραπτώματος από συγκεκριμένο υπάλληλο. Το ίδιο ισχύει όταν η διάπραξη πειθαρχικού παραπτώματος προκύπτει από έκθεση δικαστικού οργάνου ή άλλου ελεγκτικού οργάνου της διοίκησης. Στις περιπτώσεις αυτές τα γεγονότα πρέπει να προκύπτουν με πλήρη απόδειξη με βάση το φάκελο της υπηρεσίας κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να μη χρειάζεται περαιτέρω διευκρίνιση, ο δε εγκαλούμενος να τα έχει ήδη ομολογήσει με αυθόρμητη ομολογία κατά τη διάρκεια της ενώπιον της διοίκησης πειθαρχικής διαδικασίας ή να μη τα έχει αμφισβητήσει ποτέ, παρότι του δόθηκε η δυνατότητα να τα αμφισβητήσει, καθώς και όταν ο υπάλληλος συλλαμβάνεται επ' αυτοφώρω κατά τη διάπραξη ποινικού αδικήματος, εφόσον στοιχειοθετεί ταυτόχρονα κατά την αντικειμενική και υποκειμενική του υπόσταση και πειθαρχικό παράπτωμα.

Η πειθαρχική ανάκριση διεξάγεται από υπάλληλο τουλάχιστον ομοιόβαθμο του διωκομένου που μπορεί να είναι και μέλος του πειθαρχικού συμβουλίου. Αν σε νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου δεν υπάρχει επαρκής αριθμός υπαλλήλων που να πληροί την ανωτέρω προϋπόθεση, η διεξαγωγή της πειθαρχικής ανάκρισης ανατίθεται σε υπάλληλο του εποπτεύοντος Υπουργείου.

Η παρ.3 του άρθρ. 127 του Ν.4057/12 καθορίζει επί ποινή ακυρότητας τα πρόσωπα που απαγορεύεται να ενεργήσουν ανάκριση. Ειδικότερα, δεν επιτρέπεται η διενέργεια πειθαρχικής ανάκρισης από πρόσωπα κατά των οποίων στρέφεται το πειθαρχικό

παράπτωμα καθώς και όσα έχουν ήδη ασκήσει πειθαρχική αρμοδιότητα στην ίδια υπόθεση, είτε εκδίδοντας απόφαση η οποία κρίνεται κατ' ένσταση είτε διενεργώντας Ε.Δ.Ε. ή πειθαρχική δίωξη. Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται η τήρηση της αρχής της αμεροληψίας, ως γενικής αρχής του διοικητικού δικαίου, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 Ν. 2690/1999, που ορίζει ότι *«Τα διοικητικά όργανα μονομελή ή συλλογικά, πρέπει να παρέχουν εγγυήσεις αμερόληπτης κρίσης κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους»*. Παρέχεται στο διωκόμενο το δικαίωμα να ζητήσει με αίτηση του εντός τριών ημερών την εξαίρεση μελών πέραν των ανωτέρω αλλά και προσώπων τα οποία εμπίπτουν στη γενικότερη κατηγορία των αποκλειόμενων λόγω φιλικών ή εχθρικών σχέσεων που επηρεάζουν την αμερόληπτη κρίση και γεννούν εύλογη και σοβαρή αμφιβολία αναφορικά με το ανεπηρέαστο της κρίσης τους. Οι λόγοι της εξαίρεσης θα πρέπει να αποδεικνύονται κατά τρόπο σαφή και συγκεκριμένο, ενώ επί της αιτήσεως αποφασίζει με ιδιαίτερη και πλήρως αιτιολογημένη απόφαση το πειθαρχικό συμβούλιο. Πέρα των οριζόμενων στο Ν. 4057/12 περιπτώσεων εξαίρεσης, βρίσκει εφαρμογή και το άρθρο 254 Π.Κ. περί αποσιώπησης λόγου εξαίρεσης, το οποίο θεσπίζει την υποχρέωση του ίδιου του ανακριτή να ζητήσει με δική του πρωτοβουλία την εξαίρεσή του, εφόσον συντρέχει στο πρόσωπό του σχετικός λόγος.

Η νόμιμη κλήση του υπαλλήλου αποτελεί ουσιώδη τύπο της διαδικασίας. Απαιτείται νομότυπη και έγκαιρη ανακοίνωση στο διωκόμενο υπάλληλο της ημέρας και ώρας εκδίκασης της πειθαρχικής υπόθεσης από το πειθαρχικό συμβούλιο. Τέλος, η πειθαρχική ανάκριση είναι μυστική με στόχο την αποφυγή της άσκοπης και απαράδεκτης ηθικής μείωσης του διωκομένου, ο οποίος μεταγενέστερα θα απαλλασσόταν με αιτιολογημένη έκθεση εφόσον η κατηγορία ήταν ανεπαρκής. Ο διεξάγων την ανάκριση μπορεί να ενεργήσει ανακριτικές πράξεις και εκτός της έδρας του και να ζητήσει τη διενέργεια ανακριτικών πράξεων από οποιαδήποτε διοικητική αρχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Αρχές και τεχνικές διεξαγωγής Ε.Δ.Ε. και Προκαταρκτικής Εξέτασης του Υ.Κ.-Ανακριτικές τεχνικές και τεχνικές εκμείνωσης πληροφορίας

4.1. Η Standard Interview Strategy (S.I.S) ως ανακριτική τεχνική

Η τεχνική SIS είναι μια ανακριτική μέθοδος που αναπτύχθηκε στην Ολλανδία και αναπτύχθηκε στη βάση των τεχνικών και εμπειριών επιτυχημένων ερευνητών και επιστημονικών μελετών. Η επιστημονική μελέτη είχε ως σημείο εκκίνησης τις αρχές της ψυχολογίας και κοινωνιολογίας. Αποσκοπείται ο επηρεασμός τη συμπεριφοράς του ανακρινόμενου και η κτήση μιας οριστικής (συνεκτικής) δήλωσης από μέρους του, δηλαδή μιας δήλωσης αληθοφανούς και λογικής, που να «στέκει» και όχι κατ' ανάγκη η κτήση μιας ομολογίας από τον ύποπτο.

Η ονομασία της τεχνικής ως Standard Interview Strategy (SIS) καταδεικνύει ότι περιλαμβάνει μια παγίως χρησιμοποιούμενη μέθοδο (standard), ενώ η λέξη «στρατηγική» (strategy) είναι ενδεικτική ότι βασίζεται σε ένα προαποφασισμένο πλάνο (προγραμματισμό).

Η μέθοδος βασίζεται σε έναν αριθμό θεωρήσεων, δηλαδή:

- **Μείωση της αντίστασης.** Η διαχείριση της ανάκρισης με τέτοιο τρόπο ώστε ο ύποπτος να επιδείξει όσο γίνεται λιγότερη αντίσταση στο να πει την αλήθεια.
- **Περικύκλωση των τακτικών στοιχείων** ώστε να προλάβουμε τις ενδεχόμενες δικαιολογίες/άλλοθι του ύποπτου.
- **Αύξηση της πίεσης,** ώστε ο ύποπτος να ωθηθεί να κάνει μια δήλωση σε συμφωνία με την αλήθεια ,αντιμετωπίζοντάς τον με συγκεκριμένα στοιχεία-καταπέλτες που αίρουν τα τυχόν άλλοθι του.
- **Επιβράβευση της συμπεριφοράς.** Ο ύποπτος ανταμείβεται αν προσαρμόζεται στην αλήθεια όσον αφορά τις δηλώσεις του.

4.1.2. Σκοπός και Φάσεις της μεθόδου SIS

Η μέθοδος SIS δεν θεωρεί εκ των προτέρων ότι θα επιτευχθεί ομολογία. Θεωρεί ότι μια οριστική (συνεκτική) δήλωση (conclusive statement) θα επιτευχθεί. Η επίτευξη καθοριστικής δήλωσης είναι κάτι διαφορετικό από την επίτευξη ομολογίας. Η επίτευξη ομολογίας αποσκοπεί στο να ομολογήσει ο ύποπτος ότι έχει διαπράξει το αδίκημα για το οποίο κατηγορείται.

Η επίτευξη καθοριστικής δήλωσης αποσκοπεί στην επίτευξη ολοκληρωμένης, αληθοφανούς και πειστικής ιστορίας του υπόπτου. Αν η ιστορία δεν είναι πειστική, μπορεί να αναζητηθεί περαιτέρω έρευνα. Συνεπώς, είναι εξαιρετικά πιθανό ο ύποπτος να μην είναι αναμειγμένος στο αδίκημα και ως εκ τούτου αθώος. Αυτό βέβαια απόκειται στο Δικαστήριο να το κρίνει.

Η δουλειά του ερευνητή είναι να συγκεντρώσει όλα τα γεγονότα –στοιχεία ώστε ο δικαστής ή οι ένορκοι να λάβουν μια σωστή απόφαση. **Η μέθοδος SIS υποστηρίζει τον ερευνητή στη διασφάλιση της αλήθειας.**

Όσον αφορά το SIS, ένα στρατηγικό πλάνο ανάκρισης-συνέντευξης καταστρώνεται εκ των προτέρων στο οποίο κατηγοριοποιούνται τα θέματα προς συζήτηση κλιμακούμενα από τα μικρότερης σημασίας στα σημαντικότερα. Για κάθε υποκείμενο υποβάλλονται «κυκλωτικές» ερωτήσεις, προκειμένου να αποκλειστούν όποιες πιθανές δικαιολογίες του υπόπτου.

Επιπροσθέτως, η μέθοδος SIS αποσκοπεί στη δημιουργία εσωτερικής πίεσης στον ύποπτο. Η εσωτερική πίεση στο υποκείμενο αυξάνεται/ χτίζεται συστηματικά αυξάνοντας τα θέματα που θα καταπιαστούμε με τα αντίστοιχα στοιχεία/αποδεικτικό υλικό από το λιγότερο στο πλέον σημαντικό. Η εσωτερική πίεση χτίζεται περαιτέρω όταν κάθε φορά αντιμετωπίζεται κατά μέτωπο ο ύποπτος με τις αντιφάσεις της κατάθεσής του ή τις συγκρούσεις στις διαθέσιμες πληροφορίες.

Η μέθοδος SIS αποτελείται από τέσσερις φάσεις που περιλαμβάνουν τέσσερις πυλώνες στους οποίους ενυπάρχει το SIS, δηλαδή:

Φάση 1 – Προετοιμασία

Φάση 2 Προσωποκεντρική συνέντευξη

Η συμπεριφορά του εξεταστή (1^{ος} πυλώνας)

Οι εργασιακές σχέσεις (2^{ος} πυλώνας)

Φάση 3 – Ανάκριση που επικεντρώνεται στην υπόθεση

Κυκλωτικές κινήσεις (3^{ος} πυλώνας)

Αντιμετώπιση (4^{ος} πυλώνας)

Φάση 4 – Κλείσιμο συνέντευξης

4.1.3. Φάση 1^η Προετοιμασία

Η προετοιμασία μπορεί να διαιρεθεί σε τρία μέρη:

- 1. Στοιχειοθέτηση της παραβατικής συμπεριφοράς**
- 2. Κατάταξη, ανάλυση και αξιολόγηση των ενδείξεων και αποδεικτικών στοιχείων**
- 3. Εκπόνηση (συλλογή και συμπλήρωση) του evidence matrix**

1. Στοιχειοθέτηση της παραβατικής συμπεριφοράς

Το πρώτο βήμα στην ανάκριση προσώπων είναι ο σχηματισμός των νομικών παραβάσεων και τιμωρητέων συμπεριφορών για τις οποίες ο ύποπτος «κατηγορείται» (που προσάπτονται στον ύποπτο). Αυτό λαμβάνει χώρα στην αρχή της έρευνας. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της έρευνας πιθανώς να εντοπισθούν και άλλα αδικήματα/παραπτώματα, ενώ τα αδικήματα που εντοπίστηκαν στην αρχή μπορεί να αναθεωρηθούν (revealed). Δεν είναι πάντοτε χρήσιμο να αποδίδονται σε κάποιον πολλά αδικήματα. Μπορεί να συμφέρει καλύτερα την έρευνα να αποδοθούν λίγα αδικήματα τα οποία ωστόσο **μπορούν να αποδειχθούν πλήρως και επαρκώς**, εν αντιθέσει προς **πολλά αποδιδόμενα αδικήματα τα οποία μπορούν να αποδειχθούν αλυσιτελώς (μερικώς)**. Οι συνήγοροι υπεράσπισης κυρίως θα προσπαθήσουν να ασχοληθούν με τα μη επαρκώς αποδεδειγμένα αδικήματα στην επ' ακροατηρίω

διαδικασία και ενεργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο θα επιδιώξουν να παρεισφρήσουν αμφιβολίες σε (θέσουν εν αμφιβόλω) ολόκληρη την έρευνα.

2. Κατάταξη, ανάλυση και αξιολόγηση των ενδείξεων και αποδεικτικών στοιχείων

The second step in the preparation consists of κατάταξη, ανάλυση και εκτίμηση των διαθέσιμων στοιχείων και τεκμηρίων. Η εκπόνηση ενός χρονοδιαγράμματος είναι μια χρήσιμη πηγή και προσφέρει μια γενική θεώρηση του χρονικού ορίζοντα. Τα αποδεικτικά στοιχεία μπορούν να περιέχουν μέσα απόδειξης, εκθέσεις μαρτυρικών καταθέσεων, εκθέσεις ανωμοτί εξηγήσεων καθώς και τεκμήρια ιατροδικαστικά σε οποιαδήποτε μορφή και αν είναι αυτά διαθέσιμα.

Οι ενδείξεις ακόμη δεν συνιστούν αποδείξεις αλλά ενδείξεις ότι ο ύποπτος μπορεί να είναι αναμειγμένος στην πράξη. Όπως μπορεί να φανταστεί κανείς, μια μαρτυρική κατάθεση μπορεί να περιέχει πολλές ίσως δεκάδες ενδείξεις και στοιχεία που πρέπει να ερευνηθούν περαιτέρω ή να συγκριθούν με άλλα στοιχεία. **Κάθε επιμέρους αποδεικτικό στοιχείο συνιστά ένα στοιχείο που καλείται τακτικό στοιχείο ή στοιχείο τακτικής (tactical clue).**

Ένα τακτικό στοιχείο (clue) υπογραμμίζει ευθέως ή εμμέσως μια σχέση μεταξύ των διαθέσιμων πληροφοριών, του αδικήματος και του υπόπτου.

- **Απευθείας σχέση** μεταξύ πληροφορίας και υπόπτου είναι ενδεικτικά μια κατάθεση μάρτυρα, σύμφωνα με την οποία ο μάρτυρας είδε τον ύποπτο συγκεκριμένη στιγμή και σε συγκεκριμένο μέρος.

- **Μη απευθείας σχέση** μεταξύ πληροφορίας και υπόπτου είναι ενδεικτικά μια κατάθεση μάρτυρα, σύμφωνα με την οποία δίδεται ο αριθμός κυκλοφορίας ενός οχήματος που ενεπλάκη στο ερευνώμενο αδίκημα. Ο αριθμός κυκλοφορίας από μόνος ότι δεν είναι αρκετός για να υποδείξει ευθεία εμπλοκή του ιδιοκτήτη του οχήματος στην παραβατική πράξη.

Πρέπει να γνωρίζεις την πηγή της τακτικής ένδειξης ώστε να είσαι ικανός να γνωρίζεις αν έχει κτηθεί νόμιμα καθώς επίσης και να τα αποτιμήσεις την αξία του.

Η πηγή μπορεί να είναι μια δημόσια Υπηρεσία ή ένας μάρτυρας, ένας γνωστός ή φίλος του υπόπτου κλπ. Είναι ξεκάθαρο ότι η αξία και το αδιάσειστο ενός αποδεικτικού στοιχείου είναι συνάρτηση της πηγής αυτού (να είναι πρωτότυπο).

Η αξία της χρήσης της ένδειξης είναι ο βαθμός στον οποίο συνεισφέρει στην απόδειξη (της παραβατικής πράξης) . Όσο μεγαλύτερος ο βαθμός χρήσης στη συνέντευξη, τόσο καλύτερα μπορεί να χρησιμεύσει για άσκηση πίεσης στον ύποπτο. Μη αξιόπιστες πληροφορίες είναι καλό να μην παρατίθενται στον ύποπτο, καθόσον μπορεί να είναι εξολοκλήρου αναξιόπιστες οι πληροφορίες και ο ύποπτος να θεωρήσει ότι μπλοφάρετε ή ότι δεν είστε επαγγελματίες. Το ρίσκο που διατρέχετε όταν παρουσιάσετε την επόμενη πληροφορία (αξιόπιστη) αυτός να θεωρήσει ότι πάλι μπλοφάρετε. Αν θεωρείτε ότι μια τακτική ένδειξη δεν είναι ακόμη τόσο αξιόπιστη, αλλά θα ήταν χρήσιμη στην ανάκριση, καλό είναι να ερευνήσετε αυτήν περαιτέρω, προκειμένου να αυξήσετε την αποδεικτική αξία της.

3. Η μήτρα αποδεικτικού υλικού - evidence matrix

Το επόμενο βήμα στην προετοιμασία σας είναι η δημιουργία ενός evidence matrix. Το evidence matrix προσδίδει μια προσεκτική ματιά στην κατάσταση των αποδεικτικών στοιχείων που ήδη έχουμε στα χέρια μας καθώς και στο ποια στοιχεία του εγκλήματος/αδικήματος χρειάζονται ακόμα προσοχή και μέριμνα.

Με τη συμπλήρωση του evidence matrix κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας, δημιουργείται μια προσεκτική ματιά στην κατάσταση των υποθέσεών μας. Επιπλέον, αποτελεί μεγάλη βοήθεια για το πλάνο των ανακρίσεων ή σε περίπτωση πλειόνων υπόπτων για την κατάρτιση των πλάνων που θα στηθούν.

Παρακάτω, ακολουθεί ένα κενό evidence matrix με μια μικρή εξήγηση των στοιχείων του. Ως παράδειγμα, αναφέρεται ένα άρθρο του Π.Κ. για την «Υπεξαίρεση».

Υποπτος 01	Ονοματεπώνυμο Υπόπτου ή Ανώνυμος (εφόσον ο δράστης άγνωστος)			
Άρθρο 375 ΠΚ Υπεξαίρεση	Όποιος ιδιοποιείται παρανόμως ξένο (ολικά ή μερικά) κινητό πράγμα που περιήλθε στην κατοχή του με οποιονδήποτε τρόπο, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι 2 ετών και αν το αντικείμενο είναι ιδιαίτερα μεγάλης αξίας, με φυλάκιση τουλάχιστον 1 έτους και αν υπερβαίνει τις 120.000€, με κάθειρξη μέχρι 10 ετών.			
Συστατικά Στοιχεία Εγκλήματος/Πειθαρχικού Παραπτώματος	Αποδεικτικά στοιχεία ΑΜΕΣΑ/ΕΜΜΕΣΑ	Πηγές	Τοποθεσία (πού βρίσκεται το αποδεικτικό στοιχείο)	Ενοχοποίηση
Όποιος	Ο Ταμίας όπως προκύπτει α) Έκθεση οικονομικού-διαχειριστικού ελέγχου, β) Οργανόγραμμα, απόφαση ανάθεσης καθηκόντων, γ) Δελτία κανονικών αδειών Υπηρεσίας	Ελεγκτές Ι.Κ. και Μ.Λ.	Έκθεση οικονομικού - διαχειριστικού ελέγχου (αύξ. αρ.1) Οργανόγραμμα, απόφαση ανάθεσης καθηκόντων (αύξ.αρ.2) Δελτία κανονικών αδειών Υπηρεσίας (αύξ.αρ.3)	Ο Ταμίας είχε την αρμοδιότητα και φαίνεται να μην απουσίασε σε άδεια κατά τη διάρκεια των απωλειών του Ταμείου
Ιδιοποιείται παρανόμως	1) Αφαιρούσε από ταμείο ποσά			«...αφαιρούσε ποσά της τάξης»

	2) Παρακρατούσε μέρος εσόδων			«δεν απέδιδε εισπράξεις...
Ξένο (ολικά ή μερικά) κινητό πράγμα	Χρηματικά ποσά του ΝΠΔΔ (εισπράξεις)			
Που περιήλθε στην κατοχή του με οποιονδήποτε τρόπο	Ως εκ της θέσης του στο Ταμείο ήταν ο διαχειριστής			
Πράγμα ιδιαίτερα μεγάλης αξίας (έως 120.000€) ή υπερβαίνει τις 120.000€	110.000€			

4. «Χτίσιμο» του evidence matrix

Τα βήματα για τη μήτρα αποδείξεων (evidence matrix) είναι τα επόμενα:

1. Αναφορά στο άρθρο του Ποινικού Κώδικα και διαχωρισμός των στοιχείων (αντικειμενικής και υποκειμενικής υπόστασης)
2. Αναφορά στις τακτικά στοιχεία (tactical clues)
3. Αναφορά στην πηγή
4. Κατάδειξη της θέσης στην οποία ευρίσκεται το στοιχείο στο φάκελο της υπόθεσης (αρχεία έρευνας)
5. Περίληψη της αποδεικτικής αξίας

Το αποτέλεσμα του evidence matrix μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί για το σχεδιασμό του πλάνου ανάκρισης ή με άλλα λόγια: ένα βήμα εξυπηρετεί δυο σκοπούς.

5. Αναφορά στις τακτικές ενδείξεις και στις πηγές

Κάθε πειστήριο ή ένδειξη αποκαλείται τακτικό στοιχείο (tactical clue).

Υπάρχει πηγή για κάθε τακτικό στοιχείο, η οποία καταδεικνύει από πού προέρχεται κάθε στοιχείο και πώς επαληθεύεται.

Παίρνουμε ως παράδειγμα το όχημα (αυτοκίνητο) διαφυγής σε κάποια ληστεία, κατά την οποία ο μάρτυρας Μ καταγράφει τον αριθμό κυκλοφορίας του εν λόγω οχήματος.

Παράδειγμα

Τακτικό στοιχείο: Ο αριθμός κυκλοφορίας ενός ΙΧΕ αυτοκινήτου που είχε ιδωθεί στη σκηνή του εγκλήματος

Πηγή: Ο μάρτυρας Μ

Τακτικό στοιχείο: Ο ΚΧ ιδιοκτήτης του ΙΧΕ αυτοκινήτου με το συγκεκριμένο αριθμό κυκλοφορίας, που είχε ιδωθεί στη σκηνή του εγκλήματος.

Πηγή: Το μητρώο του Υπουργείου Μεταφορών στο οποίο είναι καταχωρημένοι οι αριθμοί κυκλοφορίας των οχημάτων και τα στοιχεία ταυτότητας του ιδιοκτήτη του οχήματος.

Το παράδειγμα ανωτέρω αναφέρεται στη μαρτυρική κατάθεση ενός μάρτυρα και στον αριθμό κυκλοφορίας. Η πηγή της μαρτυρικής κατάθεσης είναι ο **μάρτυρας Μ**.

Η πηγή για τον ιδιοκτήτη του μαύρου Ford Escort με αρ. κυκλοφορίας ΙΕΤXXXXX είναι τα αρχεία του Υπ. Μεταφορών, στα οποία καταχωρούνται και τηρούνται όλες οι λεπτομέρειες των αδειών κυκλοφορίας (ιδιοκτήτες κλπ)

Η αναφορά στην ανωτέρω πηγή αυξάνει την αποδεικτική αξία/ αξιοπιστία της τακτικής ένδειξης

Ως πρώτο βήμα «σπάμε» το άρθρο του Ποινικού Κώδικα (Π.Κ) σε επιμέρους κομμάτια, ανάλογα με την διαλαμβανόμενη στο άρθρο του ΠΚ αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος.

ΥΠΟΠΤΟΣ 1	ΧΚ
ΑΡΘΡΟ 380 ΠΚ «ΛΗΣΤΕΙΑ»	Όποιος με σωματική βία εναντίον προσώπου ή με απειλές ενωμένες με επικείμενο κίνδυνο σώματος ή ζωής αφαιρεί από άλλον ξένο (ολικά ή εν μέρει) κινητό πράγμα ή τον εξαναγκάζει να του το παραδώσει για να το ιδιοποιηθεί παρανόμως, τιμωρείται με κάθειρξη.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΝΤΙΚ. ΚΑΙ ΥΠΟΚ. ΥΠΟΣΤΑΣΗΣ	ΤΑΚΤΙΚΕΣ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ- ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	ΠΗΓΗ	ΘΕΣΗ (ΦΑΚ.ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ)	ΕΝΟΧΟΠΟΙΗΣΗ
Όποιος	Μαύρο Ford Escort, με αρ. κυκλ. ΙΕΤ XXXX	Μάρτυρας Μ	Φ.93 /....	Έχει δει το όχημα ως όχημα διαφυγής σημειώνοντας τον αρ. κυκλοφορίας
	Ιδιοκτήτης του ΙΕΤ XXXX ο ΧΚ	Αρχεία Υπ. Μεταφορών	Έγγραφο 1	Έγγραφο του Υπ. Μεταφορών καταδεικνύει τον ΧΚ ως ιδιοκτήτη οχήματος
αφαιρεί				
με σωματική βία εναντίον προσώπου ή με απειλές ενωμένες με επικείμενο κίνδυνο σώματος ή ζωής ή εξαναγκασμός παράδοσης				
Ξένο (ολικά ή μερικά) κινητό πράγμα				

Για να ιδιοποιηθεί παρανόμως				
------------------------------------	--	--	--	--

Μπορεί η διαδικασία να είναι χρονοβόρα, προκειμένου να αναπτυχθεί το evidence matrix, όμως η προσπάθεια ανταμείβεται κατά τη διάρκεια της έρευνας. Το matrix θα βοηθήσει να αναπτύξετε τις στρατηγικές σας κάνοντας στρατηγικές επιλογές κατά τη διάρκεια της έρευνας καθώς παρέχει πληροφορίες για τη διάρθρωση της ανάκρισης, ποια θέματα απομένουν να ερευνηθούν περαιτέρω, καθώς επίσης και ποια θέματα έχουν επαρκώς και διεξοδικώς ερευνηθεί και αποδειχθεί. Περαιτέρω, το evidence matrix αποτελεί μια επισκόπηση θεμάτων που πρέπει να τύχουν ιδιαίτερης προσοχής κατά τη διάρκεια της συνέντευξης-ανάκρισης.

Γενικώς τα πλεονεκτήματα της τακτικής του Matrix Evidence είναι τα ακόλουθα:

- Δεν είναι απλώς μια ανακριτική μέθοδος , αλλά πρόκειται μάλλον για ένα αναλυτικό νομικό μοντέλο.
- Η συμπλήρωση του matrix αποδείξεων παρέχει σε εμάς μια αναλυτική ματιά στην πρόοδο μιας έρευνας μέσα σε ελάχιστα λεπτά.
- Η μήτρα των αποδείξεων αναπτύχθηκε για να αποφευχθεί ακριβώς το πρόβλημα η ερευνητική ομάδα να χάνει το δάσος για το δέντρο.
- Βοηθά να τηρούμε επίκαιρα και καλά αρχεία ερευνών.
- Βοηθά να έχουμε επικοινωνιακές συσκέψεις τόσο με την ερευνητική ομάδα, όσο και με την αρμόδια Εισαγγελική Αρχή για τα επόμενα βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν σε μια έρευνα
- Παρουσιάζει τα αποτελέσματα της έρευνας για κάθε ύποπτο/εμπλεκόμενο και το επίπεδο των αποδείξεων
- Καταδεικνύει τα στοιχεία (υποκειμενικής και αντικειμενικής υπόστασης) που πρέπει ακόμη να ελεγχθούν και να ερευνηθούν.

- ξεκαθαρίζει για κάθε ύποπτο πότε έχει συγκεντρωθεί επαρκές αποδεικτικό υλικό για κάθε ένα στοιχείο ποινικού εγκλήματος και την αποδεικτική αξία των συγκεντρωθέντων στοιχείων
- Βοηθά στη γρήγορη και ξεκάθαρη λήψη αποφάσεων για το ποια στοιχεία θα προταχθούν προς απόδειξη και ποια δεν χρειάζονται καθόλου (ή τουλάχιστον ακόμη) να ασχοληθούμε.
- Η σημαντικότερη συνεισφορά της μήτρας αποδείξεων είναι προς τους ανακριτές κατά την προετοιμασία τους για την κατάστρωση ενός κατάλληλου σχεδίου ανάκρισης.
- Οι ανακριτές είναι σε θέση να γνωρίζουν μέχρι ενός χρονικού σημείου ποια συστατικά στοιχεία εγκλήματος δεν έχουν καθόλου ή μερικώς αποδειχθεί.

4.1.4. Σύλλογή, ανάλυση και αξιολόγηση πληροφοριών αναφορικά με τον ύποπτο

Είναι απαραίτητο να συγκεντρωθούν όσο γίνεται περισσότερες πληροφορίες για τον ύποπτο, πριν την ανακριτική διαδικασία. Και τούτο, προκειμένου να γίνουν οι σωστές επιλογές αναφορικά με την προσέγγιση (στάση) της ανάκρισης.

Μια καλή γνώση του χαρακτήρα/προσωπικότητας υπόπτου παρέχει καλύτερη δυνατότητα να ανταποκριθείτε στη συμπεριφορά του κατά τη διάρκεια της ανάκρισης. Είναι ευκολότερο να «χτίσετε» μια καλή συνεργατική σχέση και να κάνετε καλύτερη αξιολόγηση των αντιδράσεών του. Προσπαθείτε να πάρετε όσο γίνεται περισσότερες πληροφορίες για τη δουλειά του, τη οικογενειακή του κατάσταση, την οικονομική του κατάσταση, τον οργανισμό, τις σεξουαλικές προτιμήσεις, την προσωπικότητα, τη μόρφωση, την καλλιέργειά του, πιθανό εγκληματικό παρελθόν του κλπ.

Τι πληροφορίες μπορεί ο ύποπτος ήδη να κατέχει

Ο ύποπτος είναι το πρόσωπο που γνωρίζει τα πάντα σχετικά με το πώς, τί, πού κλπ. Αυτός διέπραξε το αδίκημα. Ο ύποπτος έχει αυτό που αποκαλούμε offender information. Ωστόσο, ο ύποπτος δεν γνωρίζει τι πληροφορίες έχει η ομάδα έρευνας.

Η ομάδα έρευνας έχει συγκεντρώσει την απαραίτητη πληροφορία και στοιχεία με τα οποία έχει χτίσει την υπόθεση. **Το ερώτημα για τον ερευνητή είναι: τί στοιχεία μπορεί ο ύποπτος ήδη να γνωρίζει. Ο ύποπτος μπορεί να έχει αποκτήσει την πληροφορία από κάποιον επίσης ύποπτο για την ίδια υπόθεση, το δικηγόρο του, τα ΜΜΕ, από συναδέλφους κατά τον έλεγχο, από τον εισαγγελέα κλπ. Σε διάφορες στιγμές και σε διαφορετικές περιστάσεις είναι δυνατόν συγκεκριμένες πληροφορίες της έρευνας να έγιναν γνωστές σε αυτόν (στον ύποπτο).**

Είναι σημαντικό να γίνει μια θεώρηση σχετικά με το ποια αποτελέσματα έρευνας μπορεί ήδη να γνωρίζει ο ύποπτος, **προκειμένου να ασκήσει ο ερευνητής ορθή πίεση στην ανακριτική διαδικασία και για να αναπτύξει το σχέδιο ανάκρισης. Κάνοντας αυτό, μπορεί ο ερευνητής να προλάβει απογοητεύσεις ή και εκπλήξεις κατά τη διάρκεια της ανάκρισης.**

4.1.5. Φάση 2: Η προσωποκεντρική ανάκριση

Η ανάκριση είναι επικεντρωμένη στο άτομο του υπόπτου. Θέλετε να γνωρίσετε καλύτερα τον ύποπτο, παρατηρήσετε τη συμπεριφορά του , τον τρόπο επικοινωνίας του, λεκτική και μη λεκτική.

Επιθυμείτε να επιτύχετε τους ακόλουθους στόχους στην προσωποκεντρική ανάκριση:

- **Απόκτηση επαφής με τον ύποπτο**
- **Ανάπτυξη συνεργατικού κλίματος**
- **Έλεγχος και συγκέντρωση της διαθέσιμης πληροφορίας αναφορικά με το άτομο του υπόπτου**
- **Εξισορρόπηση της ασκούμενης πίεσης στον ύποπτο.**
- **Παρατήρηση της συμπεριφοράς του υπόπτου σε διαφορετικά επίπεδα άσκησης πίεσης**
- **Συγκέντρωση ή ενίσχυση τακτικών στοιχείων – αποδείξεων (tactical clues)**
- **Ελέγχετε κατά πόσον ο ύποπτος είναι έτοιμος να κάνει μια δήλωση σχετικά με την υπόθεση.**

1. Στάση Ανακριτή

Ο ανακριτής πρέπει να ακολουθεί μια στάση κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, ως εξής:

- Υπηρεσιακός αλλά και ανοικτός σε προσωπικές προσεγγίσεις
- Φιλικός αλλά και μη φιλικός ταυτόχρονα
- Με τη σοβαρή αντιμετώπιση του υπόπτου, χωρίς όμως να του χαρίζεται, καθώς επίσης και τη συζήτηση με τον ύποπτο - επίγονων για τον τελευταίο θεμάτων - θα επιτευχθεί η ισορροπία. Ο ύποπτος γνωρίζει ότι αυτά τα θέματα πρέπει επίσης να συζητηθούν.

- Εν εγρηγόρσει και ξεκάθαρος

- «Παρατηρώ ότι αυτό που συζητάμε το βρίσκεις δύσκολο, έτσι δεν είναι;»

-«Έχω την εντύπωση ότι η ερώτησή μου σου προξένησε έκπληξη έτσι δεν είναι;»

Ουδέτερο τόνος ανακριτή - όχι κατά θριαμβευτικό τρόπο (καταστροφικό για την ανάκριση), ο οποίος εκφράζει περιφρόνηση προς το πρόσωπο του υπόπτου. Ταυτόχρονα όμως γίνεται κατανοητό προς τον ύποπτο ότι τον «έχουμε στο στόχαστρο» όσον αφορά τη συμπεριφορά και τις πράξεις του που ερευνώνται. Οι έρευνες έχουν καταδείξει ότι οι ύποπτοι που μεταχειρίζονται κατ' αυτόν τον τρόπο είναι λιγότερο πιθανό να επινοήσουν μια απίθανη ιστορία κατά την ανάκρισή τους.

Η πρώτη επαφή του ανακριτή με τον ύποπτο

Η πρώτη επαφή με τον ύποπτο είναι σημαντική και συχνά ενδεικτική της υπόλοιπης ανακριτικής διαδικασίας.

‘Έχεις μόνο μια ευκαιρία για να κάνεις καλή εντύπωση.’

Για την πλειονότητα των υπόπτων που αντιμετωπίζουμε είναι η πρώτη φορά που αυτοί έρχονται αντιμέτωποι με τις αρχές και δεν γνωρίζουν ποιες διαδικασίες πρόκειται να ή πρέπει να ακολουθηθούν. Αυτό προξενεί μεγάλο άγχος και ανασφάλεια στον ύποπτο, ο οποίος είναι απαραίτητο να απομακρυνθεί κατά το δυνατόν περισσότερο από την

κατάσταση ανασφάλειας, ώστε να εγκαθιδρυθεί ένα κλίμα συνεργασίας. Ο ανακριτής τού εξηγεί την κατάσταση στην οποία ευρίσκεται και το ρόλο του.

Οι πληροφορίες που χρειάζεται ή δικαιούται ο ύποπτος περιλαμβάνουν:

- παρουσίαση του α' και β' ανακριτικού υπαλλήλου
- Ενημέρωση αυτού για τα αδικήματα που φέρονται αν τον βαρύνουν/κατηγορείται
- Ενημέρωση για το δικαίωμά του να παραμείνει σιωπηλός;
- Επεξήγηση ρόλου και καθηκόντων ανακριτών
- Επεξήγηση του δικού του ρόλου στη διαδικασία

Ανάπτυξη συνεργατικού κλίματος

Θα χρησιμοποιήσετε τις πληροφορίες που θα συγκεντρώσετε για το άτομο κατά την προετοιμασία της ανάκρισης/συνέντευξης.

Κάντε λίστα με τα θέματα που θα ανοίξετε συζήτηση με τον εξεταζόμενο. Παρακάτω παρατίθενται ενδεικτικά, μια σειρά παραδειγμάτων για θέματα προς συζήτηση.

- Το εδώ και τώρα
- Την οικογενειακή του κατάσταση
- Πού μεγάλωσε
- Πού εργάζεται/ συνθήκες εργασίας του
- Την οικονομική του κατάσταση
- Πώς και πού ζει/ διαμένει
- Ποια είναι τα χόμπι του
- Πώς του συμπεριφέρονται στην εργασία του μετά τη διάδοση της εμπλοκής του
- Κύκλο φίλων και ατόμων που συναναστρέφεται

Γίνεται κατανοητό ότι είναι γενικά και απλά θέματα. Μπορείτε να προσθέσετε και άλλα που κρίνετε ότι μπορείτε να ανοίξετε συζήτηση με τον ερωτώμενο. **Με αυτόν τον τρόπο συνδέσαι με τον ύποπτο.** Πρέπει να επισημανθεί ότι η **κατάδειξη σεβασμού**

προς τον ύποπτο δε σημαίνει ότι επικροτείς τη συμπεριφορά του, γεγονός που με άλλα λόγια σημαίνει να είναι ο ανακριτής:

«Μαλακός στο άτομο, σκληρός στα στοιχεία»

Αυτό βέβαια, απαιτεί μια πολύ επαγγελματική συμπεριφορά από τον ανακριτή.

Η επαγγελματική συμπεριφορά απαιτεί όπως ανοίξετε τη συνέντευξη χωρίς προκαταλήψεις, με ανοικτό μυαλό και με πολύ καλή προετοιμασία:

- Γνωρίζεις τα γεγονότα
- Γνωρίζεις την υπόθεσή σου
- Γνωρίζεις τις αποχρώσεις ενδείξεις
- Γνωρίζεις τον ύποπτο
- Γνωρίζεις τον εαυτό σου

τα περίφημα πέντε (5) Γ (Γάμα).

2. Η πρόκληση επιπέδων άγχους (στρες) στον ύποπτο

Παρακάτω εκτίθενται διάφορα θέματα συζήτησης συνοδευόμενα από τα επίπεδα στρες που δημιουργούν – προκαλούν σε κάποιο πρόσωπο:

Θέμα	Κυρίως Ουδέτερο	Κυρίως συναισθηματικά φορτισμένο	Εξήγηση
Οικογενειακή κατάσταση	X		Περήφανος για οικογένειά του
Παιδική ηλικία	X		Χαρούμενες παιδικές αναμνήσεις
Εργασιακό περιβάλλον	X		Ευχάριστη ατμόσφαιρα
συνάδελφοι	X		Ευχάριστη συνεργασία

Οικονομική κατάσταση		X	Συχνά τα εγκλήματα περικλείουν απληστία για χρήμα
Περιβάλλον όπου ζει	X		Ευχάριστες αναμνήσεις
Χόμπι	X		Ευχάριστο ,ενδιαφέρον θέμα
(Τυχόν) σύλληψη - προσαγωγή		X	Στρεσογόνο περιστατικό, αντιπαράθεση με αρχές
Το εδώ και τώρα		X	Ανασφάλεια, έλλειψη ελέγχου κατάστασης
Φιλικές σχέσεις	X		Καλοί άνθρωποι για επαφές
Κοινωνική θέση		X	Χαμένα όνειρα, απωλεσθείσες ελπίδες
Σχέση με σύζυγο/τέκνα		X	Αντιπαράθεση, πρέπει να εξηγήσει γιατί βρέθηκε εδώ
Κλπ			

4.1.6. Φάση 3: Η ανάκριση που επικεντρώνεται στην υπόθεση

1. Η εκπόνηση του ανακριτικού πλάνου

Όπως έχει προαναφερθεί, το **evidence matrix** τώρα μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για το σχεδιασμό του πλάνου εξέτασης.

Το πλάνο εξέτασης του προσώπου απαιτεί επιπλέον προετοιμασίες, οι οποίες περιλαμβάνουν:

- καθορισμό των θεμάτων προς συζήτηση
- κατάταξη των θεμάτων από τα ελάχιστα στα μείζονα
- καθορισμό των ερωτήσεων περικύκλωσης
- καθορισμό των συγκρούσεων-αντιπαράθεσεων;

- «Βομβαρδισμό» με στοιχεία σύγκρουσης- αντιπαράθεσης

Το να σημειώνουμε τα τακτικά στοιχεία, τις ερωτήσεις περικύκλωσης και το πώς θα αντιμετωπίσουμε τον ύποπτο είναι μεγάλη δουλειά, όμως παρέχει το πλεονέκτημα ότι μπορούμε να προετοιμαστούμε επαρκώς για την ανάκριση. Αφού σημειώσουμε λοιπόν τα τακτικά στοιχεία, τις σχετιζόμενες ερωτήσεις και εν γένει όλα τα θέματα, **τα βάζουμε στη σειρά που μας εξυπηρετεί**. Το πλεονέκτημα της διαδικασίας είναι ότι κάνουμε επανάληψη στα στοιχεία και πιθανώς ανακαλύπτουμε νέους συσχετισμούς. Η ποιότητα και τα αποτελέσματα της ανάκρισης θα αυξηθούν.

Χρησιμοποιώντας κυκλωτικές ερωτήσεις ή ερωτήσεις περικύκλωσης ο ανακριτής προσπαθεί να αποκλείσει πιθανές δικαιολογίες του υπόπτου. Ο ύποπτος «καθοδηγείται» στην κατεύθυνση του τακτικού στοιχείου/του τεκμηρίου.

ΣΚΟΠΟΣ: Να αποτρέψουν τον ύποπτο να τη «βγάλει καθαρή» με τα τακτικά στοιχεία.

Ωστόσο, ο ανακριτής πρέπει να αναγνωρίζει πολύ καλά εξ αρχής την πιθανή αξία καθενός από τα τακτικά στοιχεία. Αυτό σημαίνει ότι ο ανακριτής πρέπει να αντιμετωπίσει πιθανές δικαιολογίες και απαντήσεις του υπόπτου. Με την υποβολή ερωτήσεων περικύκλωσης των τακτικών στοιχείων μπορούμε να αυξήσουμε την αξία των τακτικών στοιχείων.

2. ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΥ ΣΚΟΠΟΥ (ΑΝ.ΣΚ) ΑΝΑΚΡΙΣΗΣ

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ:

Τακτικό στοιχείο: Ο αρ. κυκλοφορίας οχήματος μαύρου Ford Escort που το είδαν στον τόπο του εγκλήματος.

Πηγή: Μάρτυρας Μ

Τακτικό στοιχείο: Ο αρ. κυκλοφορίας οχήματος μαύρου Ford Escort ανήκει στο όνομα ΧΚ

Πηγή: Βάση δεδομένων Υπ. Μεταφορών

ΑΝ.ΣΚ: Να τεκμηριωθεί ποιος ήταν ο οδηγός/χρήστης κατά τη στιγμή του εγκλήματος, με τη χρήση τακτικών στοιχείων και πηγών

ΠΡΟΣΟΧΗ: Ο ιδιοκτήτης του οχήματος δε σημαίνει ότι ήταν και ο οδηγός κατά τη στιγμή του εγκλήματος.

Παρακάτω παρατίθεται ένα πλάνο ανάκρισης σύμφωνα με τα προαναφερόμενα:

Παρακάτω παρατίθεται ένα πλάνο ανάκρισης σύμφωνα με τα προαναφερόμενα:

ΤΑΚΤΙΚΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ 1	ΑΝ.ΣΚ 2	ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΥΚΛΩΤΙΚΕΣ 3	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ 4	ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ- ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗ 5
<p>Ποιος, τι, πότε, πού</p> <p>Πηγή: από όπου αντλούμε πληροφόρηση</p>	<p>Τεκμηριώστε ότι ....</p>	<p>Περικύκλωση (από μακριά στο κοντινό)</p>	<p>Μάλιστα, οπότε αν κατάλαβα καλά.....</p> <p>(περίληψη πληροφοριών που έχουν ληφθεί από εξεταζόμενο σε συμφωνία με τα τακτικά στοιχεία)</p>	<p>Πιθανή αντιπαράθεση με τακτικό στοιχείο.</p> <p>Πώς γίνεται λοιπόν και ο μάρτυρας ....κατέθεσε ότι είδε.....το όχημα</p>
<p>Πληροφορίες για ιδιοκτήτη δείχνουν τον ΧΚ</p> <p>Πηγή Υπ. Μεταφορών</p>	<p>Ο ΧΚ είναι ο ιδιοκτήτης του οχήματος κατά τη στιγμή της ληστείας</p>	<p>Οι κυκλωτικές ερωτήσεις όπως προαναφέρθηκαν</p> <p>(Τί είδους όχημα χρησιμοποιείς για να πας στη δουλειά σου)</p>		<p>Με τα στοιχεία που τηρούνται για άδειες κυκλοφορίας στο Υπ. Μεταφορών</p>

Μαύρο φορντ έσκορτ έχει ιδωθεί στον τόπο της ληστείας ως το όχημα διαφυγής Μάρτυρας Μ.	Τεκμηριώστε ποιος ήταν ο οδηγός/χρήστης κατά τη στιγμή της ληστείας	Ποιος άλλος χρησιμοποιεί το αμάξι σου; Σε ποιον το δάνεισες τελευταία φορά και πότε;		<i>Ο μάρτυρας Μ. κατέθεσε ότι είδε το όχημά σου να χρησιμοποιείται ως όχημα διαφυγής ....μετά τη ληστεία.</i>
---	---	---	--	--

3. Χρήση των τακτικών στοιχείων

Προχωρείτε από τα ελάσσονα στα μείζονα αποδεικτικά στοιχεία και έτσι η πίεση «χτίζεται» από τα μικρά προς τα μεγάλα.

Είναι προτιμότερο να αρχίσετε με τις τακτικές ενδείξεις που καταδεικνύουν απευθείας σχέση με τον ύποπτο. Σταδιακά, προσθέτετε τις τακτικές ενδείξεις με μη απευθείας σχέση. Κάποιες φορές, έχετε μόνο ενδείξεις με έμμεση σχέση.

4. Ερωτήσεις «περικύκλωσης»

Χρησιμοποιώντας κυκλωτικές ερωτήσεις ή ερωτήσεις περικύκλωσης, ο ανακριτής προσπαθεί να αποκλείσει πιθανές δικαιολογίες του υπόπτου. Ο ύποπτος «καθοδηγείται» στην κατεύθυνση του τακτικού στοιχείου/ του τεκμηρίου. Οι ως άνω ερωτήσεις αποσκοπούν στο να αποτρέψουν τον ύποπτο να τη «βγάλει καθαρή» με τα τακτικά στοιχεία. Ωστόσο, ο ανακριτής πρέπει να αναγνωρίζει πολύ καλά εξαρχής την πιθανή αξία καθενός από τα τακτικά στοιχεία. Αυτό σημαίνει ότι ο ανακριτής πρέπει να αντιμετωπίσει πιθανές δικαιολογίες και απαντήσεις του υπόπτου. Με την υποβολή ερωτήσεων περικύκλωσης των τακτικών στοιχείων μπορούμε να αυξήσουμε την αξία των τακτικών στοιχείων.

Παράδειγμα ερωτήσεων «περικύκλωσης»

Όπως πρωτοειπώθηκε, ο ΑΝ.ΣΚ είναι ο εξής: Να τεκμηριωθεί ποιος ήταν ο οδηγός/χρήστης κατά τη στιγμή του εγκλήματος, με τη χρήση τακτικών στοιχείων και πηγών

Πιθανές ερωτήσεις «περικύκλωσης»

I = interviewer (ανακρίνων)

S = suspect (ύποπτος)

I: Με ποιο τρόπο πάς στη δουλειά σου?

S: Εξαρτάται από τον καιρό

I: Τι εννοείς.

V: Αν είναι καλός, χρησιμοποιώ το ποδήλατό μου, αν βρέχει πάω με το αμάξι μου

I: Τι τύπο ποδηλάτου έχεις?

S: Ένα Cannondale.

I: Πόσο συχνά πας με το ποδήλατο?

S: Τα $\frac{3}{4}$ των περιπτώσεων .....

I: Επίσης, μου είπες ότι πας και με το αμάξι, έτσι δεν είναι; Τι μάρκα αυτοκίνητο οδηγείς?

S: Ένα Ford.

I: Τι τύπο?

S: Μαύρο Ford Escort.

I: Παλιό?

S: 10 ετών

I: Με τι αρ. κυκλοφορίας;

S: IET χχχχ.

Άρα, λοιπόν έχεις την ιδιοκτησία ενός μαύρου Escort 10ετίας, με αρ. κυκλοφορίας

IETχχχχ, σωστά;

S: Μάλιστα.

I: Ποιος άλλος το οδηγεί;

S: Μόνο εγώ, α, και κάποιες φορές ένας φίλος μου, αλλά όχι συχνά.

I: Πότε του το δάνεισες τελευταία φορά;

S: Τον περασμένο Ιούλιο

I: Πώς είναι το όνομα του φίλου σου;

S: Ο Γ.Μ, σε αυτόν το δίνω κάποιες φορές για διευκόλυνση

I: Άρα, λοιπόν το ιδιόκτητο αμάξι σου το οδηγείς πάντα εσύ, εκτός κάποιων φορών που το δίνεις στον Γ.Μ και η τελευταία φορά που του το έδωσα ήταν τον περασμένο Ιούλιο, έτσι;

S: Σωστά και έκτοτε δεν το δάνεισα σε κανέναν άλλο.

(Συμπέρασμα ανακριτή: Αν επομένως η ληστεία έλαβε χώρα τον Οκτώβριο, εφόσον από τον Ιούλιο ο ύποπτος δήλωσε ότι δεν το δάνεισε σε κανέναν, άρα το αμάξι οδηγείτο κατά τη στιγμή της ληστείας από τον ίδιο)

Το συγκεκριμένο παράδειγμα απλώς υπηρετεί το σκοπό να εξοικειώσει τον αναγνώστη για το πώς λειτουργούν οι κυκλωτικές ερωτήσεις. Το παράδειγμα δεν είναι ολοκληρωμένο, καθόσον ο ύποπτος έχει ακόμη επιλογές δικαιολογίας οι οποίες δεν του έχουν αποκλειστεί. Απλώς σκεφτείτε: Ποιος έχει πρόσβαση στα κλειδιά του αυτοκινήτου, αν το αμάξι είχε κλαπεί κατά τη στιγμή του αδικήματος και αν είχε δηλωθεί η κλοπή κλπ.

Οι κυκλοτερείς ερωτήσεις δεν πρέπει απαραίτητα να διαδέχονται αμέσως η μία την άλλη. Καμιά φορά είναι σκόπιμο να «αποτραβάμε» τις εν λόγω ερωτήσεις και να επανερχόμαστε αργότερα. Προσοχή ωστόσο η ανάκριση να μην γίνεται χαοτική και χάνεται ο ειρμός και ο ΑΝΣΚ.

Η πλήρης περικύκλωση με αντίστοιχες ερωτήσεις είναι απαραίτητη πριν οι τακτικές ενδείξεις χρησιμοποιηθούν ανοικτά πλέον στην εξέταση.

5. Αντιμετώπιση του εξεταζομένου αναφορικά με το θέμα.

Το αν επιτύχατε ή όχι το σκοπό της ανάκρισης, εξαρτάται από τις απαντήσεις του υπόπτου. Στο παράδειγμα παρακάτω ο ΑΝΣΚ της ανάκρισης ήταν:

ΝΑ ΒΡΕΘΕΙ ΠΟΙΟΣ / ΠΟΙΟΙ ΗΤΑΝ ΟΙ ΟΔΗΓΟΙ/ΧΡΗΣΤΕΣ ΤΗΣ **Ford** ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΩΡΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΑΝΤΟΣ

Ο ανακριτής συνεχίζει πλέον με τις ακόλουθες ερωτήσεις, αρχίζοντας σταδιακά να προβάλλει τα ατράνταχτα στοιχεία ενώπιον του υπόπτου με ερωτήσεις σύγκρουσης ή αντιπαράθεσης :

I: Γνωρίζεις για τη ληστεία που διαπράχθηκε την ημερομηνία (.....) στην οδό (.....)

S: Ναι, αλλά αυτό δεν έχει να κάνει κάτι με εμένα

I: Από ό, τι ακούω δεν έχεις κάποια σχέση με αυτήν, όμως για εξήγησέ μου πώς γίνεται ο μάρτυρας Μ που μιλήσαμε να ανέφερε ενόρκως ότι έχει δει το αυτοκίνητό σου, ως το αμάξι διαφυγής στη διαπραχθείσα ληστεία?

I: *Ενδέχεται (λόγω σοκ) ο ύποπτος να παραμείνει σιωπηλός (καλή ευκαιρία για παρατήρηση «γλώσσας σώματος»)*

Αν ο ύποπτος δεν απαντήσει εντός 8 δευτερολέπτων, η αντιπαράθεση επαναλαμβάνεται, με τον ίδιο τόνο, ίδιο ρυθμό και ένταση φωνής και ξανά το ίδιο.

I: Από ό, τι ακούω δεν έχεις κάποια σχέση με το έγκλημα, όμως .....

Αυτή τη φορά θα ήθελα μια απάντηση από σένα....

I: *Ο ανακριτής κοιτάζει επίμονα (βλεμματική επαφή) και σιωπηλά τον ύποπτο*

Η παρατηρούμενη συμπεριφορά μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μια αντανάκλαση συναισθημάτων

Π.χ: Βλέπω ότι αρχίζεις να γίνεσαι νευρικός – αγχωμένος ή διακρίνω μια νευρικότητα ή κάνω λάθος ή, έτσι δεν είναι?

ή Βλέπω ότι αρχίζεις να γίνεσαι πολύ ανήσυχος, έτσι δεν είναι

ή Σε βλέπω πολύ σκεπτικό, σωστά?

ή Βλέπω ότι είσαι πολύ σκεπτικός, τι σκέφτεσαι τώρα; Πες μου να σε Βοηθήσω.

Ο σκοπός αυτής της διαδικασίας είναι πολλαπλός:

1. **Εξασφαλίζουμε πως ό, τι έχει ακούσει ο ανακριτής έχει πράγματι ειπωθεί από τον ύποπτο. Ο ανακριτής το άκουσε όντως σωστά και το κατάλαβε σωστά;**
2. **Ο ύποπτος ακούει τις δηλώσεις του να επαναλαμβάνονται και πιθανώς προβαίνει σε διορθώσεις.**
3. **Μετά την επιβεβαίωση του υπόπτου, το κοινό σημείο της δήλωσης έχει εξασφαλιστεί από κοινού, δηλαδή εμείς (ύποπτος και ανακριτής) συμφωνούμε σε αυτό.**

Ο ΑΝ.ΣΚ. της ανάκρισης, δηλαδή η απόδειξη ποιος ήταν ο οδηγός κατά την ώρα της ληστείας έχει επιτευχθεί. Έχει αποδειχθεί ότι ο ύποπτος δεν δάνεισε το αμάξι του σε κάποιον άλλο κατά την στιγμή της ληστείας, με άλλα λόγια δηλαδή αυτός ήταν ο μόνος οδηγός από τον Ιούλιο και δώθε. Συνεπώς, κατά τη στιγμή της ληστείας, αυτός ήταν ο οδηγός

Τώρα που αυτό έχει επιτευχθεί, ο ύποπτος μπορεί πλέον απευθείας να αντιπαρατεθεί με την τακτική ένδειξη αναφορικά με τη χρήση του συγκεκριμένου αυτοκινήτου, ενώ μια άλλη εναλλακτική είναι να αναβληθεί για λίγο η αντιπαράθεση, προκειμένου να αυξηθεί έτι πλέον η πίεση

Στις αντιμετώπισεις/ αντιπαραθέσεις πέρα από την αναφορά των τακτικών στοιχείων πρέπει να αναφέρεται κάθε φορά και την αντίστοιχη πηγή. Αναφέροντας την πηγή ενισχύεις την αξία των τακτικών αποδείξεων. Με αυτόν τον τρόπο ενημερώνεις τον ύποπτο ότι έχεις ερευνήσει επαρκώς και έχεις επαληθεύσει την αλήθεια του στοιχείου σου. Η αντιπαράθεση γίνεται εντονότερη όσο περισσότερο ο ύποπτος αντιλαμβάνεται ότι η πηγή είναι αξιόπιστη και ευκρινής.

Επίσης, αποκαλύπτοντας με ήρεμο και ουδέτερο τρόπο τις εξειδικευμένες πληροφορίες των τακτικών στοιχείων, π.χ. ποιος είδε τι, πότε και πού, γτίζεις σταδιακά πίεση.

Αναφέροντας τα ανωτέρω, αποφεύγονται αντερωτήσεις σχετικά με το περιεχόμενο των ερωτήσεων που θέτουμε. Η παύση στο τέλος της ερώτησης «πιέζει» τον ύποπτο να αντιμετωπίσει την ερώτηση. Ο ουδέτερος τόνος της ερώτησης διασφαλίζει ότι δεν θα εκφραστεί κάποια κρίση του ερωτώντος, όμως δεν πρέπει να δίδεται η ευκαιρία στον ύποπτο να επιτεθεί και κατά συνέπεια να αγνοήσει την ερώτηση και την απάντηση.

6. Σώρευση αντιπαραθέσεων.

Τούτο σημαίνει ότι έχετε πολλαπλά στοιχεία για αντιπαράθεση για το ίδιο θέμα συζήτησης, τα οποία μπορεί να προέρχονται από διαφορετικές πηγές. Είναι ευκολότερο να καταγράψετε πλήρως άμεσα κάθε πιθανή σωρευση στοιχείων αντιπαραθέσης, τα οποία ως «δεξαμενή» μπορούν να χρησιμεύσουν και να τα συμβουλευτείτε ανά πάσα στιγμή.

Για παράδειγμα:

- Κλήση της τροχαίας για παράνομο πάρκινγκ για το συγκεκριμένο όχημα, 30' πριν τη ληστεία, ένα τετράγωνο πίσω από την τράπεζα και ο ύποπτος έχει συνυπογράψει την κλήση.
- Φωτογραφία οχήματος από κάμερα ρύθμισης κυκλοφορίας, όταν μετά τη ληστεία προσπέρασε κόκκινο σηματοδότη με μεγάλη ταχύτητα (αναγραφή χρόνου και ώρας).

Αυτά τα τακτικά στοιχεία μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν από τις αντιπαραθέσεις και μπορούν να επιδεικνύονται στον ύποπτο είτε κατά μόνος είτε σωρευτικώς υπό μορφή βομβαρδισμού, γεγονός που αποδιοργανώνει τυχόν άμυνα του υπόπτου, οδηγώντας τον σε μια συνεκτική δήλωση ή/και στην ομολογία.

Από τα ανωτέρω γίνεται κατανοητό ότι δεν προτείνεται ο αιφνιδιασμός του υπόπτου, δηλαδή η παράθεση των τακτικών στοιχείων ενώπιόν του χωρίς να τον έχουμε προηγουμένως, περικυκλώσει με κατάλληλες ερωτήσεις. Ο κίνδυνος της άμεσης αιφνιδιαστικής παράθεσης στοιχείων είναι ότι ο ύποπτος θα αρνηθεί και ο ανακριτής δεν έχει άλλα στοιχεία εναπομείναντα για να τον αντιμετωπίσει. Κατόπιν ο ανακριτής μένει με άδεια χέρια και ο ύποπτος έχει αποκτήσει γνώση των στοιχείων που υπάρχουν εναντίον του.

7. Ενίσχυση εξεταζόμενου υπόπτου

Τη στιγμή που ο ύποπτος έχει προσαρμόσει τη δήλωσή του στον ΑΝΣΚ σας, τον επιβραβεύετε. Απευθύνετε προς αυτόν μια δήλωση του τύπου:

- Ωραία, αυτό ξεκαθάρισε τα πράγματα έτσι;
- ΟΚ, ευχαριστώ
- Άψογα
- Ωραία, τώρα είναι ξεκάθαρο σε εμάς

Η δύναμη ενός σύντομου φυσικού ενισχυτικού είναι ότι ο ύποπτος μόλις που αντιλαμβάνεται ότι γίνεται αποδέκτης. Η σκέψη πίσω από αυτή την ενίσχυση είναι ότι, όταν η επιθυμητή συμπεριφορά επιβραβεύεται, θα επιδειχθεί το ίδιο ή και πλέον επιθυμητή συμπεριφορά. Η μη επιθυμητή συμπεριφορά αγνοείται. Άλλες ενισχυτικές εκφράσεις αποτελούν:

- Επιτέλους, ήταν τόσο δύσκολο πια να το πεις;

ή

- Έτσι μπράβο, το βρήκαμε εν τέλει;

4.2. Πρακτικές συμβουλές αναφορικά με τη διενέργεια της ΕΔΕ

- Αναφέρεται η ώρα έναρξης και πέρας αυτής.
- (Χρήσιμο είναι να) Αναφέρεται το ΑΦΜ του εξεταζομένου και η αρμόδια ΔΟΥ που υπάγεται.
- Μετά το πέρας της ΕΔΕ, όλοι οι συμμετέχοντες (ο/οι διενεργών/-ούντες, γραμματέας, καταθέτων) μονογράφουμε κάθε σελίδα και ο διενεργών διαγράφει με την ένδειξη «X» το οπισθόφυλλο των σελίδων της κατάθεσης, εφόσον βέβαια είναι κενό, προκειμένου να αποφευχθούν παρεμβάσεις στις έγγραφες καταθέσεις, λαθροχειρίες και παράνομες προσθήκες.

- Τυχόν παράνομες προσθήκες στο κείμενο της κατάθεσης προλαμβάνονται με το να μονογράφουν όλοι οι συμμετέχοντες στην διαδικασία της κατάθεσης (δηλ. ανακριτικοί υπάλληλοι και ο καταθέσας) κάθε χειρόγραφη προσθήκη που γίνεται επί του τυπωθέντος (από Η/Υ) ή εν πάση περιπτώσει, καταγραφέντος κειμένου κατάθεσης.

- Οι ερωτήσεις δεν πρέπει να είναι προβοκατόρικες, ούτε και να κατευθύνουν τον εξεταζόμενο σε συγκεκριμένη απάντηση.

- Επίσης, δεν θα πρέπει οι ερωτήσεις να εμπεριέχουν ήδη ένα συμπέρασμα περί της ενοχής του εξεταζομένου, περνώντας με λογικά άλματα σε επόμενο στάδιο, όπως για παράδειγμα «Πες μας τώρα, τι έκανες με τα χρήματα του Ταμείου» ή «Γιατί είχες τόσο ανάγκη τα χρήματα του Ταμείου». Αυτές οι ερωτήσεις προϋποθέτουν ήδη (και έχουν εκλάβει ήδη ως δεδομένο) ότι ο εξεταζόμενος αφαίρεσε τα χρήματα του Ταμείου

-Οι ερωτήσεις πρέπει να είναι σαφείς και ανοικτού τύπου, δηλ. «Τι γνωρίζεις σχετικά με την απώλεια χρημάτων από το Ταμείο». Η πιο συνηθισμένη ερώτηση στην ΕΔΕ είναι «τι γνωρίζετε σχετικά με την υπόθεση .....».

Ούτως ή άλλως, ο διωκόμενος ειδικά υπάλληλος (καθ' ου η ΕΔΕ) έχει το αναφαίρετο δικαίωμα να σιωπήσει ή και να μην παραστεί είτε ακόμη και να αναφερθεί σε ψευδή γεγονότα, πολλώ δε μάλλον, αφ'ής στιγμής εξετάζεται ανωμοτί (χωρίς όρκο). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, λόγω και του ενστίκτου αυτοσυντήρησης, ελάχιστοι να προβαίνουν σε ομολογία, ώστε τελικώς να αποδεχθούν την ενοχοποίησή τους.

Για αυτό το λόγο, ο διενεργών την ΕΔΕ πρέπει να προσπαθήσει να «δέσει» την υπόθεση και ευλόγως και τον αυτουργό της παράνομης πράξης, με άλλα αποδεικτικά στοιχεία (άμεσα και έμμεσα) και μαρτυρίες («περιφερειακά»), ώστε να μην αφήσει πολλά περιθώρια μη εντοπισμού του δράστη ή των δραστών.

Σε αυτή την κατεύθυνση εντάσσονται και οι λεγόμενες ερωτήσεις «περικύκλωσης», δηλαδή ερωτήσεις οι οποίες αρχίζουν να υποβάλλονται προς μια κατεύθυνση από τα γενικότερα στα ειδικότερα θέματα, ενώ στην προεία μέριμνα του διενεργούντος την ΕΔΕ είναι να κλείσει όλες τις πιθανές διόδους διαφυγής/υπεκφυγής του εξεταζομένου.

Για παράδειγμα, η υποβολή ερωτήσεων για να ερευνηθεί η διαπιστωθείσα απώλεια υλικών από την αποθήκη της Υπηρεσίας (η οποία δεν παραβιάστηκε), πρέπει να ξεκινά ως εξής:

Αρχικά, με ερωτήσεις γενικές σχετικά με τα καθήκοντα του εξεταζόμενου υπαλλήλου/αποθηκάριου, όπως αυτά προβλέπονται από τον οικείο Κανονισμό και νομοθετικό πλαίσιο. Κατόπιν, οι ερωτήσεις θα εξετάζουν τον τρόπο με τον οποίο ασκεί, εν τοις πράγμασι, τα καθήκοντά του ο αποθηκάριος, πώς χρεωπιστώνει τα υλικά που εισέρχονται/εξέρχονται, αν τηρούνται αντίστοιχα βιβλία, αν τα αιτήματα εξαγωγής υλικών καταγράφονται, αν συμβαίνει συχνά να εξέρχονται υλικά με προφορικές εντολές ανωτέρων, χωρίς στοιχεία κλπ. Επίσης, θα ερωτηθεί πόσα κλειδιά της αποθήκης υπάρχουν, πού φυλάσσονται μετά το πέρας του ωραρίου, αν κλειδώνεται ο χώρος, αν είναι προσβάσιμος σε κοινό/υπαλλήλους. κατόπιν τούτων, οι ερωτήσεις θα «προσωποποιηθούν» πλέον και θα στραφούν στο τι έκανε την επίμαχη ημέρα ο εν λόγω υπάλληλος, αν ασφάλισε τα κλειδιά και την αποθήκη, γιατί δεν τηρούσε αρχεία/βιβλία κλπ.

Για παράδειγμα αν ο αποθηκάριος έχει αναφέρει ότι ποτέ δεν εξήγαγε ο ίδιος ούτε του ζητήθηκε με προφορική εντολή ανωτέρου του να εξαγάγει υλικά χωρίς παραστατικά στοιχεία, ενώ τη διαχείριση και τα κλειδιά της αποθήκης έχει μόνο αυτός, δεν μπορεί εύκολα να δικαιολογήσει ότι αυτή τη στιγμή για ποιο λόγο λείπει πληθώρα υλικών, όταν του καταδειχθούν στοιχεία του διενεργούντος την ΕΔΕ για το μεγάλο διαχρονικό έλλειμμα που παρουσιάζεται και που ο ίδιος δεν ξέρει ότι ο διενεργών την ΕΔΕ, γνωρίζει....

Σε διαφορετική περίπτωση που δεν είχε ερωτηθεί προηγουμένως και δεν είχε δεσμευθεί με απάντηση θα απαντούσε εύκολα ότι «τα υλικά πήραν άλλοι», «τα κλειδιά ήταν σε κοινή θέα όλου του προσωπικού» κλπ., «θολώνοντας» την υπόθεση και αφήνοντας ανοικτά τα ενδεχόμενα για ύπαρξη άγνωστων δραστών.

Επιπλέον, δεν πρέπει να αφήνεται ο μάρτυρας - ειδικά όταν ξέρουμε ότι γνωρίζει - να αποφύγει την εξέταση με «θολές» και ασαφείς απαντήσεις ή υπεκφυγές ότι δήθεν επιφυλάσσεται να αναζητήσει και να φέρει στοιχεία σε εκ νέου κλήση του στην ΕΔΕ κλπ, διότι αυτό θα του αφήσει το χρόνο ενδεχομένως να προσυνεννοηθεί με επόμενους μάρτυρες, να κερδίσει χρόνο για να σκεφτεί μια επιτηδευμένη απάντηση κλπ. Πρέπει εκείνη τη στιγμή να εκμαιεύσουμε ό, τι μπορούμε σχετικά με την ερευνώμενη υπόθεση. Για αυτό το λόγο οι ερωτήσεις πρέπει να είναι διεισδυτικές και να μην αφήνουν κενά, δηλαδή να πιέζει ο διενεργών την ΕΔΕ για εκμείευση όλης της πληροφορίας και να μην περιορίζεται να αποδεχθεί απαντήσεις γενικόλογες.

Επίσης, οι γενικόλογες ή «εύκολες» απαντήσεις πρέπει να ερευνώνται με νέες κλήσεις στην ΕΔΕ. Για παράδειγμα, σε έλεγχο «πόθεν έσχες» σε βάρος υπαλλήλου, όπου ο εξεταζόμενος διατείνεται ότι το ευρεθέν μεγάλο χρηματικό ποσό που αδικαιολόγητα βρέθηκε να κατέχει, αποτελούσε δάνειο φίλου για να ανοίξει κατάστημα η σύζυγός του. Σε συνέχεια αυτής της κατάθεσης θα κληθεί να καταθέσει στην ΕΔΕ και ο φίλος, αλλά και η σύζυγος, ακολουθώντας μια λογική «διαδρομή ελέγχου», έως ότου «σπάσει» η αλυσίδα σε κάποιο αδύναμο κρίκο (π.χ. ο φερόμενος ως φίλος υπό το φόβο ψευδορκίας και δίωξης σε βάρος του καταθέτει «εμένα μη με μπλέκετε, δεν γνωρίζω») και διαφανεί η αλήθεια.

4.3. Προσόντα του ανακριτή σύμφωνα με την επιστήμη της Ανακριτικής

4.3.1 Απαιτούμενα προσόντα

Οι γνώσεις μόνες δεν είναι το παν. Ο ανακριτής πρέπει να είναι προικισμένος με ένα μεγάλο αριθμό άλλων προσόντων και χαρισμάτων τα οποία θα του επιτρέψουν να αξιοποιήσει τις γνώσεις αυτές.

Ο ανακριτής πρέπει να διαθέτει:

- ανεξάντλητη ενεργητικότητα και πρωτοβουλία,
- να έχει υπομονή και επιμονή ακρίβεια στις λεπτομέρειες και σαφήνεια στην απόδοση τους,
- να είναι έξυπνος
- να έχει διαρκώς τεταμένη την προσοχή του
- να διαθέτει διακριτικότητα και θάρρος,
- εμπειρία και ιδέες έτοιμες να τις θέσει σε εφαρμογή,
- τίμιος και αφοσιωμένος στο λειτούργημά του.

Κατά την εκπλήρωση των καθηκόντων του πρέπει να λησμονεί οτιδήποτε έχει σχέση με το πρόσωπό του, να μην κάνει ο διακρίσεις θρησκείας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικής τοποθέτησης, να αγνοεί τι γράφει ο τύπος, τι συζητεί ο κόσμος ή τι θα άρεσε στους ανωτέρους του. Επίσης, δεν θα πρέπει να επιζητεί την κοινωνική προβολή

4.3.2. Προϋποθέσεις επιτυχούς ανακριτικής διαδικασίας (ΕΔΕ ή Προκαταρκτικής) οφειλόμενες στην προσωπικότητα του διενεργούντος

Για την επιτυχή έκβαση μιας ανακριτικής διαδικασίας ανακρίσεως, ο διενεργών την ΕΔΕ ή ο πειθαρχικός ανακριτής πρέπει να συγκεντρώνει ορισμένες ιδιότητες:

1. Ακριβή γνώση του Νόμου και των διατάξεων που διέπουν τον φορέα του ελεγχόμενου υπαλλήλου (λ.χ. Ο.Ε.Υ ή Καταστατικό για το νομικό καθεστώς (ν.π.δ.δ. ή ν.π.ι.δ.) και τον τρόπο λήψης των αποφάσεων του φορέα, τα αποφασίζοντα όργανα, τα πειθαρχικώς αρμόδια όργανα κλπ).
2. Γνώση γενικών αρχών/ ουσιαστικού /δικονομικού ποινικού δικαίου. Αυτή η γνώση διευκολύνει, ώστε να είναι γνωστές οι έννοιες λ.χ. της αντικειμενικής και υποκειμενικής υπόστασης των πειθαρχικών αδικημάτων και υπηρεσιακών ποινικών εγκλημάτων, της συμμετοχής (ηθικής αυτουργίας, φυσικής αυτουργίας κλπ), της κατ' εξακολούθηση διάπραξης του ίδιου παραπτώματος, της παραγραφής.
3. Γνώση Υπαλληλικού δικαίου (διατάξεων περί διενέργειας ΕΔΕ και πειθαρχικής ανάκρισης). Ιδίως πρέπει να διαθέτει γνώση των διατάξεων που αφορούν στα πειθαρχικά παραπτώματα των οποίων η αναφορά στο σχετικό κώδικα είναι ενδεικτική. Η εν λόγω γνώση συνδυαζόμενη με νομολογιακά παραδείγματα (αποφάσεις ΣτΕ) ή και Γνωμοδοτήσεις του ΝΣΚ αναφορικά με την πειθαρχική διαδικασία θα βοηθήσουν τον ελεγκτή καταρχήν να περιγράψει/χαρακτηρίσει και ακολούθως να υπαγάγει ορθά τις παραπτωματικές πράξεις στις αντίστοιχες διατάξεις.

Παράλληλα, κατ' αυτό τον τρόπο ο αρμόδιος υπάλληλος / ελεγκτής συμβάλλει τα μέγιστα και στην «οικονομία» του ελέγχου ή της πραγματοποιούμενης ανακρίσεως με την ανάδειξη των σημαντικών και την παραμέληση των άσχετων γεγονότων.

3. Επιμέλεια, υπομονή και επιμονή. Πρέπει να καταβάλλεται προσπάθεια για την πλήρη κα ενδελεχή διερεύνηση όλων των πιθανών πτυχών της υπόθεσης και τη σε βάθος έρευνα. Επιπλέον, ιδίως στην ανακριτική διαδικασία δε πρέπει να τίθεται νέα ερώτηση πριν διευκρινισθεί η παλαιά, ενώ η τυχόν ανυπομονησία του ερωτώντος μπορεί να εγκυμονεί κινδύνους για την ανεύρεση της αλήθειας.

4. Πνευματικό εξοπλισμό. Η ψυχολογία της νόησης καταδεικνύει ότι στη λεγόμενη λειτουργία της κατανόησης ασκεί αποφασιστική επιρροή αφενός μεν η κριτική ικανότητα αφετέρου δε η φαντασία, προσόντα που το υποκείμενο πρέπει να εξασκήσει και καλλιεργήσει, προκειμένου να έχει καλύτερη συνολική απόδοση.

5. Ηθικές αρετές. Κατανόηση, ψυχική καλοσύνη, προσήνεια και ανθρωπιστική συμπεριφορά, καθώς και ειλικρίνεια, καθόσον αποτελεί βασική αρχή της ανακριτικής ότι εκείνος μόνο μπορεί να διακριβώσει την αλήθεια, όποιος δηλαδή σέβεται την αλήθεια.

4.4. Μεταχείριση των μαρτύρων

4.4.1. Η επισήμανση των ουσιωδών μαρτύρων.

Μετά την κατάρτιση ενός καταλόγου μαρτύρων που ο ανακριτής θα καλέσει για εξέταση, έρχεται το πρόβλημα της επισήμανσης εκείνων από αυτούς που είναι οι πιο ουσιώδεις, διότι, αν ο ανακριτής περιοριστεί να εξετάζει όσους μάρτυρες κατονομάστηκαν και όλους εκείνους που θα συνεχίσουν να κατονομάζονται από τους εξεταζόμενους μάρτυρες, τότε υπάρχει ο κίνδυνος –πιεζόμενος και από τα στενά χρονικά περιθώρια που του επιβάλλει ο φόρτος της εργασίας του και παίζοντας έτσι το «παιχνίδι των διαδίκων»- να σχηματίσει απλώς μια ογκώδη δικογραφία με άχρηστες πληροφορίες και να χάσει την ουσία της υπόθεσης. Το πολύ λεπτό λοιπόν έργο του είναι να διακρίνει ποιοι από τους μάρτυρες είναι ουσιώδεις και ποιοι όχι και κυρίως να επιτύχει ώστε μάρτυρες που από πρώτη άποψη φαίνονται επουσιώδεις να του αποκαλύψουν όλα όσα γνωρίζουν γύρω από τα κρίσιμα σημεία της υπόθεσης. Το έργο αυτό γίνεται δυσκολότερο όχι μόνο γιατί οι μάρτυρες μπορεί να μη θυμούνται ή να μην ξέρουν ποια είναι τα ουσιώδη από όσα γνωρίζουν αλλά και γιατί είναι πιθανό να μη θέλουν να καταθέσουν όλα όσα γνωρίζουν (οπότε οχυρώνονται κατόπιν πίσω από τη δικαιολογία: «Μα δεν με ρώτησε ο ανακριτής...»)

Στο έργο αυτό ο ανακριτής θα βοηθηθεί σημαντικά αν ελέγξει προηγουμένως την αξιοπιστία καθενός μάρτυρα, τη συμπεριφορά του σε άλλες ΕΔΕ ή δίκες όπου επίσης κατέθεσε ως μάρτυρας κλπ (Ανακριτική Αλεξιάδη Γ΄ έκδοση, Σάκκουλας, 1993)

4.4.2. Η μεταχείριση των μαρτύρων που θέλουν αλλά φοβούνται να καταθέσουν.

Όλα όσα προαναφέρθηκαν προϋποθέτουν μάρτυρα που εμφανίζεται πρόθυμος να καταθέσει για την ανακρινόμενη υπόθεση (άσχετα με τη διάθεσή του να πει ή όχι την αλήθεια). Δεν αποκλείονται όμως οι περιπτώσεις όπου ο ανακριτής διαισθάνεται ή διαπιστώνει ότι ο μάρτυρας παρόλο που θέλει φοβάται να καταθέσει λ.χ. για να μην προκαλέσει την εκδίκηση από μέρους του δράστη ή φιλικά προσκείμενων σε αυτόν προσώπων.

Σε παρόμοιες περιπτώσεις θεωρείται σκόπιμο αφού δοθεί στο μάρτυρα η διαβεβαίωση ότι δεν πρόκειται να πάθει κακό εξαιτίας της κατάθεσής του να τονίζεται ότι: 1) Η εκδίκηση είναι πολύ σπάνιο φαινόμενο για περιπτώσεις που ο μάρτυρας είναι καλόπιστος και δεν ενεργεί από εγωιστικά κίνητρα (οικονομικό συμφέρον, έχθρα, εκδίκηση κλπ). 2) Αν αποκαλυφθούν στοιχεία τέτοια που να αποδεικνύουν ικανοποιητικά την ενοχή του δράστη ίσως κριθεί περιττή η χρήση της δικής του μαρτυρίας. 3) Δεν θα κοινολογηθεί καθ' οιονδήποτε τρόπο η «προθυμία» του να καταθέσει αλλά ο ίδιος θα καλυφθεί πίσω από τη νομική υποχρέωσή του για δόση μαρτυρίας και τις συνέπειες της τυχόν άρνησής του. 4) Επίσης (προκειμένου για ΕΔΕ) ότι η Υπηρεσία θα σταθεί δίπλα του σε οποιαδήποτε απόπειρα υπηρεσιακού εκφοβισμού ή δίωξής του. Επίσης, πρέπει να τού τονίζεται το γεγονός ότι ο ανακριτής δεν ζητά από το μάρτυρα τίποτα παραπάνω από ό, τι θα ζητούσε από οποιονδήποτε άλλο που γνώριζε πληροφορίες και ότι είναι καθήκον του μάρτυρα να συνδράμει τα ανακριτικά όργανα στο δύσκολο έργο της εύρεσης της αλήθειας (Ανακριτική Αλεξιάδη Γ' έκδοση, Σάκουλας, 1993).

4.4.3. Η μεταχείριση των απρόθυμων μαρτύρων

Μια άλλη κατηγορία μαρτύρων που η εξέτασή τους απαιτεί ιδιαίτερη προσπάθεια για να επιτευχθεί η συνεργασία τους είναι εκείνοι που κρατούν εντελώς αρνητική στάση, ισχυριζόμενοι ότι δεν αντιλήφθηκαν ούτε γνωρίζουν τίποτε σχετικά και αυτή τους η στάση υπαγορεύεται από κάποιον ειδικό λόγο (προστασία του δράστη, αντικοινωνική ή απλώς αντι-αστυνομική διάθεση κλπ).

Μια μέθοδος, που θεωρείται ασφαλής και προτείνεται για αυτούς είναι το σπάσιμο του δεσμού υποταγής ή πίστης που τους συνδέει με τον ύποπτο. Αν λ.χ. εξετάζεται ως

μάρτυρας η ερωμένη του ύποπτου η διάθεσή της απέναντί του είναι σίγουρο ότι θα αλλάξει αν της αποκαλυφθεί ότι εκείνος την απατούσε και ότι ήταν ερωτευμένος με άλλη γυναίκα (της οποίας θα μπορούσε να αναφερθεί το πραγματικό ή φανταστικό όνομα). Είναι εξάλλου δυνατό κατά τις περιστάσεις να αλλάξει η αρνητική διάθεση του μάρτυρα, όταν με υπομονή του καταδειχθεί πόσο παράλογες και αβάσιμες είναι οι αντικοινωνικές ή αντι-αστυνομικές αντιλήψεις του.

Τόσο στην προκειμένη όσο και στην προηγούμενη περίπτωση αν όλες οι άλλες προσπάθειες αποτύχουν υποστηρίζεται ότι μπορεί να αποδειχθεί αποτελεσματική η προσποίηση του ανακριτικού υπαλλήλου ότι από τη στάση του μάρτυρα του γεννήθηκε η υποψία ότι αυτός ο ίδιος είναι ο δράστης ή συμμετοχος του δράστη του εγκλήματος και έτσι αντί για μάρτυρα τον μεταχειρίζεται ως ύποπτο (υποβάλλει λ.χ. ανάλογες ερωτήσεις: αν γνώριζε το θύμα, ποιες ήταν οι σχέσεις του μαζί του) Οσοδήποτε ισχυρός και αν είναι ο δεσμός με τον καλυπτόμενο δράστη ή όσοδήποτε ισχυρή και αν είναι η αντικοινωνική ή άλλη αρνητική διάθεση του μάρτυρα, ασφαλώς ο κίνδυνος που διαγράφεται μπροστά του να έλθει ο ίδιος σε θέση κατηγορουμένου και να αντιμετωπίσει το ενδεχόμενο μιας ποινικής δίκης εναντίον του είναι ικανός να αλλάξει τη στάση του και να τον πείσει σε πρόθυμη συνεργασία στην ανάκριση της υπόθεσης.

Παρόλη τη σημασία που αποδίδεται από ξένους συγγραφείς στη χρησιμοποίηση παρόμοιων τεχνασμάτων ή μεθόδων και το ενδεχόμενο να αποκτηθούν με αυτές χρήσιμα στοιχεία, όμως δε δεν πρέπει να παραβλέπεται ότι τα όργανα στα οποία στηρίζεται η διαλεύκανση της υπόθεσης δεν είναι παραδεκτό να προσφεύγουν σε παραπλανητικές μεθόδους, έστω και αν αυτές αναφέρονται στην εξέταση μαρτύρων. Άλλωστε δεν υπάρχει καμιά εγγύηση ότι το τελικό αποτέλεσμα θα είναι οπωσδήποτε θετικό. Τίποτε δεν αποκλείει παρόμοια τεχνάσματα να οδηγήσουν το μάρτυρα σε κατάθεση ψευδών περιστατικών. Έτσι λ.χ. στην πιο πάνω περίπτωση η ερωμένη του ύποπτου, όταν πληροφορηθεί ότι εκείνος την απατά με άλλη γυναίκα δεν αποκλείεται να καταθέσει σε βάρος του ψευδή γεγονότα απλά και μόνο για να τον εκδικηθεί (Ανακριτική, Αλεξιάδη Γ' έκδοση, Σάκουλας, 1993).

4.4.4. Οργάνωση της εξέτασης μαρτύρων

Είναι σκόπιμο σε περιπτώσεις μαρτύρων που συνδέονται μεταξύ τους με σχέση επαγγελματική ή άλλη και στους οποίους υπάρχει σφόδρα πιθανότητα

αλληλοεπηρεασμού των δοθησόμενων απαντήσεων πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα από τον ενεργούντα την ανάκριση, ώστε να καλούνται κατά το δυνατόν την ίδια ημέρα και μάλιστα διαδοχικά ο ένας σε σχέση με τον άλλο, δηλαδή μόλις τελειώνει η εξέταση του ενός άμεσα να ακολουθεί η εξέταση του άλλου. Επίσης, μετά το πέρας εξέτασης του ενός πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα, ώστε να αποφεύγεται η επαφή και επικοινωνία με τον επόμενο στη σειρά εξεταζόμενο (γεγονός που επιτυγχάνεται όταν ο επόμενος περιμένει τη σειρά του σε χωριστή αίθουσα αναμονής και ο ανακριτής απαγορεύει στον εξεταζόμενο τη χρήση του κινητού τηλεφώνου καθ' όλη τη διάρκεια της εξέτασής του)

Αυτό γίνεται, προκειμένου να αποφευχθεί το ενδεχόμενο προσυνεννόησης μεταξύ τους ειδικά όσον αφορά το περιεχόμενο των ερωτήσεων που τίθενται στην ανακριτική διαδικασία και την συνακόλουθη κατάλληλη προπαρασκευή του μάρτυρα που πρόκειται να εξεταστεί δεύτερος.

4.5. Γενικοί κανόνες ενέργειας του ανακριτή

Σε κάθε περίπτωση εκείνο που προέχει είναι η εξεύρεση της αλήθειας. Πολλές φορές η ανάγκη ταχείας διεκπεραίωσης της υπόθεσης ή ο φόρτος των πολλών υποθέσεων πιέζουν τον επιθεωρητή για γρήγορη διεκπεραίωση της υπόθεσης και συνακόλουθα της ΕΔΕ, οι οποίοι ωστόσο δεν μπορεί να προτάσσονται ή να αποβαίνουν σε βάρος της εξεύρεσης της αλήθειας. Απαιτείται η ολοκλήρωση ενός κύκλου ενεργειών, που χρειάζεται να γίνουν όπως και όταν πρέπει, άσχετα από τις συνέπειες που θα επέλθουν. Ο ανακριτικός υπάλληλος είτε επιτελεί σωστά το έργο του και τότε αυτό είναι επιτυχημένο είτε δεν το επιτελεί σωστά και τότε δεν έχει κάνει απολύτως τίποτε.

Ένα άλλο βασικό σημείο είναι το θέμα του σχηματισμού από τον ανακριτή κάποιας γνώμης αναφορικά με την κρινόμενη υπόθεση κατά τη διάρκεια της ανάκρισης. Φυσικά είναι εύλογο ότι ο ανακριτής πριν αρχίσει το έργο του πρέπει να ενημερωθεί από τα διαθέσιμα στη δικογραφία στοιχεία, σχετικά με το αδίκημα, το ύποπτο ή το καταγγελλόμενο πρόσωπο. Όλα όμως τα στοιχεία πρέπει να τα παίρνει «υποθετικά» «Λέγεται ότι τελέστηκε αυτό το αδίκημα», «..λέγεται ότι το γεγονός πρέπει να συνέβη ως εξής...». Από εκεί και στο εξής ο ανακριτής πρέπει να ξεκινήσει και να προχωρήσει με το μυαλό του ανοικτό σε κάθε εκδοχή και σε κάθε πιθανή εξήγηση των

περιστατικών που θα αντιμετωπίσει. Το σημείο στο οποίο θα σχηματίσει την προσωπική του γνώμη, για το τι πιθανώς συνέβη, είναι πολύ κρίσιμο. Αν είναι πρόωρο, μπορεί να τον οδηγήσει σε εσφαλμένη κατεύθυνση. Αν καθυστερήσει, υπάρχει φόβος να έχει χάσει πολύτιμο χρόνο και ορισμένα στοιχεία που είναι διαθέσιμα να μην του ξαναπαρουσιαστούν.

Πολύ συναφής με τα ανωτέρω είναι ο κίνδυνος να σχηματίσει ο ανακριτής πολύ νωρίς μια «θεωρία» σχετικά με την ανακρινόμενη υπόθεση. Κι όσο μεγαλύτερο ζήλο έχει, όσο μεγαλύτερη εμπιστοσύνη δείχνει στις ικανότητές του τόσο ο κίνδυνος αυτός είναι μεγαλύτερος. «Θανάσιμο εχθρό» κάθε έρευνας το χαρακτήριζε ο Gross, διότι τότε ο ανακριτής προσκολλάται σε αυτήν τη θεωρία και ερμηνεύει καθετί υπό το πρίσμα αυτής: παραβλέπει ουσιώδη στοιχεία, γιατί δεν ταιριάζουν σε αυτήν. Δίνει υπερβολική σημασία σε ασήμαντα γεγονότα, που φαίνεται τη στηρίζουν και χάνει την ουσία.

Επιπλέον, η πείρα έχει αποδείξει ότι οσοδήποτε έξυπνα και αν καταστρώθηκε κάποιο αδίκημα ποτέ δεν αποκλείεται (αντιθέτως, σχεδόν ποτέ δε λείπει) ένα χονδροειδές λάθος που αποκαλύπτει το δράστη. Όσο και αν αυτό φαίνεται ρομαντικό ή μυθιστορηματικό, όμως δεν παύει κατά κανόνα να είναι αληθινό. Θα ήταν μεγάλο σφάλμα για τη επιτυχία του ανακριτικού έργου, αν ο ανακριτής σκεφτεί:» Ο άνθρωπος που διέπραξε τέτοιο αδίκημα - έγκλημα δεν μπορεί να έκανε ένα τόσο ανόητο λάθος». Είναι αναρίθμητες οι περιπτώσεις όπου ο δράστης αποδείχθηκε τόσο ανόητος, είτε επειδή έπαθε κάποια σύγχυση είτε γιατί ενήργησε βιαστικά είτε γιατί φοβήθηκε, είτε γιατί είχε μεγάλη εμπιστοσύνη στον εαυτό του, είτε για οποιονδήποτε λόγο.

Επιπλέον, πρέπει να αναφερθεί ότι σε περιπτώσεις που είναι φορτωμένες με λεπτομέρειες που προκύπτουν μέσα από μαρτυρικές καταθέσεις ή από άλλα στοιχεία, μπορεί να αποδειχθεί πολύ χρήσιμη η σύνταξη ενός συγκριτικού πίνακα στον οποίο θα φαίνονται παραστατικά τα διάφορα γεγονότα που βοηθά στην καλύτερη κατανόηση της υπόθεσης και ξεχωρίζει τα πιο βασικά σημεία, γεγονός που διευκολύνει σημαντικά το έργο του ελεγκτή - ανακριτή (Ανακριτική, σελ.119).

4.6. Δικαστική Ψυχολογία

4.6.1. Η σημασία της Πρώτης Εντύπωσης και η σχέση της με την απατηλή συμπεριφορά

Ιδιαίτερη σημασία για τη Δικαστική Ψυχολογία έχει και η λεγόμενη πρώτη εντύπωση, δηλαδή τα αισθήματα που γεννούνται κατά την πρώτη συνάντηση με τελείως άγνωστο πρόσωπο. Υπάρχει η «λαϊκή πεποίθηση» ότι η πρώτη εντύπωση είναι και η πλέον αλάνθαστη, αλλά η λογική θεμελίωση της πεποίθησης αυτής είναι πολύ αμφίβολη

Η πρώτη εντύπωση αφορά και το συναισθηματικό και το νοητικό κόσμο του παρατηρητή: α) συναισθηματική τοποθέτηση «μου φάνηκε συμπαθέστατος άνθρωπος», β) άμεσος χαρακτηρισμός των πνευματικών ιδιοτήτων: «αυτός βεβαίως δεν ανακάλυψε την πυρίτιδα», γ) συμπεράσματα, συναγόμενα από εξωτερικά συμπτώματα «το πικραμένο χαμόγελό του φανερώνει ότι δέχθηκε κάποιο βαρύ ψυχικό πλήγμα», δ) συνειρμική παραπομπή σε παρωχημένα περιστατικά «μου θυμίζει τον αυστηρό καθηγητή της φυσικής» και ε) πλήρης αδυναμία κρίσεως «αινιγματική φυσιογνωμία». (Τηλέμ. Γ. Φιλίππιδης, Δικαστική Ψυχολογία, Θεσσαλονίκη 1993, Εκδ. Αφοί Κυριακίδη).

Η αξιοπιστία της πρώτης εντύπωσης εξαρτάται από τρεις κυρίως παράγοντες : α) από την ικανότητα του κρίνοντος, β) από το είδος των κρινόμενων ιδιοτήτων, γ) από την ιδιοσυστασία του κρινόμενου προσώπου. Η ικανότητα του κρίνοντος εξαρτάται από την πείρα, την ευφυΐα, την ένταση του ενδιαφέροντος και από το ταλέντο της διαισθήσεως.

Αναμφισβήτητα, στην περίπτωση της πρώτης εντύπωσης, αλλά και στις περιπτώσεις της φυσιογνωμικής και της Ψυχολογίας της έκφρασης γενικότερα εμφοιλοχωρεί πάντοτε ο κίνδυνος της παραπλάνησεως συνεπεία προσποίησης και υποκρίσεως. Και προκειμένου μεν περί πεπειραμένων επιθεωρητών –ελεγκτών ή ειδικών ανακριτικών υπαλλήλων ο κίνδυνος της παραπλάνησης συνεπεία της υποκρίσεως είναι πολύ περιορισμένος (ενδεχομένως κάποια συγκίνηση από τα δάκρυα ή τα θέλγητρα ή τις «λιποθυμικές κρίσεις» ύποπτων γυναικών) ή και ανύπαρκτος. Επί αδαών όμως, άπειρων, εύπιστων και αφελών ανθρώπων η φυσιογνωμική είναι δυνατό να ασκήσει κάποια επιρροή. Τούτο γνωρίζουν καλά οι απατεώνες. Το έγκλημα της απάτης

ευδοκίμει σε ευρεία κλίμακα παντού. Οι απατεώνες γενικώς προσπαθούν να εντυπωσιάσουν. Διαθέτουν συνήθως το χάρισμα της ηθοποιίας, ετοιμότητα, ευγλωττία, ευφράδεια και ανάλογη πειθώ, με την οποία επιτυγχάνουν της επιδιωκόμενη παραπλάνηση, η όλη εμφάνιση και συμπεριφορά τους είναι άψογη και ανάλογη προς τη συγκεκριμένη περίπτωση, ασκούν δε διά της υποβολής ακατανίκητη κάποτε γοητεία επί του θύματος. Τέλος ο απατεώνας κατέχει καλώς διά της διαίσθησης του την ψυχολογία του θύματος. Αυτή η διαίσθησή του τον βοηθά στην ταχεία και ασφαλή επιλογή των θυμάτων του. (Τηλέμ. Γ. Φιλιππίδης, Δικαστική Ψυχολογία, Θεσσαλονίκη 1993, Εκδ. Αφοί Κυριακίδη)

4.6.2. Η κατά REID ανακριτική τεχνική –Ψυχολογικός χειρισμός ανακρινομένου

- Χρησιμοποιείται από τις περισσότερες Αστυνομικές Υπηρεσίες του κόσμου κατά τη διεξαγωγή ανακρίσεων.

- Αρχικά, ξεκινάει με χαλαρή συνέντευξη εξεταζομένου υπό στυλ κουβέντας για ανάπτυξη κλίματος άνεσης & εμπιστοσύνης («...όταν ξεκινάς να λες την αλήθεια σε κάποιον είναι δύσκολο μετά να αρχίσεις να λες ψέματα..»). Κατόπιν, ακολουθούν 9 βήματα της Τεχνικής Reid:

1. ANTIMETΩΠΙΣΗ: Ο ανακριτής παρουσιάζει τα γεγονότα της υπόθεσης με αυτοπεποίθηση και ξεδιπλώνει τα αποδεικτικά στοιχεία που είναι επιβαρυντικά

2. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΕΝΑΡΙΟΥ: Ο ανακριτής αναπτύσσει ένα σενάριο για τη διάπραξη του αδικήματος, από το οποίο ο εξεταζόμενος θα «πιαστεί» για να δικαιολογήσει την πράξη του ή να τη συγχωρήσει στο μυαλό του.

3. ΔΙΑΚΟΠΗ ΑΡΝΗΣΕΩΝ: Οι συνεχείς αρνήσεις διάπραξης δίνουν σταδιακά μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση στον δράστη.

- 4) ΠΡΟΣΠΕΡΝΑΜΕ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ: Ο δράστης θα επικαλεστεί ότι ποτέ δε θα το έκανε γιατί είναι και ο ίδιος παθών και γνωρίζει πόσο πόνο και στενοχώρια προκαλεί κλπ. Αντιπαρερχόμαστε λέγοντας «άρα μάλλον ήταν η κακή στιγμή ή η μεγάλη ανάγκη που σε έκανε να προβείς στην παράνομη πράξη»

- 5) Τραβήξτε την προσοχή εξεταζόμενου: Συνεχή βλεμματική επαφή, πλησιάζουμε, κινήσεις συμπάθειας (χτύπημα στον ώμο, αφήνουμε να καπνίσει, να ξεμουδιάσει κλπ)
- 6) Ο εξεταζόμενος χάνει αυτοπεποίθηση/δικαιολογίες: Ο ανακριτής αλλάζει τα πιθανά σενάρια σε εναλλακτικά κίνητρα.
- 7) Επιλογή 2 εναλλακτικών κινήτρων: Ενός απεχθούς (ταπεινού-το έκανες για τα λεφτά) και ενός ήπιου (πιεζόσουν οικονομικά και σε απειλούσαν τοκογλύφοι, τι να έκανες). Η λεκτική ή σωματική κατάφαση προς ένα εκ των 2 σεναρίων από τον εξεταζόμενο αποτελεί αρχή ομολογίας)
- 8) Πρόκληση συζήτησης με τον εξεταζόμενο: Προκειμένου να μιλήσει για το αδίκημα (να το δικαιολογήσει κλπ)
- 9) Ομολογία: Άμεση καταγραφή πρώτης ομολογίας και πάντοτε αντιπαράβολή της προς τα αποδεικτικά στοιχεία που ο ανακριτής γνωρίζει και με λεπτομέρειες που μόνο η εξεταζόμενος γνωρίζει.

4.7.Ειδικές Ανακριτικές Τεχνικές –“Black Arts” (ή 16 «προσεγγίσεις»)

Οι Black Arts ή «προσεγγίσεις» έλκουν την καταγωγή τους από τις Στρατιωτικές Υπηρεσίες Πληροφοριών – τα 16 βασικά τεχνάσματα-τεχνικές που χρησιμοποιούνται για να καμφθούν οι αντιστάσεις εξεταζόμενου και να προβεί σε αποκαλύψεις .

Δεν έχουν καμία σχέση με βασανισμό ή κακομεταχείριση ,καθόσον ιστορικά έχει καταδειχθεί ότι αυτός οδηγεί τους ανθρώπους να πουν ακόμη και ανακρίβειες που καμία σχέση έχουν με την αλήθεια, προκειμένου να σταματήσει

1. Απευθείας προσέγγιση: Πιστευτό ή όχι στο 90% των περιπτώσεων αν ρωτήσεις κάποιο ύποπτο μια ερώτηση, θα σου απαντήσει. Μπορεί να μην είναι η αλήθεια αλλά είναι πληροφορία που μπορεί να χρησιμοποιηθεί αργότερα ως πλεονέκτημα ή ως αξιοποιήσιμο στοιχείο

2. Τεκμηρίωση ταυτότητας εξεταζομένου: Πολύ αποτελεσματική τεχνική. Προσποίηση στον μάρτυρα ή ύποπτο ότι από πληροφορίες υπάρχει κάποια εμπλοκή του στην υπόθεση (ή αδράνεια – συγκάλυψη). Το υποκείμενο καταβάλλει

υπερπροσπάθεια να αποδείξει το αντίθετο και παρέχει χρήσιμες πληροφορίες, από ό,τι είχε αρχικώς σχεδιάσει.

3. 'Γνωρίζουμε τα πάντα': Τεχνική που χρησιμοποιείται για να πείσει τον εξεταζόμενο ότι ο ανακριτής γνωρίζει ήδη τα πάντα: κάποιος άλλος μίλησε και ο ίδιος πρέπει απλώς να επιβεβαιώσει τα ήδη γνωστά. Έτσι, δε νιώθει ότι «προδίδει» κάτι, αφού όλα είναι ήδη γνωστά. Το πρόβλημα με αυτή την τεχνική είναι ότι πρέπει να «μετρήσεις» τον εξεταζόμενο καλά.

4. Καλός και Κακός Αστυνόμος: Ένας συμπαθής ανακριτής σε αντίθεση με τον άλλο που είναι ανυπόμονος, επίμονος, επιθετικός. Παιχνίδι ρόλων πολύ αποτελεσματικό αν ο συμπαθής ανακριτής «χτίσει» καλή σχέση με τον εξεταζόμενο.

5. Σιωπηρός χειρισμός: Ο ανακριτής δε μιλά, απλώς κοιτά επίμονα (βλεμματική επαφή) με τον εξεταζόμενο. Όποιος μιλήσει πρώτος, «χάνει».

6. Αγάπη προς οικογένεια-φήμη: Ο ανακριτής χρησιμοποιεί ως πλεονέκτημα την αγάπη κάποιου για αγαπημένα του πρόσωπα και τυχόν αμαύρωση της φήμης του.

7. Αγάπη προς Υπηρεσία ή συναδέλφους: Ο εξεταζόμενος πείθεται να μιλήσει για το καλό του Οργανισμού και συναδέλφων (φήμη οργάνωσης, «μην μπλέξουν άδικα συνάδελφοι»)

8. Μίσος προς Υπηρεσία ή συναδέλφους: Ο εξεταζόμενος πείθεται ότι εγκαταλείφθηκε από όλους και απομονώθηκε. Το κλειδί είναι η εκδίκηση.

9. Ανεπαρκής ανακριτής: Ο εξεταζόμενος πείθεται για την ανωτερότητά του σε σχέση με «ανίκανο» ανακριτή (πρβλ. τεχνικές Μ. Ανατολής) .

10. «Κατά ριπάς»: «Βομβαρδισμός» ανακρινόμενου με ερωτήσεις και διακοπή αυτού πριν απαντήσει (Η αγανάκτηση ωθεί σε αληθινές απαντήσεις)

11. Pride and Ego-positive: Ανάπτυξη δεσίματος με εξεταζόμενο. Ο μάρτυς επαινείται ως υπόδειγμα υπαλλήλου που πρέπει να βοηθήσει- ο ύποπτος ως μέχρι τούδε έντιμος υπάλληλος και άτομο με «τιμή» που ως «άντρας προς άντρα» δε θέλει να μπλέξει άδικα συνάδελφους.

12. Pride and Ego-Negative: Μείωση εξεταζομένου – προσβολή του ότι δε βοηθά έρευνα, ότι δεν ανταποδίδει καλή συμπεριφορά ανακριτών-ελεγκτών – Κίνδυνος να «τινάξει στον αέρα την ανάπτυξη καλής σχέσης)

13. Εκφοβισμός: Εκφοβισμός εξεταζομένου με δήθεν συνέπειες που στην πλειονότητα των περιπτώσεων οι απειλές (π.χ. πειθαρχικών συνεπειών κλπ) είναι χειρότερες από την πραγματικότητα.

14. Ήρεμη αντιμετώπιση: Ο ανακριτής δείχνει συμπάθεια τον ανακρινόμενο, ο οποίος ανταποδίδει (οιονεί σύνδρομο Στοκχόλμης) και δίνει πληροφορίες.

15. «Το τρένο φεύγει» ή «σκέψου 30΄και πες μου»: Ασκείται πίεση-πρέπει να μιλήσει τώρα ή μετά θα είναι αργά (περίπτωση Εσωτ. Ελέγχου Μετρό και διαρροής πληροφοριών)

16. Συνδυασμός τεχνικών από 1-15: Συνδυαστική χρήση περισσότερων από τις προαναφερόμενες τεχνικές

4.8. Ανακριτική τεχνική-Εκμαίευση Πληροφοριών από Πρόσωπα

► Η τέχνη του:

- Να προκαλεί κάποιον άλλο να μιλήσει
  - Να οδηγείς μια συζήτηση με άκακο τρόπο σε δικό σου «μονοπάτι»
  - Να ρωτάς τις σωστές ερωτήσεις με το σωστό τρόπο και την κρίσιμη στιγμή
  - Να κάνεις μια συζήτηση ενδιαφέρουσα σε άλλο πρόσωπο-πηγή
- Σκοπός: κτήση πληροφορίας από άλλον, ο οποίος δεν γνωρίζει το σκοπό σου
- Ποτέ δεν είναι μια ανταγωνιστική διαδικασία.
  - Διενεργείται χωρίς ευθείες ερωτήσεις
  - Μεγιστοποίηση συλλογής πληροφορίας, υποβαθμίζοντας τη διαδικασία κτήσης της, εν αγνοία της πηγής

Ακολουθεί ενδεικτική αναφορά τεχνικών αυτής της κατηγορίας:

Κολακεία/Απευθυνόμαστε στο «Εγώ».

Μπορεί να σας ζητηθεί η γνώμη σας ή να δοθεί αξία στην προσωπική σας γνώμη.

- “Η δουλειά σου φαίνεται εξαιρετικά ενδιαφέρουσα. Είμαι σίγουρος ότι έχει μερικές εξαιρετικές ιδέες σχετικά με...”
- “Βάζω στοίχημα ότι το πρόσωπο κλειδί στο σχεδιασμό αυτής της διαδικασίας/εισήγησης είσαι εσύ.....”

Δείξε μου τα χαρτιά σου να σου δείξω τα δικά μου («Quid Pro Quo»).

Μπορεί κάποιος να μοιραστεί ένα μέρος των πληροφοριών που έχει, αληθείς ή ψευδείς, μαζί σας, ώστε να νιώσετε υποχρεωμένος να μοιραστείτε και εσείς τις πληροφορίες σας, επίσης.

- «Εμείς όταν αντιμετωπίζουμε θέμα, η προσέγγισή μας έχει ως εξής... Στον Οργανισμό/Υπηρεσία σας εσείς πώς θα το κάνατε;»
- “Οι επιχειρησιακές δυνατότητες και ακρίβεια του Χ μηχανήματος που διαθέτει η Υπηρεσία μας ανέρχονται στο 80% σε αυτή την απόσταση. Τα δικά σας μηχανήματα αποδίδουν περισσότερο;”

Αμοιβαίο ενδιαφέρον .

Μπορεί να σας προτείνουν θέματα που έχουν να κάνουν με αμοιβαίως (αληθώς ή ψευδώς) ενδιαφέροντα, χόμπυ ή εμπειρίες.

- “Με συγχωρείς αλλά μόλις άκουσα να αναφέρεις ότι ασχολείσαι....., εγώ μόλις άρχισα τον προηγούμενο μήνα και .....
- “Ο αδερφός σου είναι στη Μονάδα Ελέγχου; Είχα και εγώ ένα συγγενή που υπηρετούσε παλιά εκεί. Πώς είναι τώρα τα πράγματα;

Συμβουλές (προς Ελεγκτές) αποφυγής προσπαθειών εκμαίευσης πληροφοριών ή ακούσιας παραβίασης του καθήκοντος εχεμύθειας

Μην αφήνετε άλλους να διευθύνουν τη συζήτηση, ενθυμούμενοι ότι το άτομο που υποβάλλει τις ερωτήσεις κάνει κουμάντο στη συζήτηση.

Να ακούτε περισσότερο από ό, τι να μιλάτε»

Απαντήστε στην ερώτηση με άλλη ερώτηση ή αλλάξτε θέμα

Απαντήστε κατά γενικό και ασαφή τρόπο

Δηλώστε άγνοια παρά να μοιραστείτε πληροφορίες που δεν πρέπει

Αναφέρετε στην Υπηρεσία σας, αν θεωρήσετε ότι κάποιος προσπάθησε ή προσπαθεί να σας εκμαιεύσει χρήσιμες πληροφορίες

4.9. Ενδείξεις Ψεύδους - Παραπλάνησης του ανακριτή

Οι άνθρωποι όταν ψεύδονται ή προσπαθούν να προβούν σε παραπλανητικές δηλώσεις άθελά τους και εντελώς υποσυνείδητα εμφανίζουν κάποια «σημάδια» είτε στο σώμα τους, είτε στις κινήσεις τους είτε και στις εκφράσεις τους. Βέβαια, αυτό μπορεί να συμβεί και σε ανθρώπους που αγχώνονται υπερβολικά με μια διαδικασία όπως η ανάκριση. Κατά συνέπεια, αυτές οι ενδείξεις σε συνδυασμό με τις ιδιάζουσες συνθήκες κάθε υπόθεσης αλλά και κάθε ανακρινομένου, μπορούν να μας δώσουν χρήσιμες πληροφορίες αναφορικά με την εγκυρότητα των δηλώσεών τους.

Ακολουθώς, παρατίθενται χαρακτηριστικές ενδείξεις ψεύδους από κάθε κατηγορία:

- Βυθίζονται ή γέρνουν πίσω στην καρέκλα
- Κάθονται με τρόπο που προστατεύουν την κοιλιακή χώρα
- Αλλαγές θέσης στην καρέκλα

Παλάμες και χέρια:

- Τοποθέτηση παλάμης μπροστά στο στόμα, πνίγοντας (αλλοιώνοντας) τις λέξεις) ή κρύβοντας εκφράσεις προσώπου
- Χέρια σταυρωμένα με εκτεταμένους τα μεγάλα δάκτυλα χειρός.

Πόδια και πέλματα:

- Συνεχής κίνηση ποδιών, πελμάτων («παίξιμο»)
- Πόδια σταυρωμένα με εκτεταμένο το γόνατο να προστατεύει την κοιλιακή χώρα.
- Πόδια σταυρωμένα με τα χέρια τεντωμένα να κρατάνε το πόδι στη θέση του ως σύνορο (μπάρα).

Κεφάλι και λαιμός:

- κεφάλι κάτω δείχνει αρνητική διάθεση ή υποταγή
- κεφάλι προς τα πίσω με τα μάτια να κοιτούν τη μύτη
- Κεφάλι που γνέφει ή τρέμει
- Παραλείψεις στις προτάσεις - φράσεις.
- Διακοπή φράσεων ή αποκοπή τέλους (μένουν μισές)
- Γέλιο (αμήχανο) που δεν ταιριάζει με την κατάσταση

- Ομιλία στο δεύτερο ή τρίτο πρόσωπο. Ποτέ όμως αναφορά με το «εγώ»
- παραδοχή στον ανακριτή ότι υπέπεσε σε σφάλματα (όπως τα ερευνώμενα) στο παρελθόν.
- Επανάληψη της ερώτησης του ανακριτή.
- Ζητούν από τον ανακριτή να επαναλάβει την ερώτηση
- Ερώτηση στον ανακριτή “με κατηγορείτε για κάτι”;
- Κοφτές απαντήσεις (μονολεκτικές) ή «πνιχτές»
- Υπεργενίκευση (οτιδήποτε, όλα, ποτέ, πάντα κλπ)
- “Δε θυμάμαι”.

Οι ακόλουθες φράσεις είναι ενδεικτικές συνήθως ότι το υποκείμενο πρόκειται να τελειώσει τη φράση του με ένα ψέμα:

- “Ορκίζομαι ή Μα το Χριστό και την Παναγία...”
- “Για να σου πω την αλήθεια...”
- “Εξ όσων γνωρίζω...”
- “Μπορεί να σου φαίνεται απίστευτο όμως...”
- “Ξέρω ότι αυτό μπορεί να ακουστεί περίεργο αλλά...”

Επανάληψη της ερώτησης ή σχόλιο επ’ αυτής πριν την απάντηση.

Επιθετική στάση.

Ασύμβατες δηλώσεις.

Αχρείαστες λεπτομέρειες.

Ξαφνική ή υπερβολική ευγένεια.

Χρήση αορίστου για παρελθοντικά γεγονότα με ξαφνική και ανάρμοστη χρήση ενεστώτα

5.ΣΧΕΣΗ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΜΕ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΗ

5.1. Άρθρο 114 Ν. 4057/2012

Στο άρθρο 114 του Ν.4057/12 ο νομοθέτης προέβλεψε ότι η εξέλιξη της πειθαρχικής διαδικασίας είναι «αυτοτελής και ανεξάρτητη από την ποινική ή κάθε άλλη δίκη», εφόσον άλλωστε η πειθαρχική ευθύνη είναι διοικητική και όχι ποινική. Αυτοτελής χαρακτήρας σημαίνει ότι η πειθαρχική διαδικασία δεν ταυτίζεται με την ποινική δίκη, αν και μπορεί να υιοθετήσει κανόνες και αρχές της (στο άρθρο 108 του Ν.4057/12 ορίζεται ότι «Κανόνες και αρχές του ποινικού δικαίου και της ποινικής δικονομίας

εφαρμόζονται ανάλογα και στο πειθαρχικό δίκαιο, εφόσον... συνάδουν με τη φύση και το σκοπό της πειθαρχικής διαδικασίας»), ενώ το γεγονός ότι είναι ανεξάρτητη υποδηλώνει ότι η πειθαρχική δίκη «δεν επηρεάζεται, κατ' αρχήν, από τις συνέπειες της ποινικής». Επιπλέον, η πειθαρχική διαδικασία είναι αυτοτελής και ανεξάρτητη και από κάθε άλλη αστική ή διοικητική δίκη, με την εξαίρεση βεβαίως της εκδίκασης της υπαλληλικής προσφυγής από το ΣτΕ ή το Δ/κο Εφετείο.

Σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, η πειθαρχική διαδικασία καλείται να προστατεύσει τα υπηρεσιακά έννομα αγαθά, δηλαδή έχει διαφορετικό σκοπό από την αντίστοιχη ποινική διαδικασία, που αποσκοπεί στην περιφρούρηση της κοινωνικής ευταξίας. Θεμελιώδης κανόνας για την πειθαρχική διαδικασία είναι η μη χορήγηση αναστολής εξαιτίας της ποινικής δίκης. Και αντίστροφα, ούτε η ποινική δίκη επηρεάζεται ή αναστέλλει την εξέλιξη της πειθαρχικής. Επιπλέον, η πειθαρχική δίκη μπορεί να πραγματοποιηθεί ανεξαρτήτως αν το συγκεκριμένο πειθαρχικό παράπτωμα θα διωχθεί και κατά τον ποινικό νόμο. Η αυτοτέλεια των δύο διαδικασιών αποσκοπεί, εκτός των άλλων, και στη διασφάλιση της ταχύτητας απονομής του δικαίου, καθώς –ως γνωστόν– η εξέλιξη μιας ποινικής δίκης είναι δυνατόν να απαιτήσει εξαιρετικά μεγάλο χρονικό διάστημα, με συνέπεια να είναι ορατός ο κίνδυνος παραγραφής του πειθαρχικού παραπτώματος.

Ο πειθαρχικώς προϊστάμενος μπορεί να ενεργήσει όλες τις πράξεις της προδικασίας και της κύριας διαδικασίας και να επιβάλλει πειθαρχική ποινή ή να παραπέμψει την υπόθεση στο πειθαρχικό συμβούλιο, το οποίο μπορεί να ενεργήσει αναλόγως, χωρίς να περιμένει την εξέλιξη της ποινικής δίωξης και την απόφαση του ποινικού δικαστηρίου.

Παρ' όλα αυτά, το πειθαρχικό όργανο διαθέτει τη διακριτή ευχέρεια για τη χορήγηση αναστολής εφόσον εκκρεμεί ποινική δίκη, ύστερα όμως από ειδική και αιτιολογημένη απόφασή του. Η τελευταία εκδίδεται από το πειθαρχικό όργανο είτε αυτεπάγγελτα είτε έπειτα από αίτηση του διωκόμενου υπαλλήλου. Πάντως, θα πρέπει να συντρέχουν ιδιαίτερος σοβαροί λόγοι, οι οποίοι να σχετίζονται με την εξασφάλιση της προστασίας των υπερασπιστικών συμφερόντων και της προσωπικότητας του υπαλλήλου. Η διάρκεια της χορηγούμενης αναστολής, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 114 του Ν.4057/12, δε μπορεί να υπερβαίνει το ένα έτος. Καθώς η αναστολή υπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του πειθαρχικού οργάνου, το τελευταίο μπορεί να την ανακαλέσει εφόσον επανεκτιμήσει τους εξαιρετικούς λόγους που την επέβαλλαν. Παρόλα αυτά η αναστολή απαγορεύεται όταν το πειθαρχικό παράπτωμα που εξετάζεται προκάλεσε

δημόσιο σκάνδαλο ή έθιξε το κύρος της υπηρεσίας σοβαρά, δηλαδή σε μεγάλη έκταση ποιοτικά και ποσοτικά.

Όταν η αποδιδόμενη στον υπάλληλο πράξη ή παράλειψη συνιστά και την αντικειμενική υπόσταση ενός εγκλήματος που διώκεται εξ επαγγέλματος, οι πειθαρχικώς προϊστάμενοι οφείλουν χωρίς καθυστέρηση να την ανακοινώσουν στον αρμόδιο εισαγγελέα (άρθρο 37 παρ.2 και 3 ΚΠοινΔ). Η προϊσταμένη υπηρεσία δεν είναι υποχρεωμένη να περιμένει την έναρξη της ποινικής δίκης, η οποία μάλιστα στην πράξη καθυστερεί σημαντικά, για να κινήσει την πειθαρχική δίωξη.

5.2. Δέσμευση του πειθαρχικού δικαστή ως προς τα αποδειχθέντα πραγματικά περιστατικά

Αν και δεν υφίσταται καμία δέσμευση ως προς το χρόνο έναρξης της πειθαρχικής διαδικασίας σε σχέση με την αντίστοιχη ποινική, εν τούτοις το πειθαρχικό όργανο δεσμεύεται από το αποτέλεσμα της ποινικής δίκης. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι να έχει εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου ή να εμπεριέχεται κρίση σε αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα. Αναλυτικότερα, το πειθαρχικό όργανο δεσμεύεται μόνον ως προς την ύπαρξη ή μη των πραγματικών περιστατικών –δηλαδή ως προς το πραγματικό μέρος της υπόθεσης–, που στοιχειοθετούν το πειθαρχικό παράπτωμα, το οποίο ταυτόχρονα αποτελεί και ποινικό αδίκημα. Αντίθετα, δεν υφίσταται δέσμευση από τις νομικές συνέπειες του ποινικού δικαστηρίου, δηλαδή την αθώωση ή την καταδίκη του κατηγορουμένου. Επομένως, ο πειθαρχικός δικαστής δεσμεύεται ως προς τη διαπίστωση από το ποινικό δικαστήριο της ύπαρξης ή της ανυπαρξίας των πραγματικών εκείνων περιστατικών επί των οποίων θεμελιώνεται η πειθαρχική δίωξη και τα οποία αποτελούν τα ίδια πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίχθηκε και η έκδοση της ποινικής απόφασης. Συμπερασματικά, η ποινική απόφαση λειτουργεί κατά τρόπο βεβαιωτικό ως προς τα πραγματικά περιστατικά, πιστοποιώντας είτε ότι έγιναν είτε ότι δεν έγιναν, ενώ ο πειθαρχικός δικαστής δεν μπορεί να εκτιμήσει διαφορετικά το αποδεικτικό υλικό.

Ωστόσο, απαιτείται η εξακρίβωση και όχι ο απλός χαρακτηρισμός των πραγματικών περιστατικών. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι για την απόδειξή τους δεν αρκεί η αθώωση του κατηγορούμενου υπαλλήλου λόγω αμφιβολιών, άρσης του αξιόποινου, καθώς επίσης και εξαιτίας παραγραφής ή άρσης του καταλογισμού της πράξης κατά τον

ποινικό νόμο. Για παράδειγμα, θα πρέπει να αναφέρεται και να τεκμηριώνεται ρητά στην αμετάκλητη αθωωτική ποινική απόφαση ότι δεν αποδείχθηκαν τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία στοιχειοθετούν την αντικειμενική υπόσταση του συγκεκριμένου ποινικού αδικήματος-πειθαρχικού παραπτώματος. Πάντως, ακόμη και σε αυτή την περίπτωση, δεν υπάρχει δέσμευση ως προς την υπαγωγή των συγκεκριμένων περιστατικών «στην έννοια ορισμένου ή γενικώς του πειθαρχικού αδικήματος». Από την άλλη πλευρά, δεν υφίσταται καμία δέσμευση για τον πειθαρχικό δικαστή όταν δεν συμπίπτουν τα πραγματικά περιστατικά του πειθαρχικού παραπτώματος και του ποινικού αδικήματος. Το ίδιο ισχύει και όταν –ύστερα από νεότερη κρίση ή απόφαση ποινικού δικαστηρίου– υπήρξε μεταβολή στα πραγματικά στοιχεία και, επομένως, επήλθε ανατροπή της βάσης της αιτιολογίας που στηριζόταν σε αυτά.

Αν και η πειθαρχική διαδικασία είναι αυτοτελής σε σχέση με την ποινική δίκη, στο άρθρο 114 παρ.4 του Ν.4057/12 προβλέπεται η δυνατότητα επανάληψης της πειθαρχικής διαδικασίας. Καταρχήν επανάληψη απαιτείται στην περίπτωση κατά την οποία έχει ήδη εκδοθεί απαλλακτική για τον υπάλληλο πειθαρχική απόφαση ή απόφαση που επιβάλλει ποινή κατώτερη από αυτή της οριστικής παύσης εφόσον μετά εκδοθεί αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση ποινικού δικαστηρίου, στην οποία διαπιστώνονται πραγματικά περιστατικά που συνιστούν την αντικειμενική υπόσταση παραπτώματος που δικαιολογεί την πειθαρχική ποινή της οριστικής παύσης. Ωστόσο ο πειθαρχικός δικαστής είναι ελεύθερος ως προς το νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών και την επιμέτρηση της ποινής.

Δυνατότητα επανάληψης της πειθαρχικής δίκης αντεπάγγελτα ή μετά από αίτηση του υπαλλήλου στοιχειοθετείται και εφόσον εκδοθεί αμετάκλητη αθωωτική απόφαση ποινικού δικαστηρίου ή αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα που αφορά πράξη για την οποία ο υπάλληλος καταδικάσθηκε ήδη πειθαρχικά. Στην περίπτωση αυτή η πειθαρχική διαδικασία επαναλαμβάνεται ανεξάρτητα από το είδος της επιβληθείσας ποινής.

Η παρ.5 του άρθρου 114 του Ν.4057/12 προβλέπει την επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας και στην περίπτωση που η αρχή που εξέδωσε την καταδικαστική απόφαση δεν είχε τη δυνατότητα να λάβει υπόψη και να εκτιμήσει το περιεχόμενο σχετικής καταδικαστικής ποινικής απόφασης, παρότι η τελευταία προηγήθηκε της έκδοσης της

πειθαρχικής απόφασης. Στην περίπτωση αυτή δεν απαιτείται αμετάκλητη ποινική απόφαση, αλλά αρκεί να είναι οριστική ή τελεσίδικη. Επιπλέον, θεωρείται ότι το πειθαρχικό όργανο αγνόησε την προηγούμενη ποινική απόφαση, αν και είχε λάβει έγκαιρα πλήρη γνώση αυτής. Η προϋπόθεση αυτή είναι ιδιαίτερα επισφαλής και μπορεί να τηρηθεί μόνο εφόσον σύμφωνα με την παρ.6 του εν λόγω άρθρου ο Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών εκπληρώσει την υποχρέωση που έχει εκ του νόμου για ενημέρωση της προϊσταμένης αρχής του υπαλλήλου για κάθε ποινική δίωξη που ασκείται κατά του τελευταίου.

Γίνεται δεκτό ότι πειθαρχική απόφαση διαφορετικού περιεχομένου από την ποινική μπορεί να είναι είτε καταδικαστική είτε απαλλακτική είτε να καταλογίσει παράπτωμα διαφορετικό από εκείνο που στοιχειοθετήθηκε στην προηγούμενη ποινική δίκη με βάση τα υπάρχοντα πραγματικά περιστατικά. Αυτό σημαίνει ότι το πειθαρχικό όργανο οφείλει να δεχτεί την κρίση του ποινικού δικαστή ως προς την ύπαρξη ή ανυπαρξία των πραγματικών περιστατικών, χωρίς κατ' επέκταση να δεσμεύεται να υπαγάγει ή μη τα πραγματικά περιστατικά στην έννοια ορισμένου ή γενικώς του πειθαρχικού παραπτώματος. Η επανάληψη της διαδικασίας αποτελεί παρέκκλιση από τη γενική αρχή της αυτοτέλειας της πειθαρχικής δίκης έναντι της ποινικής και δικαιολογείται από την ανάγκη εναρμόνισης της πειθαρχικής απόφασης με την ποινική. Βασικότερη προϋπόθεση σε κάθε περίπτωση επανάληψης της πειθαρχικής δίκης είναι, ότι η καταδικαστική ή αθωωτική απόφαση αφορά την ίδια ακριβώς πράξη για την οποία ο υπάλληλος τιμωρήθηκε πειθαρχικά.

Εύκολα συμπεραίνει κανείς ότι αν και ανεξάρτητες οι δύο διαδικασίες, η πειθαρχική επηρεάζεται από την ποινική και μάλιστα καίρια. Ο πειθαρχικός δικαστής στοχεύει στην αμερόληπτη απονομή της δικαιοσύνης αλλά και στην απρόσκοπτη λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών, η οποία διαταράσσεται από την τέλεση πειθαρχικών παραπτωμάτων. Εξάλλου η θεμελιώδης αρχή του “non bis in idem” προϋποθέτει την αυστηρή οριοθέτηση μεταξύ του ποινικού και πειθαρχικού κολασμού. Θα πρέπει ωστόσο να διευκρινιστεί ότι η ως άνω αρχή δε θίγεται σε περίπτωση επιβολής δύο διαφορετικών κυρώσεων στον ίδιο υπάλληλο για μια πράξη του, τόσο από τον ποινικό όσο και από τον πειθαρχικό δικαστή.

Βιβλιογραφία

1. Πειθαρχικό Δίκαιο Δημοσίων Υπαλλήλων «Πρακτικά θέματα πειθαρχικής διαδικασίας» Ν. Πανταζής Πρόεδρος Πρωτοδικών Δ.Δ. {Νομική Βιβλιοθήκη}.
2. Ένορκες Διοικητικές Εξετάσεις – Ανάλυση και Τεχνική. Μ. Ασημακοπούλου – Π. Καλογήρου {Έκδοση Εφημερίδας Δημοτικός και Κοινοτικός Τύπος& Γενική Δημοπρασιών}
3. Προκαταρκτική Εξέταση –Ένορκη Διοικητική Εξέταση – Πειθαρχική Ανάκριση {Κωδικοποίηση Σόλων Ευστρατίου}.
4. Υπαλληλικός Κώδικας – Απρίλιος 2016 {Εκδόσεις Σάκκουλα}
5. Βασική Νομοθεσία {Έκδοση: ΠΟΙΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ / ΧΡΟΝΙΚΑ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ}

Ξενόγλωσσες βιβλιογραφικές αναφορές

1. FIOD Opleidingen, «The SIS method 2010»,
2. Marc Bockstaele, Paul Ponsaers «Evolutions in interviewing techniques 2013»
3. H.M. van den Adel, (Suspect Interview Manual 1997)
4. Adrivan Amelsvoort, Imke Rispens, Interview Manual 2005
5. Interview Techniques, Capacity Building Program Intermediate Course